

**5. SINIF SOSYAL B LG LER PROGRAMINDA SORUMLULUK, ESTETİK VE
DOĞAL ÇEVREYE DUYARLILIK DEĞERLERİNİN KAZANDIRILMASINA
LİK ÖĞRENCİLER VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

FATMA ÇELİK

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Kasım 2010

**5. SINIF SOSYAL B LG LER PROGRAMINDA SORUMLULUK, ESTETİK VE
DOĞAL ÇEVREYE DUYARLILIK DEĞERLERİNİN KAZANDIRILMASINA
İLİŞKİN ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

FATMA ÇELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim) Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Meral GÜVEN

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Kasım 2010

ÖZET

5. SINIF SOSYAL B LG LER PROGRAMINDA SORUMLULUK, ESTETİK VE DO AL ÇEVREYE DUYARLILIK DE ERLERİNİN KAZANDIRILMASINA L İLİŞKİN Ö RENCİ ve Ö RETMEN GÖRÜ LERİ

Fatma ÇELİK
Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim) Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Kasım 2010

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meral GÜVEN

Bu araştırmada, ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık de erlerinin öğrencilere kazandırılması sürecinin öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni 2009-2010 öğretim yılında İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenci gören toplam 2942 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan toplam 79 öğretmen olmuştur. Araştırmanın örneklemi ise Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenci gören 199 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan 61 öğretmen olmuştur.

Araştırmanın belirlenen amacına ulaşması için gerekli olan veriler öğrencilere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ve öğretmenlere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknik olarak “sayı ve yüzde”lerden yararlanılmıştır.

Araştırma sonunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun öğretmenlerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık de erlerine yönelik uygun davranışlarda

buldukları ve kendilerinin de bu de erlere sahip olduklarına inandıkları belirlenmiştir. Ö renciler kendilerine sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erleri ile ilgili yeterli açıklamaların yapılmasına kar ılıklı bunları uygulamaya geçirecek etkinliklerin yeterince yapılmadığını belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra, de erleri kazanmalarında en önemli etkenin aile oldu ununu bunu sırasıyla, ö retmenlerin, sosyal bilgiler dersinin, arkadaşlarının ve çevresinin takip etti ini açıklamışlardır. Ö renciler ö retmenlerinin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık ile ilgili davranışlarını yo un olarak gözlem ve görü me yaklaşımlarını kullanarak de erlendirildiklerini belirtmişlerdir.

Ö retmenler sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin ilkö retim be inci sınıf sosyal bilgiler programı içerisinde yer almasının ve bu konuda seçilen ünite ile o ünite de verilecek de erin uygun oldu ununu belirtmişlerdir. Öte yandan, de erlerin kazandırılması sürecinde 5. sınıf sosyal bilgiler programının ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalış ma kitabını yetersiz buldukları sonucuna ula ılmıştır. Ö retmenlerin büyük bir ço unlu u de er ö retimi sürecinde de eri açıklama yaklaşımını kullanırken, de er ö retimi yaklaşımlarını en çok sorumluluk de erinin ö retiminde kullandıkları belirlenmiştir. De er ö retiminde çe itli materyaller, performans ödevleri, proje çalışması ve soru-cevap yöntemini kullandıkları görülmü tür. Ö retmenler, ö rencilere sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması ile ilgili olarak kendilerine yönelik olumlu dü üncelere sahiptirler. Ancak, ö retmenlerin, ailelerin çocuklarının okulda temel de erleri kazanıp kazanmamalarına yönelik ilgilerini yetersiz buldukları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, ö retmenler sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazandırmaya yardımcı olacak sınıf ortamı ve buna uygun ö retmen davranışları sergilediklerini belirtmişlerdir. Ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine yönelik uygun davranışları ço unlukla yanlarında bir büyük oldu unda yerine getirirken, yalnız iken bu davranışları yeterince yerine getirmediklerine inandıkları belirlenmiştir. De erlerin kazandırılması sürecinde ö retmenlerin büyük ço unlu u gözlem ve görü me yöntemini kullanma e ilimindedirler.

Sonuç olarak; ilkö retim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde, sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin ö rencilere kazandırılmasına ilişkin gerek ö renciler gerekse ö retmenler olumlu görü lere sahip olmakla birlikte, bu de erlerin

kazandırılması ile ilgili uygulamada yaşanan sorunların ve eksikliklerin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık, ilköğretim, sosyal bilgiler dersi.

ABSTRACT

STUDENTS' AND TEACHERS' VIEWS ABOUT THE ACQUISITION PROCESS OF RESPONSIBILITY, AESTHETIC AND SENSITIVITY VALUES TO NATURAL ENVIRONMENT IN THE PRIMARY SCHOOL 5TH GRADE SOCIAL SCIENCES PROGRAM

Fatma ÇELİK

Educational Sciences (Curriculum and Instruction) Program
Anadolu University Graduate School of Educational Sciences

November 2010

Advisor: Assist. Prof. Meral GÜVEN

This study aims to investigate primary school fifth grade students' acquisitions of responsibility, aesthetic and sensitivity values to the natural environment according to students' and teachers' views.

The scanning model was used in the research study. Research population includes 2942 fifth grade students from 28 primary school in Istanbul, Çekmeköy and 79 teachers who work at those primary schools. The sample group was selected as 199 fifth grade students and 61 teachers from 28 primary school in Istanbul, Çekmeköy.

In order to achieve the goal of the study, data were collected using "Students' Views Questionnaire for Acquisition of Responsibility, Aesthetic and Sensitivity Values to Natural Environment in Primary School 5th Grade Social Sciences Lesson" which is developed for students and "Teachers' Views Questionnaire for Acquisition of Responsibility, Aesthetic and Sensitivity Values to Natural Environment in Primary School 5th Grade Social Sciences Lesson" which is developed for teachers. Collected data were analyzed using statistical method of "numbers and percentages".

At the end of the study, majority of the students indicated that they believe that their teachers' behaviours are appropriate with the values of responsibility, aesthetic and sensitivity to natural environment and they believe that they have such values. Students also indicated that although necessary explanations related to values of responsibility, aesthetic and sensitivity to natural environment are provided to them, there are not

enough activities that focus on applications of such values. Additionally, students explained that the family is the most important factor in development of the values and teachers, social sciences lessons, friends and social environment are the other important factors respectively. Students also indicated that they evaluate their teachers' behaviours related with the values of responsibility, aesthetic and sensitivity to natural environment using mainly observation and interview approaches.

Teachers expressed that it is appropriate to include the values of responsibility, aesthetic and sensitivity to natural environment in the primary school, fifth grade social sciences lesson and selected unit for this topic is suitable for the target values of that unit. On the other hand, teachers think that course book, teacher's guide book and student's work book are insufficient for value acquisition process. It has been found out that majority of the teachers use an approach to explain the value itself while they are teaching the values to the students, however they use those approaches mainly during the process of responsibility acquisition. The study results show that the teachers use various materials such as performance and project works of the students or question and answer method while they are teaching those values. The teachers participated in the study exhibit positive attitude about their own behaviours and approaches towards the students during the value acquisition process. The study indicates that the teachers and the parents aren't interested enough whether or not their children have acquired the basic values at school. On the other side, the teachers state that they have exhibited appropriate behaviours and provide students with the proper classroom environment helpful for the acquisition of the values of responsibility, aesthetic and sensitivity to natural environment. The study indicates that the students believe that they mostly exhibit appropriate behaviours as part of the values of responsibility, aesthetic and sensitivity to natural environment while they are together with elder people, however they believe that they don't likely exhibit such behaviours when they are alone. During the value acquisition process, most of the teachers are inclined to use observation and interview techniques.

In conclusion, the study reveals that both the teachers and the students have positive views in relation to the acquisition of the values of responsibility, aesthetic and sensitivity to natural environment during the social sciences lessons and at the level of

fifth grade, however there are some deficiencies and problems in implementations of the process.

Keywords: Value education, responsibility, aesthetic, sensitivity to the natural environment, primary education, social sciences lesson at schools.

JÜR VE ENST TÜ ONAYI

Fatma ÇELİK'in, "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri" başlıklı tezi 03.11.2010 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı- Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yrd. Doç. Dr. Meral GÜVEN
Üye	: Doç. Dr. Handan DEVECİ
Üye	: Öğr. Gör. Dr. Dilruba KÜRÜM

Prof. Dr. Esmahan AYOĞLU
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

stenilen nitelikte insan yeti tirebilmek için toplumlar de erlerini gelecek nesillere e itim yoluyla aktarırlar. Bu yüzden 2005 yılında yenilenen sosyal bilgiler programında de erler e itimine özel bir önem verildi i görülmü tür. De erler, bireylerin herhangi bir eyi sevip sevmeme, onaylayıp onaylamama, iyi ya da kötü bulma gibi yargılardır.

nsanların de erlere sahip olmaları ve onlara dair kazanımları elde etmeleri bir süreçtir. Bu ara tırmada sosyal bilgiler programında de erlerin kazandırılması süreci ö renci ve ö retmen görü lerine dayalı olarak incelenerek, e itim ö retim çalı malarına katkıda bulunmak amaçlanmı tır. Ara tırma sürecinde bana yol gösteren, umutsuzluk ve karamsarlık duygularına kapıldı ımda beni yüreklendiren de erli danı man hocam Yrd. Doç. Dr. Meral GÜVEN'e, veri toplama aracının geli tirilmesi sürecinde destekleyici yorum ve önerileriyle katkıda bulunan Doç. Dr. Handan DEVECİ'ye, Yrd. Doç. Dr. Emine Aysın ENEL'E, Ö r. Grv. nci Zeynep ÖZONAY'a te ekkürlerimi sunarım.

Çalı mam boyunca bana görü ve önerileriyle destek olan arkadaş larım Nihal KALAFAT'a, U ur KALAFAT'a ve Sonnur ÖZEL'e, beni her zaman destekleyen ve yanımda olan annem Kadriye ÇEL K ve babam Taner ÇEL K' e, sabırla onunla oynamamı bekleyen biricik o lum Kayra Bora KESK N' e çok te ekkür ediyorum.

Fatma ÇEL K

ÖZGEÇM

Fatma ÇELİK

Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim Programı) Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Yüksek Lisans	2010	Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim Programı) Anabilim Dalı
Lisans	1996	Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim
Lise	1992	Cumhuriyet Lisesi

2010	Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı. İstanbul Erkek Liseliler Eğitim Vakfı Eğitim Kurumları
2009	Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı. Ahmet Yesevi Üniversitesi
2005	Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı. Özel İstanbul Çevre Okulları
2004	Ölçme Değerlendirme ve Eğitim Uzmanı. Fen Bilimleri Merkezi Dershanesi
2000	Rehber Öğretmen. Ses Dershanesi

İletişim Bilgileri

e-posta: fatmacelik08@yahoo.com

Ç NDEK LER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iv
JÜR VE ENST TÜ ONAYI.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇM	ix
Ç NDEK LER	x
Ç ZELGELER L STES	xiv
EKLER L STES	xvi

BÖLÜM

1.G R	1
1.1. De er Kavramı.....	3
1.1.1. De erlerin Sınıflandırılması.....	4
1.2. De er E itiminde Kullanılan Yöntem ve Yakla ımlar.....	8
1.2.1. De erlerin Do rudan Ö retimi.....	8
1.2.2. De erleri Belirginle tirmek (De eri Açıklamak).....	9
1.2.3. De er Analizi.....	10
1.2.4. De er Ö retiminde Dewey, Piaget, Kohlberg ve Ahlaki Muhakeme.....	11
1.2.5. Kohlberg ve Adil Topluluk Okulları.....	15
1.2.6. Karakter E itimi.....	16
1.3. De er E itiminde Ö retmenlerin Rolü.....	17
1.4. İlkö retim Programı ve De erler.....	19
1.5. Sosyal Bilgiler Programı ve De erler.....	23
1.6. Problem Durumu.....	34
1.7. Ara tırmanın Amacı.....	36
1.8. Ara tırmanın Önemi.....	37
1.9. Ara tırmanın Sayıltıları.....	38

1.10. Ara tırmanın Sınırlılıkları.....	39
1.11. Tanımlar.....	39
2. LG L ARA TIRMALAR.....	40
3. YÖNTEM.....	49
3.1. Ara tırma Modeli.....	49
3.2. Evren ve Örneklem.....	49
3.3. Verilerin Toplanması.....	54
3.3.1. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına li kin Ö renci Görü leri Anketi.....	54
3.3.2. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına li kin Ö retmen Görü leri Anketi.....	56
3.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	58
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	60
4.1. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına li kin Ö renci Görü leri.....	60
4.1.1. Ö rencilerin Sınıf Ö retmenlerinin Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erleri le ilgili Sınıf ç Davranı larına Yönelik Görü leri.....	60
4.1.2. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk De erinin Kazandırılmasına li kin Ö renci Görü leri.....	62
4.1.3. Sosyal Bilgiler Programında Estetik De erinin Kazandırılmasına li kin Ö renci Görü leri.....	64
4.1.4. Sosyal Bilgiler Programında Do al Çevreye Duyarlılık De erinin Kazandırılmasına li kin Ö renci Görü leri.....	66
4.1.5. Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerine Sahip Olmaları Konusundaki Ö renci Görü leri.....	68

4.1.6. Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Kazanmalarında Etkili Olan Ö elerin Önem Derecesine li kin Ö renci Görü leri.....	70
4.1.7. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme De erlendirme Yöntem ve Tekniklerine li kin Ö renci Görü leri.....	71
4.1.8. Ö rencilerin Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Daha yi Kazanabilmeleriyle lgili Ö nerileri.....	73
4.2. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına li kin Ö retmen Görü leri.....	74
4.2.1. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı le lgili Ö retmen Görü leri.....	74
4.2.2. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Estetik De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı le lgili Ö retmen Görü leri.....	77
4.2.3. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Do al Çevreye Duyarlılık De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı le lgili Ö retmen Görü leri.....	79
4.2.4. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Kullanılan De er Ö retimi Yakla ımları le lgili Ö retmen Görü leri.....	82
4.2.5. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında De er Ö retiminde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle lgili Ö retmen Görü leri.....	84
4.2.6. Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Ö retmenin Kendisi ve Veliler ile lgili Görü leri.....	87
4.2.7. Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Kendi Sınıf çı Davranı larına Yönelik Ö retmen Görü leri.....	90

4.2.8. Sosyal Bilgiler Programında Öğrencilerin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazanma Düzeyleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	92
4.2.9. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	94
4.2.10. Öğretmenlerin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Karşılaştıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri.....	96
4.2.10.1. Öğretmenlerin Ders Kitabı, İçeriği, Etkinlikler ve Ortam ile İlgili Görüşleri.....	96
4.2.10.2. Öğretmenlerin Ailelerle İlgili Görüşleri.....	96
4.2.10.3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programı ile İlgili Görüşleri.....	97
4.2.10.4. Öğretmenlerin Kendileri ile İlgili Görüşleri.....	97
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
5.1. Sonuçlar.....	98
5.1.1. Öğrenci Görüşleriyle İlgili Elde Edilen Sonuçlar.....	99
5.1.2. Öğretmen Görüşleriyle İlgili Elde Edilen Sonuçlar.....	100
5.2. Öneriler.....	102
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	102
5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	103
EKLER.....	104
KAYNAKÇA.....	117

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 1. Öğrencilere Kazandırılacak Değerlerin Sınıflandırılması.....	6
Çizelge 2. Sosyal Bilgiler Eğitim Aracılığıyla Bireylerde Geliştirilmesi İstenen Boyutlar ve İlgili Çerçeve Düzenlemesi.....	25
Çizelge 3. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Program Örneği.....	26
Çizelge 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Doğrudan Verilecek Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Sınıflarına Dağılımı.....	28
Çizelge 5. Araştırma Örneği.....	50
Çizelge 6. Örneği Oluşturan İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Özellikleri.....	51
Çizelge 7. Örneği Oluşturan Öğretmenlere Yönelik Kişisel Özellikler.....	53
Çizelge 8. Öğrencilerin Sınıf Öğretmenlerinin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerleri ile İlgili Sınıf İçi Davranışlarına Yönelik Görüşleri.....	61
Çizelge 9. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	63
Çizelge 10. Sosyal Bilgiler Programında Estetik Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	65
Çizelge 11. Sosyal Bilgiler Programında Doğal Çevreye Duyarlılık Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	67
Çizelge 12. Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerine Sahip Olmaları Konusundaki Öğrenci Görüşleri.....	69
Çizelge 13. Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazanmalarında Etkili Olan Öğretilerin Öneme Derecesine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	70
Çizelge 14. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	72

Çizelge 15. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı ile İlgili Ö retmen Görü leri.....	75
Çizelge 16. Sosyal Bilgiler Programında Estetik De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı ile İlgili Ö retmen Görü leri.....	78
Çizelge 17. Sosyal Bilgiler Programında Do al Çevreye Duyarlılık De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı ile İlgili Ö retmen Görü leri.....	81
Çizelge 18. Sosyal Bilgiler Programında Kullanılan De er Ö retimi Yakla ımları ile İlgili Ö retmen Görü leri.....	82
Çizelge 19. Sosyal Bilgiler Programında De er Ö retiminde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili Ö retmen Görü leri.....	85
Çizelge 20. Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Ö retmenin Kendisi ve Veliler ile İlgili Görü leri.....	88
Çizelge 21. Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Kendi Sınıf ı Davranı larına Yönelik Ö retmen Görü leri.....	91
Çizelge 22. Sosyal Bilgiler Programında Ö rencilerin Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Kazanma Düzeyleri ile İlgili Ö retmen Görü leri.....	92
Çizelge 23. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme De erlendirme Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Ö retmen Görü leri.....	94

EKLER LİSTESİ

Sayfa No

EK 1. İstanbul ili Çekmeköy İlçesi İlköğretim Okulları Okul/Bölge Listesi.....	104
EK 2. İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazandırmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketi	105
EK 3. İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazandırmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketi.....	110
EK 4. İzin Belgesi.....	116

1. G R

Dünyada teknolojide yaşanan hızlı değişimler, bilginin sürekli artması ve yenilenmesi, iletişim alanının daha etkili duruma gelmesi ile toplumların eğitimden beklentileri değişmektedir. Bir toplumun uluslararası ortamda varlığını sürdürmesi ve söz sahibi olmasında eğitimli insan gücüne gereksinim duyması kaçınılmazdır. Bununla birlikte, bir toplumun geleceğinin iyi yetimi ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu bir gerçektir ve insanların iyi bir karaktere kendiliğinden sahip olmaları pek mümkün değildir. Bu yüzden öğrenim çağına gelmiş her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması eğitimin temel hedefleri arasında yer almaktadır (Ek i, 2003, s. 81).

Eğitimin temel hedefleri arasında yer almasına karşın değerler Türk Eğitim Sistemi içinde gereken önemi elde edememiştir. Eğitimde değerlerle ilgili amaçlara yeterince ulaşılamadığı görülmektedir. Yenidünya düzeninin getirdiği acı rekabet, bireyin önem kazanması, insanların birbirlerinden uzaklaşarak yalnızlaşmaları, toplumsal çözümleri beraberinde getirmiştir. Türkiye’de ise, özellikle gençler arasında şiddet, hırsızlık, hilekârlık, otoriteye karşı saygısızlık, zalimlik, baskı, argo dil kullanımı, hızlı seksüel gelişim, bencilliğin artması ve sivil haklara saygının azalması, baskınlık yapıcı madde kullanımı gibi davranışlarda genel bir artışa neden olmuştur (Pamuk, 2007).

Bunun nedenlerinden biri değer eğitiminin okul dışındaki kurumlara bir ölçüde bırakılması olmasından kaynaklanabilir. Çocuğun değer kazanımı ailede başlayıp okulda devam etmektedir. Ailelerle ilgili yapılan bir araştırmada ailelerin büyük bir bölümü (% 71) okulun değerleri öğretmesini akademik konuları öğretmesinden daha önemli gördüklerini belirtmiştir (Jhonson ve Immerwahr 1995’den akt. Doğanay, 2009, s. 227). Bu durum her iki kurumun birbirlerine sorumluluk yüklediğinin bir kanıtıdır.

Eğitimin en genel amacı iyi bir insan ve vatandaş yetiştirmektir. Varı (1998, s.80)’a göre eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler bireyin karakterini farklılaştırır. Karakteri gelişen, bilgi ve beceriler ile donatılan birey ise toplumsal yapı

üzerinde olumlu de i meler meydana getirir. Bu nedenle bir ö retim programının ö rencinin bili sel, duyu sal, psikomotor geli imini destekleyecek biçimde düzenlenmesi beklenmektedir. Ancak Bacanlı (2006, s. 14)' ya göre, e itim programlarında özelde de erler, genelde duyu sal özellikler e itimin hedeflerinde yer almasına kar ın, e itim genel olarak bili sel hedefleri vurgular. Duyu sal hedefler e itimle ilgili genel amaçlar olarak belirtilir, özel amaçlara do ru inildikçe, duyu sal hedeflerin yerini bili sel hedefler almaya ba lar. Anaokulu veya ilkokul düzeyindeki çocuklar için hazırlanan bir bilgisayar kursu için belirlenen hedeflerin içinde hiç duyu sal hedef yer almamaktadır. Oysa ki bir ki inin bilgisayarı ve bilgisayar kullanmayı "sevmesi" bilgisayar kullanmayı bilmesinden daha önemlidir. E itimde duyu sal hedefler; üzerinde uzlaşmanın zor olması, ö retiminin uzun sürece inin dü ünülmesi, somutla tırılmasının ve de erlendirilmesinin zor olması, de erlendirilmesinin alı ılmı "ba arı" anlayı ının dı ında olması gibi nedenlerle ihmal edilmektedir (Bacanlı, 2006, s. 15-16).

Do anay (2009, s. 227)'a göre ise e itim programlarında de erlerin nasıl kazandırılacağı açık ve net olarak belirtilmemi tir. Bu durum okulda de erler e itiminin hiç gerçekle medi i anlamına gelmemelidir. Ö retmenlerin sınıfta ve okulda olu turdukları kültür, neye önem verip vermedikleri ö renciler için örtük olarak de er e itimini olu turmaktadır.

De erlerin Türk E itim Sistemi içinde gereken yeri ve önemi kazanması için örgün e itimin bir parçası olarak, planlı ö renme ya antularıyla kazandırılması gerekmektedir. Bu planlı ö renme ya antuları çok farklı dersler ile ö rencilere ula tırılmaktadır. De erlerin en çok hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde verilmeye çalı ldı ı görülmektedir. Çünkü bu iki dersin amacı bireylerin içinde ya adı ı do al ve toplumsal çevreye uyumunu sa lamaktır. Türk E itim Sistemindeki ders programları incelendi inde 2005 yılında uygulamaya konulan program ile de erlere ilk defa açıkça yer verildi i görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi ö retim programında, ö renciye verilmesi gereken de erler belirlenmi , de erlerin e itimi ayrı bir ba lık altında ele alınmı ve de er ö retimi yakla ımları açıklanmı tır. Bu de erler, ö renme alanlarına ve sınıflarına göre da ıtılmı tır. De erler, ünitelerle e le tirilip, o üniteye do rudan

verilecek de er olarak ifade edilmi tir. (Yel ve Alada , 2009, s. 135; Tay ve Yıldırım, 2009, s. 1503).

Bundan sonra ki bölümlerde de erler, de erlerin sınıflandırılması, de er e itiminde kullanılan yöntem ve yaklaşımlar, ilkö retim programları, sosyal bilgiler programı ve de erler e itimi ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.

1.1. De er Kavramı

Felsefenin en eski kaynağı sayılan Sokrates “nasıl davranılması gerektiği” ile ilgili sistemli fikirler ileri sürmü , e itimi çocuklara bilgi ve erdem kazandırma olarak tanımlamı tır (Güngör, 2000, s.12). O günden bu yana de er kavramı, felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, din gibi birçok alanın ilgisini çekmi tir. De er, önce felsefede varlık problemi içinde yer alan bir olgu olmu tur. Filozoflar de er kavramını, de erler sorunu (aksiyoloji) olarak ele alıp, insan davranımının dayandığı temelleri ve de erleri anlamaya çalışmı tır (Avcı, 2007, s. 4). Sosyoloji kültürlenme ve toplumsal de i imle, psikoloji insan davranımını ve nedenleri ile ili kilendirerek de erleri incelemi tir.

Farklı disiplinlerin etkisiyle çok yönlü ve karma ık bir yapı kazanması de er olgusunun tanımlanmasını da güçle tirmektedir. Türk Dil Kurumu (2010) de er sözcü ünü, “Bir eynin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir eynin de di i kar ılık, kıymet” olarak tanımlanmı tır.

De erler; bireylerin objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi ya da kötü, istenilen ya da istenmeyen, sevilen ya da sevilmeyen vb. yargılarını oluşturan, standartlarını ve ilkelerini ifade eden terimlerdir. Bir eynin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Kısaca de er, ya amı etkileyen, ya amda önem verilen dü üncelerdir (Halstead ve Taylor, 2000’den akt. Dönmez, 2006, s .115.; Do anay, 2009, s. 228; Güngör, 2000, s. 27)

Zeylan (2007, s. 1)’a göre, de erler, tutum ve fikirlerden daha geni kapsamlıdır; bunun yanı sıra fikirlerden daha tutarlı ve tutumlardan daha uzun sürelidir. De erler insanların nasıl ya amak istediklerine dair genelle tirilmi ve daha dayanıklı, tutarlı önceliklerdir.

Rokeach (1973) ise de erleri, bir inanç, tercih ve standart olmak üzere üç çerçeveli olarak tanımlamakta ve de erlerin özelliklerini u biçimde sıralamaktadır:

- Sosyal konularda belli görüşler almak için yol gösterir.
- Kişileri belli bir politik ve dinsel tercihe hazırlar, de erler standartlardır.
- Bireylerin kendilerini sunmasında rehberlik eder.
- Bakalarının ya da kendimizin suçu ile ilgili karar vermek, övmek, yargılamak veya de erlendirmek için başvurur.
- De erler kararlaştırma süreci için temel olur. Diğer insanlar kadar ahlaklı ya da yeterli olup olmadığını belirlemek için de erlere başvurur.
- De erler diğer insanları ikna etmek için kullanılan standartlardır.
- De erler özsaygıyı hem sürdürmek hem de arttırmak için başvurulan kaynaklardır.

Özgüven (1998, s. 367)'e göre ise, de erin özellikleri öyle sıralanabilir:

- De erler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal gereksinimlerini karşılamaya ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- De erler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

Sonuç olarak, de erler bireyin ya antisına yön veren ve davranışlarını etkileyen yargılardır.

1.1.1. De erlerin Sınıflandırılması: De erler felsefe tarihi boyunca öznelci ve nesnelci yaklaşım biçimlerine göre türlü şekilde sınıflandırılmıştır: Hazcı de erler (haz-acı), bilgi de erleri (do ru-yanlı), ahlaki de erler (iyi-kötü), estetik de erler (güzel-çirkin) ve dinsel de erler (sevap-günah) (Avcı, 2007, s. 6).

Ba ka bir sınıflandırma ekline göre ise de erler; ailevi de erler, toplumsal de erler ve bireysel de erler olarak üç grupta sınıflandırılır. Aile, yüz yüze ve samimi ili kilerin kuruldu u birincil gruptardandır. Bu nedenle çocuk okul öncesi dönemde aile bireylerini model alarak toplumsalla ır. Bireyin kimli inin olu umunda ve karakter geli iminde ailenin belirli ve açık bir ekilde söz hakkı vardır. Her aile kendi de erlerini çocu una aktarmak ister. Toplumsal de erler gelenek, görenek, örf-adetler ve toplumsal kuralların birço unu içine alır. Toplumların kendi varlık, birlik ve i leyi lerinin devamını sa lamak için üyelerinin ço u tarafından kabul edilen genelle tirilmi ilke ve inançlardır. Bireysel de erler ise ki inin karakter özelliklerinin geli iminde önemli rol oynar. Bireyde de erlerin yeterince geli memi olması durumunda ki ilik problemleri ile kar ıla ması söz konusudur (Pamuk, 2007; Winter, Newton ve Kiripatrick, 1998'den akt. Gökdere ve Çepni, 2003, s. 97) .

Güngör (2000, s. 84) de erleri altı grup içinde ele almaktadır: Estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dini de erler. Bunlar insan hayatının belli ba lı varlık alanlarıdır. Herkes kendi hayatında bu de erlere belli derecede bir önem verir ve belli bir tavır alır. De erler insan hayatının amaçlarıdır. Bir insan için bilim veya sanatla u ra mak amaç iken, bir ba ka insan için hayatın amacı ve mutluluk kayna ı iktisadi güçle olur.

M. Rokeach (1973) ise, de erleri amaç ve araç de erler olarak sınıflandırmı tır. Amaç de erler insan hayatındaki temel de erler iken araç de erler ise amaç de erlerin elde edilmesi yolunda gerekli görülen nitelikleri temsil eder. E itlik, aile güvenli i, kendine saygı, sosyal itibar amaç de erlere, nezaket, sorumluluk, zeka, araç de erlere örnek verilebilir.

Türkçe sözlü e (TDK, 2010) göre ise de erler oldukça kapsamlı bir ekilde sınıflandırılmı tır. Bu sınıflandırmada sınırlar çok net belli olmayıp, birçok kavram de er kavramının içinde yer almı tır. Bu sınıflandırmada yer alan kimi ba lıklar unlardır: ya ama saygı, özel ya amın gizlili i hakkı, mutluluk, iddete kar ı olma, özgürlük (din - vicdan ve ifade özgürlü ü), sa lıklı olmaya önem verme, e itim, demokrasi, bilimsellik, hukukun üstünlü ü, merhamet, cesaret, e itlik, ho görü, adalet ve sevgi.

Çeşitli kaynaklardaki farklı sınıflandırmalara karşılık öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin benzerlik gösterdiği söylenebilir. Çizelge 1’de temel değerler ve bu değerleri kazandırmaları için bireylerin göstermeleri gereken davranışlar sunulmuştur.

Çizelge 1.

Öğrencilere Kazandırılacak Değerlerin Sınıflandırılması

Temel Değer	Davranış
Merhamet	Diğer insanların hislerine ve gereksinimlerine karşı duyarlı olma
	Problemleri olan insanlara yardım etme
	Diğer insanların amaçlarına saygılı olma
	Tüm canlılara insanca davranma
Nezaket	Diğer insanlara karşı davranışlarında dikkatli ve nazik olma
	Güler yüzlü olma
Hoşgörü	Farklı kültürlere sahip insanlar hakkında bilgi sahibi olma
	Farklılıklara karşı duyarlı olma
	Demokratik değerleri anlama ve saygı duyma
	Kendi gereksinimleri ile başkalarının gereksinimleri arasında denge kurma
	Hatalarını kabul etme
	Uzlaşma yeteneğine sahip olma
	Başkalarının haklarına saygılı olma
Dürüstlük	Diğer insanlarla olan ilişkilerinde güvenilir olma
	Özgürce düşünceyi dile getirme
	Gizli ve ayrıcalıklı bilgiye sahip olma
Çalışkanlık	Çaba harcama, azimli olma
	Öğrenme sorumluluğuna sahip olma
	Verilen görevleri yerine getirme
	Disiplinli olma
	Zamanı iyi kullanma
Sorumluluk	Ailesini, toplumu, ülkeyi ve dünyayı güçlendirmek için çalışma
	Kendinden beklenenleri yerine getirme
	Disiplinli olma
Çizelge 1 devamı	
	Okula düzenli devam etme
	Vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme
	Okul merkezli etkinliklere katılma

	Yasal otoriteye saygı duyma
Cesaret	Ba ımsız davranabilme
	Kendi kendini yönetme
	Kendini geli tirmeye çalı ma
Tutarlılık	Birbirlerine uygun davranı lar sergileme
	Kurallara uyma
	Ahlaklı davranma
	çalı malarında etik kurallara uyma
	Vefalı olma
	Açık sözlü olma
	Adil olma
Özdenetim	Kısa ve uzun dönemli amaçlara sahip olma
	Kendi kendini yönetme
	Kendini geli tirmek için çaba harcama
	Amaçlarına ula mak için sürekli olarak kendini de erlendirme
	Problemleri mantıklı bir biçimde özme
	Kendi arzu ve iste i ile çatı sa bile görevlerini tamamlama
	Fiziksel ve duygusal sa lı nı koruma
Onurlu olma	Ait olma duygusuna sahip olma
	Zayıflıklarını ve hatalarını kabul etme
	Çevresindekilere yardım etme
	Kendisi ile gurur duyma

(Kaynak: Ohio State Education Department, 1990, akt. Deveci, 2008, s. 200)

Çizelge 1’de görüldü ü gibi, ö rencilere kazandırılacak temel de erler, merhamet, nezaket, özdenetim, onurlu olma gibi on ba lık altında sıralanabilir. Bu temel de erlerin her birine yönelik kazanılacak davranı lar di er de erlerin geli mesine yol açabilir. Örne in, onurlu olma de eri, yardımseverlik de erini ya da çalı kanlık ise disiplinli olma de erini beraberinde getirir.

De er sınıflandırmaları incelendi inde de erlerin bilim adamlarının inceleme amaçlarına göre farklı ekillerde sınıflandırıldıkları görülmektedir.

1.2. De er E itiminde Kullanılan Yöntem ve Yakla ımlar

Toplumların geleceğinin iyi yeti mi ve karakter sahibi insanlara ba lı oldu u bir gerçektir. Temel insani de erleri benimsemi bireyler yeti tirmek aile, toplum ve okulun ba lıca amaçları arasındadır. Buradan hareketle okulların iki temel amacı vardır. Bunlardan birincisi akademik açıdan ba arılı, ikincisi ise temel de erleri benimsemi bireyler yeti tirmektir (Ek i, 2003, s. 79). Temel insani de erlerin ö rencilere hangi araçlarla kazandırılaca ı konusunda ise çe itli yöntem ve yakla ımlar vardır.

De erler e itimi için kullanılabilen yöntemler drama, proje çalı ması, uygulamalı etkinlikler, i birli ine dayalı ö renme, ö renci ara tırmaları, e itsel oyunlar ve tema günleridir. Buna göre de erler e itiminde tartı ma temelli yakla ımlar ve ö renci merkezli etkin ö renme yöntemleri en yaygın olanlarıdır (Halstead, 1996'dan akt. Çengelci 2010, s. 9).

De er e itiminde öne çıkan yakla ımlar; de erlerin do rudan ö retimi, de erleri belirginle tirmek, de er analizi, ahlaki muhakeme yakla ımları ve bütüncül yakla ımlardan olan Kohlberg'in adil topluluk okulları ve karakter e itimi programlarıdır. Bu yakla ımlara yönelik ayrıntılı bilgiler sonraki bölümde ele alınarak açıklanmaktadır.

1.2.1. De erlerin Do rudan Ö retimi: Do rudan ö retim insanlık tarihi boyunca istendik de er kazandırmak için en çok ba vurulan yollardan birisidir. Yeti kinlerin çocuklara ahlaki de erleri do rudan ö reterek, onların davranı larını biçimlendirme ve iyi alı kanlıklar kazandırma görev ve sorumlulu u oldu u inancı bu yakla ımın temelini olu turur (Halstead ve Taylor, 2000'den akt. Do anay, 2009, s. 236). Do rudan de er ö retimine yönelik iki yakla ımdan söz edilebilir. Bunlardan birincisi telkin yakla ımı, ikincisi ise davranı de i tirme yöntemidir.

Telkin Yakla ımı Yöntemi: Bu yöntemde de erlerin sürekli tekrar edilerek ö renciye kabul ettirilmeye çalı lması ile ö retimi söz konusudur. Telkin yakla ımının amacı programlı etkinlikler yardımıyla do ru ve gerekli olarak dü ünülen temel de erleri taklit, azarlama, efsanevi kahramanlar, öyküler, rol oynama, bulu yoluyla ö renme, olumlu olumsuz peki tirme, töresel oyunlar ve kahramanlık arkıları aracılı ıyla ö retmektir.

(Do anay, 2009, s. 236; Superka ve di erleri, 1976'den akt. Çengelci, 2010, s. 11) Ö rencinin dü ünmesine fırsat tanımayan bu yakla ımla ilgili yapılan ara tırma sonuçları yöntemin çok iyi çalı madı nı göstermektedir. Veliler ise telkin yöntemini ba arılı bir ekilde kullanabilirler. Çünkü çocukların do umundan itibaren yanlarında olup çocukların de erlerine ili kin açıklama ve düzenleme yapabilecek ortama ve zamana sahiptirler (Simon, Leland ve Kischenboum, 1972'den akt. Akba , 2009, s. 405).

Davranı De i tirme Yöntemi: Davranı de i tirme yöntemi, davranı çı yakla ımın önemli kuramcılarında birisi olan, B.F Skinner tarafından operant ko ullanmadan esinlenerek bireylerin davranı larını de i tirmek/biçimlendirmek için kullanılan bir yöntemdir. stenilen de erlerle tutarlı bir davranı göstermesi için bireylere u i lemler uygulanır: Amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, yöntem seçme, yöntemi uygulama, de erlendirme ve gerekti inde tekrar etme (Sarı, 2007, s. 61; Wattenberg, 1977'den akt. Dilmaç, 2007, s. 37).

1.2.2. De erleri Belirginle tirmek (De eri Açıklamak): Ö rencilerin hayatı nasıl ya ayaca ı, hangi seçimlerde bulunaca ı, aklına gelen soruların do ru yanıtlarını nasıl bulaca ı gibi konularda karar verebilmesi için kendi de erlerini ortaya çıkarması gerekir. Bütün insanlar otorite, çalı ma, arkadaş lık, para, cinsellik, din, siyaset, bo zaman, okul vb. gibi konularda anla mazlı a dü er ve de er çatı ması ya ar. Bugünün genç ve çocukları eskiye nazaran daha çok alternatif arasından seçim yapmak durumundadır. Bu karma ıklık ve anla mazlık kar ısında ö renciye yardımcı olmak gerekir. De erleri belirginle tirme yakla ımı, ö rencileri de erler hakkında dü üdürerek, de erlerin farkında olmalarını sa lamayı amaçlamaktadır. Do rudan yakla ımların tersine bireyin neye de er verip vermeyece ine ba kalarının telkini ile de il, alternatifler ve olası sonuçlar incelendikten sonra, özgürce kendisinin karar vermesi amaçlanır (Simon, 1972'den akt. Yetkin ve Ta can 2006, s. 613).

Raths, Harmin ve Simon (1966)' a göre de erleri belirginle tirme süreci birbirinden farklı üç ana ba lık ve yedi basamakta gerçekte ir (akt. Bacanlı, 2006, s. 37).

Seçme

- Özgürce seçme

- Seçenekler arasından seçme
- Her bir alternatifin do urguları üzerinde dü ündükten sonra seçme

Ödüllendirme

- Ödüllendirme ve koruma
- Onaylama

Davranma

- Seçime göre davranma
- Tekrarlama

Ö retmen ö renciye sorular sorarak de eri belirginle tirme sürecini ba latabilir. Örne in; bir arkada ını korumak için yalan söyler misin? Ya lılara yardım etmek için ne yaparsın? Ö retmen cevap açıklarken kendi cevabını önermemeli, ö rencinin cevabını ele tirmemeli ve ahlaki duruma dönü türmemelidir (Do anay, 2009, s. 239).

Bu yakla ım ö rencinin ki isel alanına girme tehlikesi, ö retmenin bir psikolojik danı man gibi hareket etmesi gere i, ahlaki olan ve olmayan konuların ayırt edilmesindeki ba arısızlık ve bütün de erlerin e it do rulukta oldu una inanılması gibi konularda ciddi ele tiriler almı tır (Welton ve Mallan, 1999'dan akt. Akba , 2004, s. 100).

1.2.3. De er Analizi: Yakla ımın temel amacı ö rencilerin de er sorunlarını duygusal olmadan, akılcı, mantıklı ve sistematik bir ekilde test etmeleridir. Bu süreçte üst düzey bili sel süreçler sıkça kullanılır. De er analizi yakla ımı gerçek ya da yapay bir problemle kar ıla ıldı ı zaman uygulanan bir yakla ımdır. Örne in ö rencilerin oyun sahası dı ında oyun oynamalarına neden izin verilmedi i veya çalmaya neden izin verilmedi i konusu analiz edilebilir (Akba , 2009; Do anay, 2009).

Welton ve Mallan (1999) de er analizi yakla ımında kullanılan analiz sürecini sekiz a amada açıklamaktadırlar (akt. Do anay, 2009, s. 242) :

- De er sorununu belirleme
- Kar ıla ılan de er sorununu açı a çıkarma

- Sorun hakkında bilgi ve kanıt toplama
- Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
- Olası çözüm yollarını belirleme
- Çözüm yollarının her birinin olası sonuçlarını belirleme ve değerlendirme
- Seçenekler arasından birini seçme
- Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma

Öğrenciler bütün yeterlilikleri kazanana kadar, yukarıda sıralanan her bir amaçı uygular. Değer analizi çoğu kez desteklenen ve çok az eleştirilen bir yaklaşımdır. Değer analizinde de birçok basamak öğretmenin soracağı seri sorulara bağlıdır. Öğretmen 25 kişilik bir sınıfta bir öğrenci ile ilgilenirken diğer öğrenciler ilk başlarda dikkatlice dinleyecektir. Öğrenciyle diyalogun uzaması durumunda diğer öğrencilerin ilgileri azalacaktır. Bu durumdan kurtulmak için aşağıda verilen çözüm yolları uygulanabilir (Welton ve Mallan, 1999, akt. Akbaş, 2004, s. 103):

- Öğretmen öğrencinin ilgi seviyesine dikkat etmelidir. İlgi seviyesi düşük olan öğrencileri etkinliklere katmamalıdır.
- Gerektiğinde küçük gruplar yaklaşımı uygulanmalıdır.
- Öğrencinin dikkati dağıldığında özetleme yapılmalıdır.
- Değer analizini uygulamak için çözüme ulaşmaya yetecek kadar zaman ve yeterli konu içeriği olmalıdır.

Değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin ilgili olgu ve kanıtları değerlendirerek kendi kendilerine karara varmalarını sağlamaktadır.

1.2.4. Değer Öğretiminde Dewey, Piaget, Kohlberg ve Ahlaki Muhakeme:

İnsanların niçin aynı davranışı farklı nedenlerle yaptıkları bireyin ahlak gelişiminin incelenmesini gerektirmiştir. İlköğretim 1. sınıftaki bir öğrenciye derste niçin konu ulmaması gerektiği sorulduğunda “öğretmenin konu anlara çok kızdığını” söylemiştir. Aynı soru için 3. sınıftaki bir öğrenci “iyi bir öğrencinin kurallara uyması gerektiğini” belirtmiştir. 5. sınıf öğrencisi ise “Duruma göre değişir. Gevezelik amacıyla konuşmak yanlışdır. Arkadaşlarımızın dikkati dağılır. Fakat birine yardım etmek için

genellikle konu ulabilir. Ama her zaman de il” demi tir. Bir olay, durum ya da davranı la ilgili alınan kararlar genellikle subjektiftir ve birinin “do ru” dedi ine bir di eri “yanlı ” diyebilmektedir. Bu kararların ilginç yanı da davranı ın niçin “do ru” oldu unun da ki ilere göre farklı nedenlere dayandırılmasıdır (Arı, Üre ve Yılmaz, 1998, s. 75).

Ahlak geli iminin temel kuralları ile ilgili üç farklı görü dikkati çekmektedir. Bunlar, Dewey, Piaget ve Kohlberg tarafından u ekilde açıklanmaktadır (Arı, Üre ve Yılmaz, 1998, s. 76-78; Erden ve Akman, 2001, s. 113-115) :

Dewey’in Görü ü: Dewey’e göre ahlak geli imi bireyin e itimiyle yakından ilgilidir. E itim, bireyde psikolojik i levlerin özgür ve tam ekilde geli ip olgunlaşması için gerekli artların ve ortamın sa lanmasıdır. E itim psikolojik boyutların geli imine yardımcı olurken bireyde de erler sisteminin geli mesine de yardımcı olur. Bu anlamda Dewey üç farklı ahlaki geli im evresi ileri sürmü tür. Bunlar gelenek öncesi düzey, geleneksel düzey, özerk düzey biçimindedir

Piaget’in ahlak geli imi ile ilgili görü ü: Piaget’e göre ahlak geli imi bili sel geli ime paralellik göstererek, birbirlerinden farklı nitelikler ta ıyan ve hiyerar ik bir sıra izleyen dönemler içinde ortaya çıkmaktadır. Piaget, çocukların do ru ve yanlı a ili kin yargılarının, kuralları yorumlayı biçimlerinin ya larına ba lı olarak de i ti ini gözlemlemi tir. Ara tırma yöntemi olarak, de i ik ya gruplarındaki çocuklara, de erlendirme yapmaları gereken öyküler anlatılmaktadır. Daha sonra çocukların öyküyle ilgili olarak bir de erlendirme yaparken, akıl yürütme biçimleri incelenmi tir. Çocukların de erlendirmelerinin analizi sonucu, ahlak geli imi ile ilgili olarak “dı a ba lı dönem” ve “özerk dönem” olarak iki dönem belirlenmi tir Bu dönemler a a ıda kısaca açıklanmı tir:

- **Dı a Ba lı Dönem:** Ahlak geli iminde on ya ına kadar olan dönem, dı a ba lı dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde çocuklar ahlaki yargıları açısından ba kalarına ba ımlıdır. Yeti kinler tarafından konulan kuralları

sorgulamadan kabul ederler. Dönemin sonuna kadar çocuklar için i lenen bir suçun önem derecesini suçla ba lı olarak ortaya çıkan fiziksel sonuçlar belirler. Sonuçta daha fazla fiziksel zarara yol açan suçlar, daha az fiziksel zarara yol açan suçlara göre daha kötüdür.

- Özerk Dönem: Piaget'e göre on bir ya ndan sonra çocukların ahlaki de erleri “görelilik” kazanmaya ba lar. Davranı ı “do ru-yanlı ”, “iyi-kötü” olarak de erlendirirken, davranı ın ortaya çıktığı ko ullar ve davranı ın altında yatan niyet dikkate alınır. Bu döneme geçen çocukların ahlaki yargıları ve kuralları uygulayı ları esneklik göstermektedir. Ba kalarının de erlendirmelerinden çok kendi yaptıkları de erlendirmeye uygun davranmaya ba larlar.

Kohlberg ve Ahlaki Muhakeme: Ahlaki geli im konusunda önemli çıkarımlarda bulunan Kohlberg de er e itiminde ahlaki muhakeme yakla ımının yaratıcısıdır. Ara tırma yaptı ı birçok ülkede insanlara ikilemler içeren çe itli hikayeleri farklı örneklem gruplarına vererek, bu hikayelerdeki ikilemlerle ilgili sorular sormu tur. Önemli olan bireyin sorunu nasıl çözdü ü de il, çözümleri gerçekte tirirken kullandı ı akıl yürütme süreci ve niçin böyle davranması gerekti ine ili kin mantıksal dayanaklardır. Kohlberg bireylerin “niçin?” sorusuna verdikleri mantıksal açıklamalardan yola çıkarak insanların buldukları ahlaki düzeyi belirlemeye çalı mı tır. Ara tırmaları sonucunda ö rencilerin geli me dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandıkları görülmü tür (Selçuk, 2000'den akt. Akba , 2004, s.100).

I. Gelenek öncesi düzey: Bu düzeyde de erler dı a ba ımlıdır ve ki inin kendi ihtiyaçları ön plandadır. Bu dönem kendi içinde “ceza ve itaat” ve “çıkara dayalı alı veri ” olarak ikiye ayrılımtır: Ceza ve itaat (4-6 ya) döneminde ki i cezadan kaçındı ı için kurallara uyar. Çıkara dayalı alı -veri (6-9 ya) döneminde ki i ödüle ula mak için kurallara uyar.

II. Geleneksel düzey: Ba ka ki ilerin ve grupların ihtiyaçlarını dikkate alır. Geleneksel de erler benimsenir. Bu dönem kendi içinde “ki iler arası uyum” ve “kanun ve düzen” olarak ikiye ayrılımtır: Ki iler arası uyum (10-15 ya) döneminde ki i iyi çocuk

evresinde olup ba kalarının onayını almak için kurallara uyar. Kanun ve düzen (15-18 ya) döneminde ki i otoriteye, sosyal kurallara ve kanunlara suçluluk ve dı lanma kaygısından dolayı uyar.

III. Gelenek ötesi düzey: nsan haklarının gözetildi i evrensel de erlerin benimsendi i bir dönemdir. Bu dönem kendi içinde “sosyal anla ma” ve “evrensel ahlaki ilkeler” olarak ikiye ayrılmı tır: Sosyal anla ma (18-20 ya) döneminde ki inin davranı larına insanlı ın ortak mutlu u için gerekli olan de erler yön verir. Evrensel ahlaki ilkeler (20-üstü) döneminde ki inin davranı larına insan hakları, e itlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel ilkeler yön verir.

Kohlberg’in altı basamaklı bili sel geli imci ahlak kuramı, çocukların mevcut ahlaki akıl yürütme düzeylerinin belirlenmesinde, akıl yürütme düzeylerinin yükseltilmesinde ve adil toplum okullarının yaratılmasında kullanılabilir.

Çocukların ahlaki akıl yürütme düzeylerinin belirlenmesi ve geli tirilmesinde kullanılan ahlaki ikilem problemlerinin belli özelliklere sahip olması gereklidir. Fenton’a (1976) göre iyi bir ahlaki ikilem sosyal bilgiler dersi konularıyla ili kili, ö renci düzeylerine uygun, mümkün oldu unca basit, farklı yanıt seçeneklerini içerecek biçimde açık uçlu ve çatı manın akıl yürütme boyutuna odaklanmı olmalıdır (akt. Do anay, 2009, s. 244).

yi bir ahlaki ikilem problemi seçildikten sonra çocukların bu ikilem çerçevesinde yapacakları tartı malara “ahlaki tartı ma” adı verilir. Beyer’e (1978) göre ahlaki tartı maların etkili olabilmesi için u yolların izlenmesi gerekmektedir (akt. Do anay, 2009, s. 246) :

- Çocuklara ya amlarında kar ıla abilecekleri türden bir ahlaki ikilem sunulması
- Çocuklardan ikileme geçici yanıtlar alınması ve niçin o yanıtı verdi ini açıklamasının istenmesi
- Küçük gruplar olu turularak yanıtların bu gruplarda tartı lmasının istenmesi
- Grup sözcülerinin grubun görü ünü sınıfa sunması
- Öneriler üzerinde dü ünülerek bir sonuca ula ılması

Kohlberg tartışma yönteminin sınırlılıklarından hareketle, de erlerin eğitimini için daha kapsamlı bir yaklaşım olan adil topluluk okullarını geliştirmiştir.

1.2.5. Kohlberg ve Adil Topluluk Okulları: Bu yaklaşımın temeli, okul yapısını çocukların karar alma ve yürütme sürecine katılabilecekleri doğrultuda demokratikleştirmek ve demokrasinin ilkelerini öğrenirken, çocuklara bunları uygulama olanakları sağlamak fikrine dayanmaktadır (Çileli, 1986'den akt. Sarı, 2007, s. 64).

Adil topluluk yaklaşımı, kuralların okuldaki tüm personelce birlikte alınması, sorumlulukların paylaşıldığı demokratik okul sürecinin yapıldığı bir yaklaşımdır. Bu okullarda üç komite bulunmaktadır. Bunlar, danışma gurubu, haftalık toplantılar ve disiplin komitesidir.

Danışma Kurulu: Bir öğretmen danışmanlığında her öğrencinin mutlaka yer alacağı küçük gruplar oluşturulur ve bu gruplar her hafta toplanarak okulda meydana gelen olayları tartışırlar.

Haftalık Toplantılar: Tüm öğrencilerin katılımıyla okul kuralları demokratik şekilde belirlenir ve hırsızlık, devamsızlık, taciz vb. olayların çözümü ile ilgili beklentiler tartışılıp karara bağlanır.

Disiplin Komitesi: Bu komite sekiz öğrenci ve iki öğretmen ya da yöneticiden oluşur. Okul kurallarına uymayanlar için bir çeşit mahkeme gibi çalışır.

Adil topluluk okullarıyla ilgili olarak yapılan araştırmalar, bu okullarda demokratik de erlerin kazanıldığını, çalma, farklılıkları hoş karşılamama ve iddet gibi olayların azaldığını, ancak bu okulların çocukların ahlaki düzeylerini tartışmalardan daha fazla yükseltemediğini ortaya koymuştur (Howard, 1995, Power, Higgins ve Kohlberg 1989, Power ve Power, 1992'den akt. Doğanay, 2009, s. 247).

1.2.6. Karakter E itimi: Lickona (1991) karakter e itimini “insanların temel etik de erleri anlaması, onları önemsemesi ve onlar do rultusunda davranması için onlara kasıtlı olarak yapılan çabalar” olarak tanımlamaktadır. Bu yakla ımda iyi de erleri sembolize eden temel de erler belirlenmi ve bu de erlerin kazandırılması için okul ve sınıfta uygulanması gereken yöntemler önerilmi tir. Lickona bu yöntemleri tüm okulu kapsayan stratejiler ve ö retmenlerin sınıflarında bireysel olarak kullanabilecekleri stratejiler olarak sınıflandırılmı tır (akt.Do anay, 2009, s. 248).

Tüm okulu kapsayan stratejiler: Bu stratejiler, sınıfın dı ındakileri de koruma ve önemseme, okulda pozitif bir de erler kültürü yaratma, aileyi ve çevreyi de karakter e itiminin bir parçası olmaya davet etme olmak üzere üç tanedir.

Ö retmenlerin sınıflarında bireysel olarak kullanabilecekleri stratejiler: Bu stratejiler, etik kılavuz, bakıcı ve model olarak ö retmen, herkesin birbirine saygı duydu u ve önemsedici bir sınıf ortamı yaratma, ahlaki disiplin sa lama, demokratik bir sınıf ortamı olu turma için sınıf toplantıları, de erleri e itim programının bir parçası olarak ö retme, i birli ine dayalı ö renmeyi kullanma, vicdanları geli tirme, ö rencilerin ahlaki geli im düzeylerini yükseltme, çatı ma yönetimini ö retme olmak üzere dokuz sınıf içi etkinli i kapsamaktadır.

Karakter e itimi hem sınıf içinde hem sınıf dı ında de erlerin bili sel, duyu sal ve devinimsel boyutlarını içeren kapsamlı bir de er e itimi yakla ımıdır.

Lickona (1996) karakter e itimi yakla ımını tanımlarken on bir ilke belirlemi tir. Bu ilkeler unlardır (akt. Vural, 2005):

- Karakter e itimi iyi karakterin temeli olarak temel etik de erleri te vik eder.
- Karakter dü ünme, duygu ve davranı ı içerecek kapsamda tanımlanmalıdır.
- Etkili karakter e itimi okul ya amının tüm basamaklarında temel de erleri te vik eden maksatlı, üstünlü ü eline alan ve kapsamlı bir yakla ımı gerektirir.
- Okul ve aile dü ünceli ve efkatli bir topluluk olmalıdır.

- Karakter geli tirmek için, ö renciler etik hareket edebilecekleri olanaklara fırsat ve gereksinim duyarlar.
- Etkili karakter e itimi, ö rencileri merkeze alan ve ba arılı olmalarına yardımcı olan anlamlı ve te vik edici e itim programını içerir.
- Karakter e itimi ö rencilerin iç de erlerini geli tirme çabası içinde olmalıdır.
- Ailenin tüm fertleri ve tüm okul personeli, karakter e itimi için sorumlulukları payla an, aynı temel de erlere ba lı, sürekli ö renen ve etik olan bir topluluk olmalıdır.
- Karakter e itimi hem personelden hem de ö renciden ahlaki liderlik gerektirir.
- Karakter e itimi konusunda okul, aile ve toplum el ele çalı malıdır.
- Karakter e itiminin de erlendirilmesi; okulun karakterini, karakter e itimcisi olarak okul personelinin i levsellili ini ve ö rencilerin iyi karakter gösterme ba lamını içermelidir.

Karakter e itimi olumsuz davranı ları azaltmanın yanında gençlerin olumlu ki ilik ve sosyal davranı lar ve beceriler geli tirmelerinde önemli yararlar sa lar. Karakterleri geli tikçe gençler çalı mak, do ru eyleri yapmak ve ya amlarını amaçlarına göre yönlendirmek için ellerinden gelenin en iyisini yaparlar (Battistich, 2007'den akt. Avcı, 2007, s. 153)

1.3. De er E itiminde Ö retmenlerin Rolü

E itim sürecinde de erler planlanmı bir ekilde ö retim programlarının içinde yer alır. Ö retmenler farklı de er ö retimi yakla ımlarını kullanarak ö rencilere bu de erleri kazandırmada rehberlik eder. Oysaki sınıftaki de er e itimi bu planlanmı ö retimin di nda da gerçekte meye devam eder. Okuldaki kurallar, yönetimin tavrı ve ö retmen davranı ları örtük programı olu turur. Ö retmenin sınıfta de er ö retiminden kaçınması mümkün de ildir. Çünkü ö retmenler sınıfta söyler, yapar, çalı ır ve tartı ırlar. Ö retmen ö rencinin kar ısına kendi karakteri ve benli iyle çıkar, kendi davranı larıyla ö rencilere rehberlik yapar ve de erlerini yansıtır. Ö renciler ö retmenlerinin neyi de erli buldu unu, kendilerine saygısının olup olmadı ını bilirler. Ö retmen sınıfta neyin iyi neyin kötü oldu unu ö renciye göstermelidir. Ö retmenin

bunu yaparken örnekler vermesi, öğrencilerin davranışlarını onaylayıp onaylamadığını belirterek, sebeplerini açıklaması sorumluluğunun gereğidir (Akba, 2009, s. 404-405).

Öğretmenin temel rollerinden biri öğrencide var olan potansiyel üzerine yeni değerlerin kazanımını sağlamak ve diğer negatif değerler varsa onları yapıcı bir yöntem izleyerek düzeltmektir (Gökdere ve Çepni, 2003, s. 103). Ayrıca olumlu rol modelleri olmak, program çerçevesinde ahlaki konularda düşünme fırsatları yaratmak, değer kazanımına uygun sınıf iklimi oluşturmak, öğrencilere sınıf dışında hizmet programları, kulüpler ve dayanışma yoluyla iyi karakter pratiği yapma olanakları sağlamak öğretmenlerin görevleri arasındadır (Ekin ve Milson, 2003, s. 101)

Öğretmenlerin değer eğitimi sırasında dikkatli olmaları gerektiği söylenebilir. Çünkü bir yol gösterici olarak öğretmen kendisine düşen görevleri ne kadar eksiksiz yaparsa değer eğitimi istenilen etkililik sağlanabilir. Buna göre, değer eğitimi sırasında öğretmenlerin aşağıdaki noktalara dikkat etmeleri gerekmektedir (Lickona, 1997, akt. Balat ve Doğan, 2006, s. 16):

- Ahlaki bir model, ahlaki dayanışma ve rehber olma: Öğretmenler öğrenciler üzerinde pozitif bir etki bırakmak için bunları gerçekleştirmelidir; etkili ve onlara saygı duyan bir rehber olma, ahlaki değerlere ilişkin saygı duyulan bir model olma, çocuklara etik dayanışma gibi hizmet etme, bilgi verme, değerleri açıklama, sınıf içi tartışmaları kullanma.
- Dikkatli bir sınıf topluluğu oluşturma: Yaşadığımız kültürün öğrenci davranışları ve ilişkileri üzerinde oldukça güçlü bir etkisi vardır. Bu nedenle eğitimciler sınıfta çocuklar arasında değerlerin önemli olduğu bir sınıf topluluğu oluşturmalıdır.
- Ahlaki disiplin: Çocuklar cezadan kaçınmak için disiplin, doğru olma inandıkları için kurallara uymalıdır. Öğretmenler çocuklarda ahlaki sorumluluk, benlik kontrolü ve bakalarına saygının gelişimine yardımcı olmalıdır.
- Demokratik bir sınıf ortamı yaratma: Öğretmen fikirlerin paylaşıldığı, öğrenme ve sorumluluk alma konusunda çocukları merkeze alan bir yaklaşım olduğu, kuralların birlikte belirlendiği bir sınıf ortamı yaratmalıdır.

- Programda de erleri ö retme: Programdaki birçok ders de erleri ö retmek için fırsatlar sunmaktadır. Fen bilimlerinde bilimsel-etik de erleri, edebiyat dersinde zayıf-güçlü ki ilik özelliklerini gösteren hikayelerle ahlaki yargılar üzerine konu ulabilir.
- birlikçi ö renme: birlikçi ö renme yöntemiyle çocuklar küçük gruplar içinde birbirleriyle kayna ır ve sosyal engeller ortadan kalkar. Çocuklara sosyal ve ahlaki yeterliliklerin önemi ve geli tirmeye ili kin fırsatlar sa lar.
- -u ra ı ba arısı: Ev ödevleri kendini de erlendirmeyi geli tiren ve benlik kontrolünü sa layan önemli yollardan biridir. Birinci sınıf ö retmeninin bir ay boyunca duvara “her eyde yapabilece inin en iyisini yap” sloganını asması buna bir örnektir.
- Etik yansıma: Bu stratejinin merkezinde ki ili in bili sel yanlarını olu turma ve geli tirme yer almaktadır. Burada özellikle önemli olan nokta, çocuklara de erlerin ne oldu unu ve her birinin kendi ki ili inin geli iminden nasıl sorumlu olduklarını ö retmektir.
- Sorunları çözmeyi ö retme: Ö retmen çocuk herhangi bir sorunla kar ıla tı ında bu sorunla ba etmenin yollarını ö retmelidir. Örne in bir çocuk di erinin canını yaktı ında özür dileme becerisinin hatırlatılması yerinde olur.

1.4. İlkö retim Programı ve De erler

Milli E itim Bakanlığı ı 2004 yılında yapılandırmacı bir e itim anlayı ı çerçevesinde tüm ilkö retim programlarını yeniden düzenlemi tir. Yapılandırmacı ö renme kuramında ö renci, bilgiyi pasif olarak edinmekten çok etkin bir role sahiptir. Ö retim yöntem ve teknikleri yönünden temelde bili sel bir yakla ıma sahip olan yapılandırmacı ö renme kuramı, ö renenlerin önceden yapılanmı bilgi ve deneyimlerini kullanarak yeni kar ıla tıkları durumlara anlam verdikleri, yeni bilgileri var olanlarla bütünle tirdikleri bir süreçtir (Köseo lu ve Kavak, 2001).

E itim programları yenilenirken dayanak noktasını e itim sisteminin amaçları olu turur. Türk Milli E itimin genel amaçları 1739 sayılı Milli E itim Temel Kanunu’na göre a a ıdaki gibi belirlenmi tir (MEB, 2010):

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve tepelere ebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgî, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

Yeni ilköğretim programında değerlere eğitiminden açıkça söz edildiği ve programda değerlere eğitime özel bir önem verildiği görülmektedir. Bunu ilköğretim programının dayandığı temellerde de görmek mümkündür. İlköğretim programının temelleri; bireysel, toplumsal, ekonomik, tarihsel ve kültürel temeller olarak sınıflandırılmıştır. Toplumsal temeller başlı başına altında değer kavramıyla ilgili yeni programdan beklenenler aşağıdaki gibidir (MEB, 2010):

- Eğitim, toplumun vazgeçilemez değerleri arasında olan alçakgönüllülük, avarbalılık, anlayışlılık, adillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğuna bilincini geliştirmekle yükümlü olduğu için programlar bu bilincin gelişmesi için çaba gösterir.

- Türk toplumunun milli, aynı zamanda ahlaki değerleri arasında bulunan; barın severlik, fedakârlık, vatanseverlik, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, kahramanlık gibi değerler ve sosyal duyarlılığın gelişmesi için gerekli düzenlemeleri yapar.

Ayrıca, ilköğretim programının yenilenmesinde temel alınan ilkeler incelendiğinde tüm maddelerde de er kavramından bahsedildiği görülmektedir. İlköğretim programının yenilenmesinde temel alınan ilkeler şunlardır (MEB, 2010):

- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesi yoluyla “öğrenmeyi öğrenmenin bireyin gelecekteki yaşamına katkı tutacağı anlayışı,
- Milli kimlik merkez alınarak, evrensel değerlerin benimsenmesinin sağlanması,
- Öğrencilerimizin örf ve adetlerimiz çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönden gelişiminin sağlanması,
- Öğrencilerin, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren demokratik bireyler olarak yetiştirilmesi,
- Toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın ön plana çıkarılması

İlköğretim programları içerisinde Türkçe, fen ve teknoloji, matematik, din kültürü ve ahlak bilgisi ile sosyal bilgiler öğretim programlarında değerlere yönelik açıklamalarda bulunulmuştur. Bundan sonraki bölümde sosyal bilgiler programında değerler ayrıntılı olarak açıklanacağı için öncelikle Türkçe, fen ve teknoloji, matematik, din kültürü ve ahlak bilgisi programlarında değerlere yönelik nasıl değerlendirildiği üzerinde durulacaktır (Yetkin ve Dağcan, 2008, s. 37).

Türkçe öğretim programında, “kültürel ve sosyal değerlere önem veren bireylerin yetiştirilmesine” vurgu yapılarak “öğrencilerin milli, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlere önem vermesini sağlamak” amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkçe dersinde vatandaşlık bilincini geliştirmeye yönelik olarak “değerlerimiz” adında bir tema yer almaktadır.

Fen ve Teknoloji dersi ö retim programının genel amaçları arasında “sosyal, ekonomik ve etik de erleri kazandırma, ki sel sa lık ve çevre sorunlarını fark etmelerini, bunlarla ilgili sorumlulukları ta imalarını ve bilinçli kararlar vermelerini sa lama” ve “bilmeye ve anlamaya istekli olma, sorgulama, mantı a de er verme, eylemlerin sonuçlarını dü ünme gibi bilimsel de erlere sahip olmalarını, toplum ve çevre ili kilerinde bu de erlere uygun ekilde hareket etmelerini sa lama” gibi kazanımlara yer verilerek de erlere ili kin vurgu yapılmı tır. Ayrıca bu programda de erlerin kazandırılmasına ili kin bilgilere tutum ve de erler ba lı 1 altında yer verilmi tir.

Matematik dersi ö retim programında, de erler ve de erler e itimine öz düzenleme yeterlikleri ba lı 1 altında “ili kilerinde saygının, de er vermenin, onurun, ho görünün, yardımla manın, payla manın, dürüstlü ün ve sevginin önemini takdir etme” kazanımı ile yer verilmi tir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ö retim programında ise, kazandırılması amaçlanan de erlerin ve bu de erlerin hangi yakla ımlarla kazandırılaca 1 sosyal bilgiler programı ile benzerlik göstermektedir. Programda altmı de erin belirtilen yakla ımlarla kazandırılması öngörülmektedir. Programda de er ö retiminde dikkat edilmesi gereken noktaların ve kullanılabilir yakla ımların “ö retmen bilgi notları” arasında yer aldı 1 belirtilmektedir.

Birçok ö retim programının içinde yer almasına kar ılık, de erlerin özellikle sosyal bilgiler dersi içinde verilmeye çalı ıldı 1 görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi bireyin toplumsal varolu nu gerçekle tirmesine hizmet etmektedir. Bireyin toplumsal varolu nu gerçekle tirmek için ya adı 1 toplumun de erlerini bilme zorunlulu u vardır (Tay ve Yıldırım, 2009, s. 1503).

1.5. Sosyal Bilgiler Programı ve De erler

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin bulgu ve ayrı tırmalarının, bir toplumda ya ayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak ö elerini kapsamaktadır (Sözer, 1998, s. 3). Sosyal bilgiler ö retiminin merkezinde bireyin gereksinimleri yer almaktadır. Bu yakla ımla hazırlanan yeni ilkö retim programında sosyal bilgiler u biçimde tanımlanmıştır:

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varolu nu gerçekle tirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, co rafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; ö renme alanlarının bir ünite ya da tema altında birle tirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkile iminin geçmi , bugün ve gelecek ba lamında incelendi i; toplu ö retim anlayı ından hareketle olu turulmu bir ilkö retim dersidir. (MEB, 2010)

Sosyal Bilgiler dersi, insanların öncelikle kendilerini ve içinde ya adıkları sosyal grup ve kurumları tanımasını, iyi bir vatandaş olarak yeti mesini, insanlar arasındaki bireysel farklılıkların ayırımına varabilmesini, evrensel ahlaki yapı ve de erlere sahip olmasını, sosyal çevresine uyumunu sa lamayı amaçlar (Acat ve Ekinci, 2007).

Sosyal bilgiler, ilkö retim programı içerisinde yer alan en kapsamlı ve en temel derslerden birisidir (Sözer, Deveci ve Kaya, 2004, s. 88). Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin birbirini tamamlayıcı niteli i ve disiplinlerarası yakla ıma olanak tanırken temel kültür ö elerini, birçok alandan sa lanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yakla ımla alıp yo urmakta; ilkö retim düzeyine ve kendi yapısına, kendi do asına uygun bir anlayı la varlı nı bütünle tiren bir ders olarak programdaki yerini almaktadır (Sözer, 1998, s. 7)

Sosyal bilgiler ö retiminde farklı yakla ımlar ve farklı arayı lar geçmi ten bugüne kadar süregelmiştir. Sosyal bilgiler ö retimini yönlendiren belli ba lı yakla ım ya da gelenekler üç kategoride toplanmıştır. Bunlar u biçimde sıralanabilir: Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı dü ünme olarak sosyal bilgiler ö retimidir (Barr, Barth ve Shermis, 1977' den akt. Öztürk, 2009, s. 5):

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler ö retimi

Sosyal bilgiler ö retiminde en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımın genel amacı öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesini sağlamaktır. Öğrencilere aktarılacak içerik yetiştiriciler tarafından belirlenir. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun tutum ve davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık programın en önemli içerikleridir. Öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılmasını önerir.

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının etkili vatandaşlık için en iyi hazırlık olduğu varsayımına dayanır. Bu yaklaşıma göre öğrenciler sosyal bilimlerin temel kavramları, genellemeleri ve kuramları ile bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir. Sosyal bilgiler programının içeriğini bu nedenle, sosyal bilimciler tarafından tanımlanan önemli bulgular, bakış açıları ve sorunlar oluşturur.

Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler öğretimi

Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenip uygulamalarını sağlamaktır. Bu yaklaşımda öğrencilerin bireysel ve kamusal problemleri tanımlayıp analiz edebilecekleri ve bunlara yönelik bilgiye dayalı kararlar alabilecekleri öğrenme-öğretme süreçlerine ağırlık verilmiştir. İçerik önceden belirlenmiştir. Etkinlikler öğrencileri doğrudan ilgilendiren, etkileyen güncel konu ve sorunlara odaklanarak hazırlanır. Bu yaklaşımın temel yöntemi araştırma ve incelemedir.

Yeni ilköğretim programında yukarıda açıklanan sosyal bilgilerin üç geleneği önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bilgiyi üretme ve bilgiyi kullanma konusuna özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu bilgiler ışığında 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın temel yaklaşımı, bütüncül ve öğrenci merkezli bir bakış açısıyla bilginin kazanılmasında ve kullanılmasında aktif olan donanımlı insan gücünün yetiştirilmesi olarak ifade edilebilir (Yazıcı ve Koca, 2008, s. 23).

Sosyal bilgiler programının temel ö eleri ise beceriler, kavramlar, de erler ve genel amaçlardır. Bu boyutlar ve ilgili içerik Çizelge 2’de gösterilmi tir.

Çizelge 2.

Sosyal Bilgiler E itimi Aracılı ıyla Bireylerde Geli tirilmesi istenen Boyutlar ve lgili içerik Düzenlemesi

Geli mesi istenen boyutlar “Nitelikler”	çerik		
	Birey	Çevre	
		Fiziki	Sosyal
Bilgi	X	X	X
De er-Tutum	X	X	X
Beceri-Eylem	X	X	X

(Kaynak: Do an, 2009, s 226)

Çizelge 2’de görüldü ü üzere, sosyal bilgiler e itimiyle bireyin, kendini ve fiziksel ve sosyal çevresini anlaması ve bunlara kar ı olumlu de erler ve tutumlar geli tirmesi amaçlanmı tir. Daha sonraki a ama ise, bireylerin sahip oldukları bu bilgi ve de erleri eyleme dönü türebilmesidir. Bu alanlardan birisinde eksiklik olu ması durumu, toplumda dengesiz bireylerin yeti mesine neden olacaktır.

Türk E itim Sistemindeki ders programları incelendi inde de erlere ilk defa 2005 yılında uygulamaya konulan programda açıkça yer verildi i görülmektedir. Yeni ilkö retim programının be inci sınıf sosyal bilgiler alanında sekiz teması vardır. Be inci sınıf ö rencilerinin kazanması gereken de erler bu temalar içerisinde kazanımlarla ifade edilmi , etkinlik örnekleri verilmi ve “do rudan verilecek de er” olarak belirlenmi tir. 5.sınıf sosyal bilgiler programına ait bir örnek Çizelge 3 ‘te verilmi tir.

Çizelge 3

5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Örneği

2.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
ADIM ADIM TÜRKİYE	<p>Bu ünitenin sonunda öğrenciler;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıır. 2. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir. 3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır. 4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar. 5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılabının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır. 6. Atatürk inkılablarıyla ilkelerini ilişkilendirir. 	<p> “Üç Taç Oyunu” (Ülkemizdeki doğal varlıklar ile tarihî mekân, nesne ve yapıtlarla ilgili soruları cevaplamaya yönelik bir oyun oynanır.) (1. kazanım)</p> <p> “Sanal Alan Gezisi” (Ülkemizdeki doğal varlıklar, tarihî mekânlar, nesnelere, yapıtlar hakkında internet araştırması yapılır.) (1. kazanım)</p> <p> “Bir Gezi Yapalım” (Tarihî mekân, müze ve anıtlara gezi yapılır. Örnek: Anıtkabir Gezisi.) (1. kazanım)</p> <p> “Yerel Tarih Çalışması” (Çevredeki tarihî mekân, nesne ve yapıtlarla ilgili araştırma raporu hazırlanır.) (1, 3. kazanım)</p> <p> “Hikâye Okuma Bayramı” (Okuma etkinlikleriyle, seçilen hikâye, masal, efsane ya da destanlardaki kültürel izler fark edilir.) (2, 3, 4. kazanım)</p> <p> “Grafik Yorumluyoruz” (Grafiklerle Atatürk dönemi gelişmeleri yorumlanır ‘1923-1938’.) (5, 6. kazanım)</p> <p> “Film izliyoruz” (Atatürk ve Cumhuriyet konulu filmler izlenir.) (5, 6. kazanım)</p> <p> “Fotoğraf çekiyoruz” (Fotoğraflar kullanılarak Cumhuriyet sonrası günlük yaşamdaki değişiklikler yorumlanır.) (5, 6. kazanım)</p>	<p>☐ 5. kazanım için Türkçe dersi “Görsel Okuma” öğrenme alanı (2, 3, 6. kazanımlar)</p> <p>☐ 5. kazanım için Matematik dersi “Çizgi Grafiği” alt öğrenme alanı (1,2. kazanım)</p> <p> Bölgemizi Tanıyalım (Bölgesindeki doğal varlıklarla ilgili ilişkilendirme yapılabilir). [!] [!] Atatürkçülükle ilgili konular (5,6-1,2,3, 6,7,8,11,12,13,14); (6-4,5,9,16,17,18,19,20,21,22,23,24)</p> <p> Kültürel öğeler öğretilirken il yıllıklarından faydalanılır.</p> <p>[!] 1 ve 2. kazanımlar “Gazete Kupürlerinden Yararlanma” ile ilişkilendirilecektir.</p> <p>[!] 1, 2, 3, 4 ve 5. kazanımlar Müze İle Eğitimle ilişkilendirilecektir.</p> <p> İnsan Hakları ve Vatandaşlık (5- 5,7)</p> <p>[!]Doğrudan verilecek beceri: Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, grafik, temsilî resim vb.)</p> <p>[!]Doğrudan verilecek değer: Estetik</p> <p> Bu ünite gözlem, öz değerlendirme formu, açık uçlu sorular, proje hazırlama, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı, eşleştirmeli testler, öğrenci ürün dosyası (portfolyo) kullanılarak değerlendirme yapılabilir.</p>

(Kaynak: MEB, 2010)

Çizelge 3’ te be inci sınıf sosyal bilgiler dersi programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile ilgili, üniteye ait kazanımlar, etkinlik örnekleri, disiplinler arası ilişkilendirmeler, doğrudan verilecek beceri ve doğrudan verilecek değer belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında, değerlerin eğitimi ayrı bir baskı altında ele alınması ve değer öğretimi yaklaşımları açıklanmıştır. İlköğretim okulu sosyal bilgiler öğretim programı 4 ve 5. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır. Programda bu dersin eğitimi ve öğretiminde değerlerin kazandırılması ile ilgili öğretmenlere yol gösterici açıklamalarda bulunulmuştur (MEB, 2010):

- Programdaki değerler, bir örnek olaydan ya da öyküden hareketle, değerleri açıklamak, ahlâkî muhakeme ve değer analizi şeklinde verilmelidir.
- Öğretmen, inceleme gezilerine önem vermelidir. Bu geziler pazar yerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazılara, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, müze-kentler, savaş alanları) yönelik olabilir. Bu geziler, sadece eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her amaçları planlanmalı ve değerlendirilmelidir. Öğrenciler için çalışmaların hazırlanması ya da müzelerin çalışmaları kullanılmalıdır. Öğrencilerin doğrudan ve tarihî çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır. Tarihî bir kişilikten söz ediliyorsa, bu kişiyi de okulun bulunduğu çevrede de mi, bulunmuş ya da ölmüş ise bu yönden değerlendirilmelidir. Bu kişinin medrese, cami, kütüphane, imaret, han, türbe, mahalle, sokak ve ev gibi herhangi bir eserde kitabesi varsa, bu kişiyi ve eserleri ile ilgili öğrencilere araştırma projeleri verilebilir. Öğretmen, sınıfta ya da müzede drama etkinlikleri ile geçmişin yaşantılarının canlandırılması ve öğrencilerin tarihî kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır. Öğrencilere verilen ödevler gerçek (otantik) hayat problemlerinden seçilmelidir. Örneğin antik bir ehirde asfalt karayolu geçirmek isteniyor. “Siz bu ehirin neden korunması gerektiğini açıklayan dilekçe yazınız”. “Ya da TRT için çalışın bir program yapımcısıyınız. Safranbolu evleri ile ilgili bir belgesel yapmanız isteniyor. Bu belgeselin senaryosunu yazınız.” Bu tür etkinliklerle öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve özellikle yazma becerileri geliştirilmelidir.
- Öğretmen, öğrencileri millî, ahlâkî, insanî, manevî, kültürel değer bakımından besleyici; demokratik, lâik, ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Ayrıca ders konularını sevdiren roman, tarihî roman, hikâyeye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya teşvik etmelidir.

Yenilenen Sosyal bilgiler programında 19 tane temel de er belirlenmi tir. Bu de erler: aile birli ine önem verme, adil olma, ba ımsızlık, barı , özgürlük, bilimsellik, çalı kanlık, dayanı ma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, ho görü, misafirperverlik, sa lıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir (MEB, 2010). Bu de erlerin ö renme alanlarına ve sınıf düzeylerine göre da ılımı Çizelge 4’te gösterilmi tir.

Çizelge 4.

Sosyal Bilgiler Ö retim Programında Do rudan Verilecek De erlerin Ö renme Alanlarına ve Sınıflarına Da ılımı

Ö RENME ALANI	4. Sınıfta Do rudan Verilecek De erler	5. Sınıfta Do rudan Verilecek De erler
Birey ve Toplum	Duygu ve dü üncelere saygı, Ho görü	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birli ine önem verme, Vatanseverlik	Estetik
nsanlar, Yerler ve Çevreler	Do a sevgisi	Do al çevreye duyarlılık
Üretim, Da ıtım ve Tüketim	Temizlik ve sa lıklı olmaya önem verme	Çalı kanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Yardımseverlik	Dayanı ma
Güç, Yönetim ve Toplum	Ba ımsızlık	Adil olma, Bayra a ve stiklal Mar ı’na saygı
Küresel Ba lantılar	Misafirperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık
Ö RENME ALANI	6. Sınıfta Do rudan Verilecek De erler	7. Sınıfta Do rudan Verilecek De erler
Birey ve Toplum	Bilimsellik	Farklılıklara saygı
Kültür ve Miras	Do al çevreye duyarlılık	Vatanseverlik
nsanlar, Yerler ve Çevreler	Sorumluluk	Estetik
Üretim, Da ıtım ve Tüketim	Yardımseverlik	Dürüstlük
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kültürel mirasa duyarlılık	Bilimsellik
Güç, Yönetim ve Toplum	Hak ve özgürlüklere saygı	Adil olma
Küresel Ba lantılar	Çalı kanlık	Barı

(Kaynak : MEB, 2010)

Bundan sonra Çizelge 4’te yer alan ve ara tırmaya konu edinilen üç de er; sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erleri daha ayrıntılı ekilde, di er de erler kısaca açıklanacaktır:

Sorumluluk: Türk Dil Kurumu (TDK, 2010) sözlü ünde sorumluluk “Ki inin kendi davranı larını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet olarak tanımlanmı tır.

Tunalı (2009, s. 114)’ya göre sorumluluk, ki inin eylemlerinin sonuçlarını üstlenebilmesidir. Ki inin kendi özgür seçimini yapması, kararlarını verebilme sonucunda do abilecek sorunları kabullenmesi anlamına gelir. Ki inin sınırları içerisinde gördü ü olaylardan ve eylerden hesap vermeye hazır olması demektir (Cücelo lu, 2002, s. 198).

Birçok de er gibi sorumluluk de erinin kazandırılması da ailede ba lar. Ebeveynler çocuklarına sorumluluk vermede zorlanır. Geçmi te kalabalık bir aile ortamında sorumluluk duygusunu geli tirmek daha kolay olmu tur. bölümü sayesinde biri sobayı yakarken, bir di eri karde ine bakma sorumlulu unu almı tır. Bugün i ler daha azdır ve çocu a kar ı abartılmı bir efkat hakimdir. deal olan çocu a kendisi ve ailesine yönelik görevler vermektir. Sorumluluk verilmeyen çocukların ileride egoist olma e iliminin fazla oldu u görülmektedir. Ayrıca sorumluluk verilmeyen çocuklar yapamadıkları eylerin nedenlerini kendisi dı ndaki varlıklarda görmeye ba larlar. Sorumluluk vermek için ebeveyn istikrarlı davranı larda bulunmalıdır (Ulu , 2009, s. 20)

Sorumluluk de erinin kazandırılmasında en büyük rol ailenin yanısıra okulundur. Geleneksel sınıflarda ö retmenler sınıfın en önündedirler ve sürekli sınıfı kontrol ederler. Ö retmenin temel sorumlulu u ö renciye bilgiyi do rudan aktarmaktır. Yapılandırmacı sınıflarda ise ö renci süreçlerin merkezinde yer alır ve aktiftir. Kimi ö renciler aniden ve neredeyse tamamını üstlendikleri sorumlulukla ne yapacaklarını

bilemezler. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için öğretmen kılavuzluk yapmalı ve sorumluluğu öğrencilere yavaş yavaş bırakmalıdır (Tepecik, 2008).

Estetik: Estetik kelimesi Yunanca “aisthesis” kelimesinden gelmekte ve duyum, duygu, algı, duygu ile algılamak gibi anlamları taşımaktadır. Felsefenin içinde üç temel normatif bilim vardır. Bunlar doğruluk temeli üzerine kurulmuş mantık, iyilik temeli üzerine kurulmuş ahlak ve güzellik temeli üzerine kurulmuş estetikdir. Kısaca estetik için “duyusal faaliyetlerimizin güzelle ilgili olan kısmını inceleyen sanat veya güzellik felsefesi” denebilir (Ergün, 2010)

Türk Dil Kurumu (TDK, 2010) sözlüğünde estetik, sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duygu olarak tanımlanmıştır. Avram (2008)’a göre estetik bir bakımdan biçimdir, bir öngördür, bir genel beğeni düzenidir, bu beğeni somutlaştıran ya da somutlaştıracak olan kurallar dizgesidir.

Gündelik dilde güzel bir davranış, güzel bir çalışması, güzel bir iş, güzel bir ameliyat vb. iyi, yararlı, doğru ve başarılı gibi diğer kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılan “güzel” deyişi, aslında özel bir deyiş, estetik deyiş gösterir. Güzel bir manzara, güzel bir yapı, güzel bir tablo vb. anlatımlar nesnelere, estetik yönden değerli olduğunu bildirir (Eczacıbaşı, 1997, akt. Demir ve Gökay, 2010).

Mimari yapılardaki düzensizlikler, herkesin kendi beğenisine göre rengarenk boyanan evler, betona çevrilen yeşil alanlar, çetiretilmiş ve boylardaki tabelalar gibi insanın etrafındaki unsurlar estetik değerin eksikliğine dikkat çekmektedir.

Doğal çevreye duyarlılık: Doğal çevre, içinde bulunulan canlı ve cansız tüm varlıkların birbirleriyle ilişkilerini içine alan ortamdır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde duyarlılık, duyarlı olma durumu, uygunluk, duyarlılık, hassaslık olarak sözlükte yer almaktadır (TDK, 2010). Doğal çevreye duyarlılık ise sosyal hayatımızda insanlara ve hayvanlara karşı duyarlı davranma, koruma, arındırma, geliştirme olarak ifade edilebilir.

ngiltere’de ba layan sanayi devrimi ile birlikte geli en seri üretim tarzı sanayinin baca gazları, kimyasal sanayinin zehirli atıkları ba ta olmak üzere üzerinde ya adı ımız dünyayı büyük ölçüde kirletir olmu tur. Bu kirlilik 21. yüzyıla girerken ülkeleri dünyanın nasıl temizlenece i konusuna uluslar arası ba layıcı çözümler aramaya sevk eder hale gelmi tir. Yapılabilecekler arasında e itim yoluyla insanların bilinçlendirilmesi de önemli bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

Do al çevreye duyarlılık de erinin kazandırılması için ö rencilerin öncelikle do al çevrelerinin farkına varması, kaynakların sınırlı olu u, çevre kirlili i ve çevre kirlili inin önlenmesinde yapabilecekleri hakkında bilinçlerinin geli tirilmesine çalı ılır.

Aile birli ine önem verme: Aile, aynı çatı altında ya ayan, ortak bir ekonomiyi payla an, kan ve co ku ba larıyla birbirine ba lanmı , aralarında toplumca tanınmı hak ve ödevler bulunan ki ilerden kurulmu en küçük toplum birimidir. Aile birli i aile üyelerinin sevgi, güven, payla ım, birbirlerine destek olma duyguları içinde hareket etmesini içerir.

Adil olma: nsafı olmayı, kurallara uygun davranmayı, bir eyi sırayla payla mayı, ön yargı veya adam kayırma olmaksızın uygun e kilde dü ünüp kararlar almayı, açık fikirli olmayı, di erlerini dinlemeyi ve kimseyi dikkatsizce suçlamamayı içerir.

Ba ımsızlık: Bir ki i, toplumsal küme ya da toplumun ekonomik, siyasal vb. bakımlardan ba ka ki i, küme ya da toplumların güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumudur.

Barı : Uyum, kar ılıklı anlayı ve ho görü ile olu turulan ortamdır. Anla mazlıkları çözmeyi, sınırlı oldu nu ifade etmek için fiziksel güç ve tehditleri kullanmamayı içerir.

Özgürlük: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya ba lı olmaksızın, her türlü dı etkiden ba ımsız e kilde insanın kendi iradesine dayanarak karar vermesi durumudur.

Bilimsellik: Bilim, evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışarak düzenli bilgidir. Bilimsellik, bilimsel olma durumu ve olgularla genellemeler arasında ilişki kurup çıkarımlarda bulunabilmedir.

Çalışkanlık: Bir şeyi elde etmek veya ortaya bir şey çıkarmak için emek harcamaktır. Planlı ve disiplinli çalışmaya sonunda ortaya çıkan şeyin niteliği yüksektir ve onun başarısının göstergesidir.

Dayanışma: Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarılarda birbirlerine karşılıkta dayanmasıdır. Birlikte yaşamın gereği olan dayanışma ile insanlar yardımlaşmayı, birlikte iş yapmayı öğrenirler.

Dürüstlük: Doğru olanı söyleme ve kişinin kendi davranışını nedeniyle başkalarını yanıltmamasıdır. Şeffaflık olmayı, açık sözlü ve açık yürekli olmayı, hırsızlık yapmamayı, sinsilik veya hilekâr olmamayı içerir. Aynı zamanda özellikle önemli kararlar alınırken önyargısız yaklaşımla delillerden faydalanmaktır.

Hoşgörü: Diğer insanları ırk, din, cinsiyetlerine, giyim tarzlarına, yaşadıkları yerlere ve sahip oldukları paranın miktarına göre değil de karakterlerine, yeteneklerine, iletişimlerine göre yargılamayı, onlara karşı saygı duymayı, dinlemeyi ve onların bakış açılarını anlamaya çalışmayı içerir.

Misafirperverlik: Misafirperver, konuklarına iyi davranan, onları iyi karşılayan ve kendisine konuk gelmesinden hoşlanan kişidir. Türk kültüründe önemli bir yeri olan misafirperverlik, toplumsal bağların güçlenmesini, sevgi, güven ve dayanışmanın gelişmesini sağlar.

Sağlıklı olmaya önem verme: Sağlık, hasta olmama durumudur. Kişinin sağlığını korumak adına gereken şeyleri bilmesi ve yapması sağlıklı olmaya önem vermesi gerekir. Kişinin dengeli beslenme, spor yapma, hijyen kurallarına uyma vb. davranışları

sergilerken, di er insanların sa lıklı olması için üzerine dü enleri yapma bilincini ta ımalıdır.

Saygı: nsanın kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa di erlerine de öyle davranmasıdır. Saygı, birinin veya bir eyin de erini kabul etmektir. Di er insanlara dürüst, nazik ve ho görülü olmayı, kötü sözcükler kullanmamayı, di erlerinin duygularını dü ünmeyi, hiç kimseyi tehdit etmemeyi, farklılıkları kabul etmeyi gerektirir.

Sevgi: nsanı bir eye veya bir kimseye kar ı yakın ilgi ve ba lılık göstermeye yönelten duygudur.

Temizlik: Temiz olma durumudur. Küçük ya lardan itibaren öz-bakım becerilerinin ö renilmesiyle ba layan süreçte, insanın önce kendisi ve sonra çevresiyle ilgili temiz olma bilincini kazanmasını içerir.

Vatanseverlik: Vatanseverlik, do du u yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir.

Yardımseverlik: Yardım, kendi gücünü ve imkanlarını ba ka birinin iyili i için kullanmaktır. Yardımseverlik onay almak için de il di erlerinin ya amlarının önemi için zaman, para, yardım ve huzur sa lamayı içerir.

Do anay (2008, s. 91)' a göre programda kazandırılması hedeflenen de erler kapsam olarak yeterince kapsamlıdır ve dünyadaki çe itli ülkelerin sosyal bilgiler programlarının kapsamlarıyla uyumludur. Daha önemli olan de erlerin programda yer alması de il, onların okullarda ne derece geli tirildi idir.

1.6. Problem

İnsan yaşamını yönlendiren kavramlardan birisi olan değerler, insanların amaçlarına ulaşmasında yol gösterici bir nitelik taşımaktadırlar. Birçok kişiye göre değerlerin kazandırılmasında en önemli rol ailelere düşmektedir. Ancak değerli toplum yapısı ile aile yapısında da değerlilikler görülmüştür. Bazı araştırmacılar tarafından değer kazanımında ailenin eskisi kadar etken olmadığını, ailelerinden çok az ahlak eğitimi alan ve değer merkezli etkilerden uzak çocuklar için okulun değer kazandırma misyonunun hayati önemi olduğu vurgulanmıştır (Ekin, 2004). Bu nedenle, değerlerin bireylere kazandırılması sürecinde önemli bir yapıtaşının da okul olduğu söylenebilir. Bu açıdan aile ve okulun bu önemli sorumluluğu paylaşması son derece önemlidir.

Doğanay (2009, s. 226)'a göre sosyal eğitimin amacı yalnızca, geçmişten bugüne, bulunulan yerden tüm dünyayı kapsayacak şekilde insanları ve fiziksel-sosyal çevrenin etkilemesini anlamak değildir. Kendine ve sosyal-fiziksel çevresine karşı gerekli değerleri kazanmamış bireyler, bilgilerini insanlığın ve çevrenin zararına kullanabilirler. Fabrika atıklarının doğaya bırakılması, insanlığın yararı için geliştirilmemiş bilimsel bilgi ve teknolojilerin etik değerlere sahip olmayan insanlar aracılığıyla insanların zararına kullanılması, sadece kendinden farklı dünyada için, bakalarını hoş görüyle karşılamayan hatta onlara karşı fiziksel baskı ve tehdit uygulayan insanlar vardır. Tüm bu olaylar sosyal bilgiler eğitiminin bir parçası olarak değer eğitiminin önemi ve gereğini ortaya koymaktadır.

İlköğretimden başlayarak değerlerin kazandırılması ve içselleştirilmesi yönünde etkinliklerin olması birey açısından son derece önemlidir. Ancak, Türk Eğitim Sisteminde bilişsel özelliklerin kazandırılması daha ön planda iken, duygusal özelliklerin arka planda olduğu görülmektedir. Her ne kadar, programda kazandırılması hedeflenen değerler kapsam olarak yeterince iyi olsa da, ancak önemli olan değerlerin programda yer alması değil, onların okullarda ne derece geliştirildiğidir. Değerlerin kazandırılması sürecinde en önemli derslerden olan sosyal bilgiler dersinde de benzer bir durum görülmektedir. Doğanay (2008, s. 92)'a göre, değerler programının genel yapısı içinde belirtilmişse de, sosyal bilgiler dersinde etkinliklerde hangi değerlerin nasıl

kazandırılacağı açık ve net değildir. Aslında de er, tüm etkinliklerin bir parçası olmalıdır. Bir başka deyişle, de erler ayrı bir etkinlikten ziyade, her etkinlikte ilgili de erler vurgulanmalıdır.

Yenilenen ilkö retim programlarında de erler ve de erlerin kazanımı ile ilgili ara tırmalar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan ara tırmalar gözönüne alındığında, Türk E itim Sisteminde de erler ve de erlere itiminin üzerinde çalışılan ve ilgi çeken bir konu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte de erler ve de erlere itimi ile ilgili yapılan ara tırmaların çoğunun karakter e itimi programlarının gruplar üzerindeki etkileri, öğrenci ve öğretmenlerin de er tercihleri, duyu sal amaçların kazanımı, e itim programlarında de erlerin ne derece yer aldığı, de erlerin kazanım düzeyi kapsamında olduğu belirlenmiştir.

E itim sisteminin genel amaçları arasında yer bulan, özellikle sosyal bilgiler öğrencisiyle kazandırılmaya çalışılan de erlerin, e itim süreci içerisinde incelenmesine gereksinim vardır. Bir program için en önemli desteklerden birisi, onu geli tirmek için sistematik bir program geli tirme sürecinin işletilmesidir. Çünkü hiçbir program mükemmel değildir ve geli tirilmeye muhtaçtır. Ayrıca gerçek program, yazılı olan metinden çok uygulamadaki işletilen programdır (Do anay, 2008, s. 94). Bu nedenle de erlerin etkili bir biçimde öğrencilere kazandırılabilmesi için süreçte neler olduğu ortaya konulmasına gereksinim vardır. De erler ile ilgili kimi ara tırmalar yapılmasına karşılık, de erlerin kazandırılmasına yönelik uygulamaları gözden geçiren ara tırmaların sayısının az olduğu görülmektedir. Bu açıdan, öğretmenlerin de erleri kazandırmaya yönelik neler yaptıklarının belirlenmesine gereksinim duyulmaktadır. Yine, alan yazında yapılan ara tırmalarda de erlere itiminde önemli etkenlerden olan öğrencilerin bu konuda görüşlerinin çoğu ara tırmada gözardı edilmesi de bu çalışmanın önemli çıkış noktalarından birisidir.

Bununla birlikte, daha önce de inildiği gibi, ilkö retim sosyal bilgiler programında 4., 5., 6. ve 7. sınıf düzeylerinde öğrencilerin kazanması gereken 19 temel de erden söz edilmektedir. Bu de erlerin her biri oldukça kapsamlı ve ayrıntılı biçimde programlarda yerini almıştır. Programlarda her ünitenin bir ya da birden fazla de er ile

ili kilendirilerek verildi i gözlenmi tir. Yine kimi de erlerin ise farklı sınıf düzeylerinde birden fazla ele alındı ı belirlenmi tir. Sorumluluk (5. ve 6. sınıfta), estetik (5. ve 7. sınıfta), do al çevreye duyarlılık (4. 5. ve 6. sınıfta), yardımseverlik (4. ve 6. sınıfta), bilimsellik (4. 6. ve 7. sınıfta), çalı kanlık (5. ve 6. sınıfta), vb. bu de erler arasında yer almaktadır (Yazıcı ve Koca, 2008, s. 28). Hiç ku kusuz bu de erlerin her biri gerek birey gerekse toplum açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Ancak, bu ara tırmada, de er ö retimi süreci her bir de er için ayrıntılı biçimde incelenmek istendi inden hepsinin aynı ara tırmada ele alınması olanaksızdır. Bu nedenle, farklı sınıf düzeylerinde ele alınan de erler arasında olan sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erleri üzerinde durulacaktır. Bu üç de er ö rencinin bireysel geli imi ve topluma sa lıklı biçimde uyumu konusunda yol gösterici niteliklere sahiptirler. Ki inin kendisi ve çevresiyle ilgili sorumluluklarını yerine getiren bir birey olması, çevresi ve ya amına estetik de ere sahip biri olarak bakabilmesi, do al çevrenin korunmasında üzerine dü enleri yerine getirebilmesi bu de erlere sahip olma düzeyine ba lıdır. Sonuç olarak, tüm bu gerekçeler bu ara tırmanın gerçekleştirilmesine dayanak olu turmu tur.

1.7. Ara tırmanın Amacı

Bu ara tırmanın temel amacı be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö renci ve ö retmen görü lerinin incelenmesidir.

Bu temel amaç do rultusunda u sorulara yanıt aranmı tır:

1. Be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö renci görü leri nelerdir?
2. Be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö retmen görü leri nelerdir?

1.8. Ara tırmannın Önemi

Be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö renci ve ö retmen görü lerinin incelenmesini amaçlayan bu ara tırma, programın uygulayıcısı konumundaki ö retmen ve uygulama sürecini ya ayan ö rencilerin de erlere ili kin görü lerinin ortaya konulması açısından son derece önemlidir. Böylelikle, ö retmenlerin de er ö retimini nasıl gerçekle tirdikleri ortaya konulmaya çalı ılacaktır. Ayrıca de er ö retimi sürecine ili kin bugüne dek yapılan ara tırmalarda ö rencilerin görü lerinin ço unlukla alınmadı ı belirlenmi tir. Bu nedenle ö renci görü lerinin ilgili alanyazın açısından katkı sa laması beklenmektedir.

Sosyal bilgiler programı vasıtasıyla Türkiye Cumhuriyeti vatanda larının sahip olması beklenen temel beceri ve de erlerin ba ında ise hak ve sorumluluklarını bilmek, ya adı ı çevresine duyarlı olmak ve Türk tarihini ve kültürü kavramak gelmektedir. İlkö retim döneminde kazanılan de erlerin ileri ki yıllarda da etkisini devam ettirmesi beklenece inden çocuklara sosyal bilgiler dersinde bu de erlerin ö retilmesinin stratejik bir önemi vardır. Gerçekle tirilecek ara tırma ile de er ö retimi sürecinin ayrıntılı biçimde ele alınmasından dolayı sosyal bilgiler dersinin de er ö retimindeki stratejik önemi gözönüne konulacaktır. Özellikle, burada ele alınan sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin nasıl bir ö renme süreci ile ö rencilere kazandırıldı ı, gerçekle tirilen uygulamalar ve bunlara ili kin ö renci ve ö retmen görü leri ortaya konularak de er ö retiminde sürecin daha belirgin duruma getirilmesi açısından örnek olması umulmaktadır. Bu ise, aynı zamanda, sosyal bilgiler dersinin en kapsamlı amacı olan etkili vatanda yeti tirmeye katkı sa layacaktır.

Özellikle, elde edilen bulguların bu alanda çalı acak program geli tirme uzmanlarına bilimsel veri sa laması, buna dayalı olarak program geli tirme sürecinde de erlerin kazandırılmasına yönelik eksikliklerin belirlenerek, bunların giderilmesi ya da programın daha etkili duruma getirilmesi açısından kullanılaca ı dü ünülmektedir. Ba ka bir deyi le, bu ara tırmada elde edilen verilerin de erlerin ö rencilere

kazandırılması süreci ile ilgili olarak öğretmenlere ve bu dersleri kazanan öğrencilere yardımcı olacakları beklenilmektedir.

Ayrıca, bu çalışmada elde edilecek sonuçların değerlendirilmesi ile ilgili daha sonra gerçekleştirilecek çalışmalara ilişkin tutması, derslerin kazandırılması ile ilgili olarak dikkatin sadece amaçlara değil aynı zamanda sürece de yoğunlaşmasına katkı sağlanması ve bundan sonra yapılacak çalışmalarda da buna önem verilmesi yönünde katkıları olacaktır düşünülmektedir.

1.9. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmanın dayandığı temel sayıtlar şunlardır:

- Araştırmaya katılan beşinci sınıf öğrencileri “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Derslerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi”ndeki soruları dersleri kazanmalarına yönelik görüşlerini yansıtacak biçimde yanıtlamışlardır.
- Araştırmaya katılan beşinci sınıf öğretmenleri “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Derslerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi”ndeki soruları derslere yönelik gerçekleştirdikleri süreçleri yansıtacak biçimde yanıtlamışlardır.
- Bu araştırma için geliştirilen “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Derslerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi”nin uzman görüşüne dayalı olarak belirlenen kapsam geçerli ve yeterli düzeydedir.
- Bu araştırma için geliştirilen “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Derslerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi”nin uzman görüşüne dayalı olarak belirlenen kapsam geçerli ve yeterli düzeydedir.

1.10. Ara tırmanın Sınırlılıkları

Bu ara tırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Bu ara tırma, 2009 - 2010 öğretim yılı ikinci döneminde İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde bulunan ilköğretim okullarına devam eden beşinci sınıf öğrencileri ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlı tutulmuştur.
- Ara tırma, ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılacak olan temel değerlerden sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri ile sınırlı tutulmuştur.

1.11. Tanımlar

Bu ara tırmada kullanılan temel kavramlar ve bunların anlamları şöyledir:

Sosyal Bilgiler: Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bakış kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen derin bilgiler (Sönmez, 1994).

Değer: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değerli karşılığı, kıymet (TDK, 2010).

Sorumluluk: Kişinin eylemlerinin sonuçlarını üstlenebilmesidir. Kişinin kendi özgür seçimini yapması, kararlarını verebilme sonucunda doğabilecek sorunları kabullenmesidir. (Tunalı, 2009).

Estetik: Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi (TDK, 2010).

Doğal çevreye duyarlılık: Duyarlılık, duyarlı olma durumu, dış etkenlere karşı hassas olan, duyarlı davranan (TDK, 2010).

2. LG L ARA TIRMALAR

Bu bölümde yabancı ülkelerde ve Türkiye’de de erlerle ilgili yapılan ara tırmalara yer verilmi tir.

Dilmaç (1999), “ İlkö retim Ö rencilerine nsani De erler E itimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçe i ile Verilen E itimin Sınanması” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masında ilkö retim dördüncü ve be inci sınıf ö rencilerine insani de erler e itimi vermeyi ve “Ahlaki Olgunluk Ölçe i” kullanarak programın etkilili ini ortaya koymayı amaçlamı tır. Ara tırmada deneysel desenlerden öntest - sontest kontrol gruplu model kullanılmı tır. Ara tırmanın sonucuna göre nsani De erler E itim Programı ö rencilerin ahlaki olgunluk düzeyinin geli tirilmesinde etkili bulunmu tur.

Revell (2002), “Ö rencilerin Karakter E itimine Tepkileri” ba lıklı ara tırmayı Amerika’daki farklı devlet okullarında okuyan, farklı ya gruplarındaki 700 ö renciyle yapmı tır. Ara tırmada ö rencilere vatandaşlık, Amerikalı olmak, ait olmak ve karakter e itimine ili kin görü leri sorulmu tur. E itim süreci içerisinde yer alan etkenler sabit tutulmasına ra men (ö retmen tutumları, kullanılan ö retim materyalleri, okulda uygulanan programlar, program için okulun sa ladı ı destek vb.) farklı okullarda aynı sınıf düzeyinde okuyan çocukların karakter e itimine ili kin inanç ve tutumları önemli derecede farklılık göstermi tir. Ara tırmada ö rencilerin ki sel ya antıları ile karakter e itimine ili kin görü leri arasında anlamlı bir ili kiye rastlanmı tır.

Akba (2004), “Türk Milli E itim Sisteminin Duyusal Amaçlarının İlkö retim kinci Kademedeki Gerçekle me Derecesinin De erlendirilmesi” ba lıklı doktora tez çalı masında ö retmenlerin de er e itimi konusundaki görü lerini almı ve 8. Sınıf ö rencilerinin ilkö retim okullarının genel amaçlarında belirtilen de erlere ula ma düzeylerini ö renci ve ö retmen görü leri do rultusunda de erlendirmi tir. Ö renci de erlerini ölçmek amacıyla, ara tırmacı tarafından geli tirilen geleneksel de erler ölçe i, demokratik de erler ölçe i, çalı ma-i de erleri ölçe i, bilimsel de erler ölçe i ve temel de erler ölçe i kullanılmı tır. Ö retmenlerin ö renci de erleri ve de er

ö retimine ili kin görü lerini almak için ise, ö retmen ölçe i geli tirilmi tir. Ara tırma sonuçlarına göre kız ö renciler, demokratik de erlere ve temel de erlere erkek ö rencilere göre daha üst düzeyde ula mı lardır. Ö retmenlerin ö renci de erlerine ili kin puanları, ö rencilerin de er ölçeklerinden aldıkları puanlardan daha dü üktür. Ö retmenler, de er ö retiminde ço unlukla ö retmenin merkezde oldu u ve sözel ileti me dayalı etkinlikler kullanmaktadırlar. Ö retmenler, okulda verilen de erlerin aile ve çevrede yeterince peki tirilmedi ini, okul ve aile arasında i birli i olmadı ını ve okul ile ailede verilen de erlerin çatı abildi ini belirtmi lerdir.

Headen (2006), “Kentte Bulunan Bir İlkö retim Okulundaki Karakter E itimi Program Önerilerinin Tanımlanması ve Ele tirel Yakla ımla ncelenmesi” ba lıklı ara tırmasında geni bir alanda uygulanmakta olan bir karakter e itimi programının tanımlanması ve de erlendirilmesini amaçlamı tır. Ara tırma sonucunda, okul yöneticileri ve ö retmenler programın, ö renci katılımını arttırdı ını, ö renciler arasında iddet kullanımını ve okuldan kaçmayı azalttı ını, ö renci-personel ili kisini ve ö renciler arasındaki ili kiyi pozitif etkiledi ini, daha güvenli ve daha temiz sınıf ortamları sa ladı ını, i tatminini arttırdı ını belirtmi lerdir.

Aslan (2007), “Ö retmen Görü lerine Göre İlkö retim Birinci Basamaktaki Ö rencilerin Temel Bilgi, Beceri ve De erleri Kazanma Düzeyleri” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masında ö retmen görü lerine göre, ilkö retim birinci basamaktaki ö rencilerin temel bilgi, beceri ve de erleri kazanma düzeylerini belirlemeyi amaçlamı tır. İlkö retim okullarında görevli 310 sınıf ö retmenine 49 maddeden olu an anket formu uygulanmı tır. Ara tırmanın sonucunda, ö retmen görü lerine göre, ilkö retim birinci basamaktaki ö rencilerin temel bilgi, beceri ve de erleri yeterli düzeyde kazandıkları belirlenmi tir. Ayrıca, ö retmenlere göre, ilkö retim birinci basamaktaki ö rencilere temel bilgi, beceri ve de erlerin yeterince kazandırılmamasının en önemli nedenleri; ö renci velilerinin ilgisiz olması, okullardaki ö renci sayısının fazla olması, okulun kütüphane, laboratuvar, spor salonu, toplantı ve gösteri salonu gibi destek hizmet ö elerinin yetersiz olması biçiminde sıralanmı tır.

Gültekin (2007), “Tarih I Dersinde De er e Ko ulabilecek De er Ö retiminin Yeni Yakla ımlarının Ö rencilerin “Ho görü” De eri Anlayı larının Geli imine Etkisi” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masında de er e itimi yakla ımlarının “ho görü” de erinin geli imi üzerindeki etkilili ini incelemi tir. Üç adet deney grubuna be ders saatinde be etkinlik uygulanmı tir. Deney gruplarından uygulama öncesi ve sonrasında alınan kompozisyonlar içerik analizine tabi tutulmu tur. Ara tırmadan u sonuçlar elde edilmi tir: Ho görü ve ho görüsüzlü ün nedenlerine ve sonuçlarına ili kin de erlendirmelerde de er analizi ve ahlâkî muhakeme yakla ımlarının daha etkili oldu u görülmü tür. Ho görü kategorilerine ili kin de erlendirmelerde de er analizi yakla ımının daha etkili oldu u görülmü tür. Ho görü ile ilgili yargılara ili kin de erlendirmelerde de er açıklama yakla ımının daha etkili oldu u belirlenmi tir.

Tokdemir (2007), “Tarih Ö retmenlerinin De erler ve De er E itimi Hakkındaki Görü leri” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masında ö retmenlerin de er e itimi hakkındaki dü üncelerini belirlemek amacıyla bir çalı ma yapmı tir. Ortaö retim kurumlarında görev yapan 104 tarih ö retmenine anket formu uygulanmı , 32 tarih ö retmeni ile görü me yapılmı tir. Ara tırma sonucunda tarih ö retmenlerinin ço unlu unun de erler ve de er e itimi ile ilgili teorik bilgilere sahip olmadı ı ancak de er e itimine karşı olumlu bir tutum içinde oldu u görülmü tür. Tarih ö retmenlerinin büyük ço unlu u de er e itiminde problemlerle karşıla tıklarını belirtmi tir. Ö retmenlerin, bu problemleri daha çok ö renci ve çevreden kaynaklanan problemler olarak gördü ü anla ılmaktadır. Ö rencileri duyarsız ve amaçsız, çevreyi de özellikle medya açısından olumsuz olarak ifade etmi lerdir. Ö retmenlerin mevcut e itim programını yeterli görmedikleri ve yeni programdan beklentileri oldu u anla ılmaktadır. Ö retmenlerin önemli bir kısmı, akademik bilgi aktarımı ve ezberin azaltılmasını; yerine hikaye, biyografi vb etkinliklerin konmasını istemi tir. Bunların yanı sıra, ö retmenlerin kültür- medeniyet konuları ile görselli in ders kitaplarında artırılması gibi isteklerinin oldu u görülmektedir.

Sarı (2007), “Demokratik De erlerin Kazanımı Sürecinde Ö rtük Program: Dü ük ve Yüksek Okul Ya am Kalitesine Sahip ki İkö retim Okulunda Nitel Bir Çalı ma” ba lıklı doktora tez çalı masında Adana ili merkez ilçelerindeki İkö retim okullarının

okul ya am kalitesi düzeylerinin belirlenmesi; okul ya am kalitesi düzeyi dü ük ve yüksek olan iki okulda temel demokratik de erlerden e itlik, insan onuruna saygı ve çevreye saygı de erlerinin kazanılması sürecinde örtük programın i levini irdelemeyi amaçlamı tır. Ara tırmada nitel ve nicel ara tırma desenleri birlikte kullanılmı , veriler ara tırma kapsamında geli tirilen “Okul Ya am Kalitesi Ölçe i”, “Demokratik De erlere Ba lılık Ölçe i”, görü me formları, ki sel bilgiler formu ve yapılandırılmamı gözlemler ile elde edilmi tir. Ara tırma sonucunda her iki okuldaki örtük programın demokratik de erlere uymayan özellikler ta ıdı ı görülmü tür. Ara tırmada elde edilen de i kenlerin ço una göre dü ük okul ya am kalitesi düzeyine sahip okuldaki örtük program daha antidemokratik özellikler ta ımaktadır. Bu okuldaki ö rencilerin de antidemokratik davranı ları daha sık sergilediklerinin belirlenmi olması, okuldaki örtük programın ö rencilerin temel demokratik de erleri kazanmaları bakımından önemli bir i leve sahip oldu unu göstermektedir.

Keskin (2008), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Ö retim Programlarında De erler E itimi: Tarihsel Geli im, 1998 ve 2004 Programlarının Etkilili inin Ara tırılması” ba lıklı doktora tezi çalı masında nitel ve nicel ara tırma yöntemleri kullanmı tır. Ara tırmanın nitel boyutunda II. Me rutiyetten bu yana yayınlanmı olan sosyal bilgiler ö retim programlarında açık veya gizli ekilde yer alan “de erler” doküman inceleme tekni i ile analiz edilmi tir. Nicel boyutta ise, anket ve ilkö retim be inci sınıf ö rencilerine yönelik olarak geli tirilen de erler e itimi ölçe i kullanılmı tır. Ara tırmadan elde edilen sonuçlara göre, de erler ve de erler e itimi tüm programlarda önemli görülmü tür. Sosyal bilgiler ö retim programlarının tamamında ahlak ve karakter e itimine vurgu yapılmı tır. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana de erler dayanı ma/yardımla ma, ba ımsızlık ve sorumluluk olarak belirlenmi tir. Kızların de erlere sahip olma düzeyi erkeklerden yüksektir. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe ö rencilerin de erlere yönelik puanları artmaktadır. Her iki programın ilkö retim be inci sınıf düzeyinde de erleri ö rencilere kazandırmada aynı düzeyde etkili oldu u sonucuna ula ılmı tır.

Deveci ve Dal (2008), ilkö retim sosyal bilgiler programında de erlerin kazandırılmasına ili kin ö retmen görü lerinin belirlenmesi amacıyla bir çalı ma yapmı lardır. Ara tırma verileri 4. ve 5. sınıflarda görev yapan 25 ö retmen ile yapılandırılmı görü me formu kullanılarak elde edilmi tir. Ara tırmada elde edilen bulgulara göre ö retmenler ö rencilerinin sınıfta ö renmi oldukları de erleri güncel hayatlarında uygulamadıklarını belirtmi lerdir. Ö retmenler, çocuklara okullarda verilen e itimin aile tarafından desteklenmedi i takdirde uzun vadede korunamayaca ı görü ünü belirtmi lerdir.

Sezer (2008), “ İkö retim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk De erinin Ö retimine li kin Ö retmen Görü leri” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masında, Sosyal Bilgiler e itim setinde (ders kitabı çalı ma kitabı, ö retmen kılavuz kitabı) sorumluluk de eri ö retiminin yerine ili kin ö retmen görü lerini belirlemeyi amaçlamı tır. Ara tırmada veri toplama amacıyla 95 sosyal bilgiler ö retmenine ara tırmacı tarafından geli tirilen anket uygulanmı tır. Ara tırma sonuçlarına göre, ö retmenler sorumluluk de erini ö retebilme konusunda kendilerini yeterli bulmakta ve büyük ço unlu u de er ö retiminde yeni yakla ımları kullanmaktadırlar. Ö retmenlerin % 55’i ders kitabının sorumluluk de erinin ö retiminde yetersiz oldu unu dü ünmemektedirler. Ö retmenlerin ders kitabı, ö renci çalı ma kitabı ve ö retmen kılavuz kitabının sorumluluk de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı nitelikte olup olmadı ı konusunda % 33’ünün olumsuz, % 41’inin ise olumlu görü bildirdi i belirlenmi tir.

Aral (2008), “Milli E itim Bakanlı ının Hazırladı ı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan De erler” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masında Milli E itim Bakanlı ının hazırladı ı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinlerde milli, ahlaki, insani ve kültürel de erler tespit etmeyi amaçlamı tır. Ara tırmada, Milli E itim Bakanlı ının hazırladı ı 6. Sınıf Türkçe kitabındaki altı tema adı altında on dokuz metin incelenmi tir. Bu inceleme neticesinde metinlerde yer alan de erler ve yer almayan de erler belirlenmi tir. Ara tırma sonuçlarına göre, ilkö retim 6. Sınıf Türkçe ders kitabında sırasıyla en çok ba ımsızlık, dini de erler, saygı, sevgi ve vatanseverlik de erleri

ilendir. Bunun yanında, sağlıklı olmaya önem verme ve hoş görü de erlerinin metinlerde bulunmadığı belirlenmiştir.

Balcı (2008), “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Etkinliği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında 6.sınıfa giden 16 öğrenci ile çalışmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler dersinde değerlerin gerçekleştirme düzeylerinin ne olduğu; sosyal bilgiler dersinde uygulanan değer eğitiminin öğrencilerin değerlere ulaşma düzeylerinde farklılık sebep olup olmadığı; sosyal bilgiler çalışma kitabında yer alan değer etkinliklerinin uygulanabilirlik düzeyinin ne olduğu; sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitiminin etkinliğine ilişkin öğrenci görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersindeki yedi ünitenin doğrudan verilen değerleri ele alınarak nicel araştırma boyutunda tutum ölçme ve nitel araştırma boyutunda ise eylem araştırması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri değer eğitimi etkinliklerinden dokümanlar, değer ölçme, gözlem ve görüşme formu ile toplanmıştır. Değer eğitiminin etkinliğini ölçmek için öntest ve sontest uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretiminde eğitim öncesi ve sonrası değerlerin gerçekleştirme düzeyi arasında son test lehine anlamlı bir fark olduğu ve değerlerin yapılan çalışmalarla bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta içselleştirildiği bulgulanmıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi uygulaması sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine, sosyal bilgiler öğretimine, değer ve değer eğitime ilişkin algılamalarında farklı bir anlayış geliştirdikleri belirlenmiştir.

Can (2008), “Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Betimsel yöntemle gerçekleştirilen araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anket ile ilköğretim okullarında görev yapan 102 sınıf öğretmeninden ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla 12 öğretmeninden elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi uygulamalarında en çok sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikler düzenledikleri, değer eğitimi

ö retmenlerin telkin, model olma, empati kurma ve de er aydınlatması gibi de er kazandırma yollarını etkin bir ekilde kullandıkları ancak de erler analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntemleri yeterince kullanmadıkları belirlenmiştir. Ö retmenlerin de erler e itiminde en çok i birli ine dayalı ö renme ve yaratıcı drama yöntemlerini kullandıkları elde edilen di er bir sonuçtur.

Baydar (2009), “ İlkö retim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen De erlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Ya anılan Sorunların De erlendirilmesi” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masında, ilkö retim 5. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan ve belirlenen de erlerin ö renciler tarafından kazanılma düzeyi ve ailelerin sosyo-ekonomik durumları ve ö renim düzeylerinin ö rencilerin de erleri kazanım sürecinde etkilerini ara tırması tır. Ara tırma verilerini toplamak amacıyla 82 ö retmene anket, 10 ö retmene görü me yöntemi uygulanmıştır. İlkö retim 5. sınıf ö rencisi olan 301 ö renciye ahlaki geli im düzeylerini belirlemek amacıyla ahlaki ikilem formu uygulanmıştır. Ara tırma sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik düzeyin de er kazanımında farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Ö rencilerin de er kazanımı Kohlberg'in ahlaki geli im kuramına göre genel olarak olması gereken düzeydedir. Ö retmenler ise, ö rencilerin de er kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin ö renim düzeylerinden kaynaklı olabilece ini dü ündüklerini belirtmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzey ö rencilerin de er kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Akba (2009), “ İlkö retim Okullarında Görevli Bran Ö retmenlerinin De er Ö retimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına li kin Bir Kar ıla tırma” ba lıklı ara tırmasında ö retmenlerin de er ö retimi yaparken kullandıkları yöntemleri yeni ve eski ilkö retim programlarına göre belirlemeyi amaçlamıştır. Tarama modelinin kullanıldığı ara tırmada, veriler ara tırmacı tarafından geli tirilen de er ö retimi etkinlikleri ölçe i kullanılarak elde edilmiştir. Ara tırma sonucuna göre, ça da de er ö retimi etkinlikleri ve geleneksel de er ö retimi etkinliklerinin yeni ve eski ilkö retim programlarını kullanan ö retmenlerce benzer oranda kullandıkları görülmü tür.

Tay ve Yıldırım (2009), “Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan De erlere li kin Veli Görü leri” ba lıklı ara tırmalarında ilkö retim dördüncü ve be inci sınıf ö renci velilerinin sosyal bilgiler dersinde de er e itimi konusundaki görü lerini belirlemeyi amaçlamı lardır. Ara tırma verileri iki ilkö retim okulunda ö renim gören 657 ö renciye anket formu verilerek elde edilmi tir. Ara tırma sonucuna göre, ö renci velileri on dokuz farklı de erin ö retilmesini gerekli bulmu lardır. De erlerin ö retilme gerekçelerini ba arılı olma, toplumsalla ma, demokratikle me, çocukların kendilerini geli tirmesi ve barı olarak belirtmi lerdir. Veliler de erler e itimi konusunda kendilerini ve okulu yeterli bulmakta ve de er e itiminin önce aile sonra okulun görevi oldu unu belirtmektedirler.

Ku (2009), “ İkö retim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dı ı Etmenlerin De erleri Kazandırma Etkilili inin 8. Sınıf İkö retim Ö rencilerinin ve Ö retmenlerinin Görü lerine Göre ncelenmesi” ba lıklı yüksek lisans tez çalı masını ilkö retim okullarında görevli 155 ö retmen ve bu okullarda ö renim gören 740 ö renci üzerinde gerçekle tirmi tir. Bu ara tırmanın amacı ilkö retim programlarının, örtük programın ve okul dı ı etmenlerin (aile, medya, okul dı ı sosyal çevre) de erleri kazandırma etkilili ini ö retmen ve ö renci görü lerine göre incelemektir. Betimsel ara tırma kapsamındaki genel tarama modelinde yapılan ara tırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmı tir. Ara tırmanın sonucunda hem ö retmen hem ö rencilerin aile, medya ve sosyal çevre olarak belirlenen okul dı ı etmenlerin de erlerin kazanılmasında en etkili etken oldu unu dü ündükleri belirlenmi tir. De erlerin kazanılmasında ö rencilere göre örtük programın ö retmenlere göre ise açık programın daha etkili oldu u sonucuna ula ılmı tir.

Çengelci (2010), “ İkö retim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde De erler E itiminin Gerçekle tirilmesine li kin Bir Durum Çalı ması” ba lıklı doktora tezi çalı masında ilkö retim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde de erler e itiminin nasıl gerçekle ti inin betimlenmesi amaçlanmı tir. Ara tırma verilerine 22 ö renci ve bir sınıf ö retmeninden, ki isel bilgi formu, yapılandırılmamı gözlem, video kayıtları ve ara tırmacı günlü ü kullanılarak ula ılmı tir. Ara tırma sonucunda, de erler e itiminde kullanılan yakla ımların telkin, soru-yanıt, de er belirginle tirme ve örtük program yoluyla

de erler e itimi oldu u görülmü tür. Ö retmenlerin de erler e itimi yakla ımlarını sistemli ekilde izlemedi i, ders süresince plansız biçimde yeri geldikçe de erler e itimine yer verdi i sonucuna ula ılmı tır. Ö retmenler, sosyal bilgiler dersinin de erler e itiminde son derece önemli bir i levi oldu una inanırken, aile ve toplumun de erler e itimini yeterince desteklememesi, medyanın olumsuz etkisi ve olumsuz arkadaş ların etkisinin de erler e itiminde ya anan sorunların ba ında geldi ini belirtmi lerdir.

Arthur ve Revell, karakter e itimiyle ilgili ö retmen görü lerini aldıkları bir ara tırma yapmı lardır. Ara tırma Hristiyan e itimi veren ve Hristiyan e itimi vermeyen iki ö retmen enstitüsündeki ö retmen adaylarının de erler e itimi ve karakter e itimi üzerine dü üncelerini belirlemek amacıyla yapılmı tır. Ö retmen adayları ö rencilerin sahip oldukları de erlerle ilgili olarak e itim programı dı ında birçok etkenin etkili oldu unu belirtmi lerdir. Ö retmen adaylarının birço u ö rencileri aynı zamanda okulun de erlerini ve toplumun de erlerini de kazanmaları için desteklemek gerekti ini belirtmi lerdir. Her iki ö retmen enstitüsündeki ö retmen adaylarının ço unlu u derste aldıkları karakter e itiminin kendilerini geli tirmek için bir fırsat oldu unu ve onları daha donanımlı duruma getirece ine dair bir inanca sahiptirler.

Yurtiçinde ve yurtdı ında yapılan ara tırmalar incelendi inde de er e itiminin ilgi çeken ve ara tırmaya de er bulunan konulardan biri oldu u anla ılmaktadır. De erler ve de erler e itimi ile ilgili yapılan ara tırmaların ço u karakter e itimi programlarının gruplar üzerindeki etkileri, ö renci ve ö retmenlerin de er tercihleri, duyu sal amaçların kazanımı, e itim programlarının yazılı kısmının de erler e itimi açısından incelenmesi, de erlerin kazanım düzeyi kapsamındadır. Bu ara tırmaların dı ında de erler e itiminin uygulama süreci ile ilgili yeterli sayıda ara tırma yer almamaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde ara tırma modeli, ara tırma evreni ve örnekleme, ara tırmada kullanılan veri toplama araçları ile araçların uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Ara tırma Modeli

Be inci sınıf sosyal bilgiler programında, sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık derslerinin kazandırılması sürecinin öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesini amaçlayan bu ara tırmada tarama modelinden yararlanılmıştır.

Tarama modelleri geçmişte veya şu an var olan bir durumu herhangi bir biçimde etkilemeden ve değiştirmeden, kendi koşulları içinde olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan ara tırma yaklaşımıdır (Karasar, 1998). Buna göre, ara tırmanın örneklem kümesi olan 5. sınıf öğrencilerinin görüşleri “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Derslerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ile elde edilen verilerle ve yine 5. sınıf öğretmenlerinin görüşleri ise “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Derslerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ile elde edilen verilerle betimlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu ara tırmanın genel evrenini Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim kurumlarında öğrenim gören be inci sınıf öğrencileri ile görev yapan be inci sınıf öğretmenleri olmaktadır. Ara tırmanın çalışma evrenini ise, 2009- 2010 öğretim yılının ikinci döneminde İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören toplam 2942 be inci sınıf öğrencisi ile görev yapan toplam 79 öğretmen olmaktadır. Çalışma evrenini oluşturan okulların listesi EK-1’de verilmiştir.

Ancak, çalı ma evreninde ö renci sayısının büyüklü ü ve veri toplama güçlü ü nedeniyle ö renci kümesinden örneklem alma yoluna gidilmi tir. Bu amaçla, her okuldaki toplam ö renci sayısının % 10'una gidilmesinin yeterli olaca ı dü ünülmü ve bu ö renciler örnekleme alınmı tir (Balcı, 2009). Ö retmen sayısının ise az olması nedeni ile hepsine ula ılmı tir. Buna göre, yapılan çalı ma sonucunda stanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilkö retim okulunda ö renim gören toplam 295 be inci sınıf ö rencisi ile bu okullarda görev yapan toplam 79 ö retmen ara tırmanın örneklemini olu turmu tur. Ara tırmanın örneklemine ili kin sayısal veriler Çizelge 5'te gösterilmi tir.

Çizelge 5

Ara tırma Örneklemi

Kümele	Okul Sayısı	Okullardaki	Örnekleme Giren	Ara tırmaya Katılan	De erlendirmeye Dı ı Bırakılan	De erlendirmeye Alınan
		Ö renci ve Ö retmen Sayısı				
Ö renci	28	2942	295	203	4	199
Ö retmen	28	79	79	61	-	61

Çizelge 5'te görüldü ü gibi, ara tırma için gerekli bilgileri toplamak üzere örneklemi olu turan ö rencilerden 203'ü, ö retmenlerden ise 61'i ara tırmaya katılmı tir. Ancak bilgi toplamak amacıyla kullanılan anketlerin incelenmesi sonucunda ö rencilerden dördünün araçları tamamen eksik ya da yanlış doldurdıkları belirlenmi tir. Bu nedenle, dört ö renciden toplanan veriler de erlendirmeye dı ı bırakılmı tir. Sonuç olarak, de erlendirmeye toplam 199 be inci sınıf ö rencisi ile 61 be inci sınıf ö retmeninden toplanan bilgiler alınmı tir.

Ara tırmanın örneklemini olu turan 199 ö renci ile ilgili ki isel özellikler ile ilgili bilgiler Çizelge 6'da verilmi tir.

Çizelge 6.

Örnekleme Oluşturulan İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Özellikleri

Kişisel Özellikler	Sayı (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kız	121	60.8
Erkek	78	39.2
Anne eğitim düzeyi		
Hiç okula gitmemi	9	4.5
İlkokul mezunu	118	59.3
Ortaokul mezunu	25	12.6
Lise mezunu	29	14.6
Üniversite mezunu	17	8.5
Lisansüstü eğitim mezunu	1	0.5
Baba eğitim düzeyi		
Hiç okula gitmemi	3	1.5
İlkokul mezunu	94	47.2
Ortaokul mezunu	33	16.6
Lise mezunu	39	19.6
Üniversite mezunu	27	13.6
Lisansüstü eğitim mezunu	3	1.5
Toplam	199	100

Çizelge 6’da görüldüğü gibi, araştırmamızın örnekleminde yer alan ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin % 60.8’i kız, % 39.2’si ise erkektir. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna bakıldığında, % 4.5’inin hiç okula gitmediği, % 59.3’ünün ilköğretim mezunu olduğu, % 12.6’sının ortaokul mezunu olduğu, % 14.6’sının lise mezunu olduğu, % 8.5’inin lisans mezunu olduğu ve % 0.5’inin ise lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına bakıldığında ise, % 1.5’inin hiç okula gitmediği, % 47.2’sinin ilköğretim mezunu olduğu, % 16.6’sının

ortaokul mezunu oldu u, % 19.6'sının lise mezunu oldu u, % 13.6'sının lisans mezunu oldu u ve % 1.5'inin ise lisansüstü mezunu oldu u belirlenmi tir.

Yine ara tırmanın örnekleminde yer alan ö retmenlerle ilgili ki sel bilgilerde Çizelge 7'de verilmi tir.

Çizelge 7'de görüldü ü gibi, ara tırmaya katılan ö retmenlerin % 59'u kadın, % 41'i ise erkektir. Ö retmenlerin % 36.1'i 22-30 ya aralı nda, % 32.8'i 31-40 aralı nda, % 19.7'si 41-50 ya aralı nda ve % 11.5'i ise 51 ya ve üzerindedir. Bununla birlikte, ö retmenlerin meslekteki kıdemlerine bakıldı nda, ö retmenlerin % 31.1'inin 0-5 yıl arasında, % 13.1'inin 6 – 10 yıl arasında, % 24.6'sının 11- 15 yıl arasında, % 8.2'sinin 16 – 20 yıl arasında ve % 23'ü 21 yıl ve üzerinde çalı tıkları belirlenmi tir. Ö retmenlerin mezun oldukları okullar incelendi inde, % 4.9'unun Açıkö retim Önlisans mezunu oldu u, % 9.8'inin E itim Enstitüsü mezunu oldu u, % 52.5'inin E itim Fakültesi mezunu oldu u, % 11.5'inin E itim Yüksekokulu mezunu oldu u ve % 21.3'ünün ise di er seçene ini i aretledikleri belirlenmi tir. Di er seçene ini i aretleyen ö retmenler fen-edebiyat fakültesi mezunu, iktisadi idari bilimler mezunu, ziraat fakültesi mezunu ve ö retmen okulu mezunudurlar. Buna kar ılık, bir ö retmen mezuniyet alanını “lisans” olarak belirtmi tir.

Çizelge 7.

Örnekleme Oluşturulan Öğretmenlere Yönelik Kişisel Özellikler

Kişisel Özellikler	Sayı (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	36	59
Erkek	25	41
Yaş		
22-30	22	36.1
31-40	20	32.8
41-50	12	19.6
51 ve üzeri	7	11.5
Meslekteki yıl		
0 -5 yıl	19	31.1
6-10 yıl	8	13.1
11-15 yıl	15	24.6
16-20 yıl	5	8.2
21 yıl ve üzeri	14	23.0
Mezun olduğu okul		
Açıköğretim Ön Lisans	3	4.9
Eğitim Enstitüsü	6	9.8
Eğitim Fakültesi	32	52.5
Eğitim Yüksekokulu	7	11.5
Diğer	13	21.3
Toplam	61	100

3.3. Verilerin Toplanması

Ara tırmanın belirlenen amacına ulaşması için gerekli olan veriler öğrencilere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ve öğretmenlere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ile toplanılmıştır.

3.3.1. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi

Ara tırmada kullanılan öğrenci görüşlerinin belirlenmesine yönelik anketin hazırlanması sürecinde öncelikle alan yazın taraması yapılmıştır. Bu konuyla ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda ara tırmacıların farklı araçlar kullandıkları ve genellikle veri toplama araçlarını kendilerinin hazırladıkları görülmüştür. Buna dayalı olarak ara tırmanın amacına uygun olarak anketin hazırlanması sürecine geçilmiştir.

Ara tırmanın amacına uygun olarak öğrencilere yönelik anketin hazırlanması sürecinde öncelikle konuyla ilgili kaynaklar gözden geçirilmiş ankette yer alabilecek başlıklara ve maddelere yönelik ifadeler yer verilmiştir. Anketlerde yer alabilecek ifadeler teker teker incelenerek, bini ik olanlar çıkartılmıştır.

Bu çalışmanın arkasından anket iki bölümden oluşacak biçimde düzenlenmiştir. Anketin ilk bölümünde öğrencilere ait kişisel bilgiler ile ilgili olarak cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyi ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Ara tırmanın verilerinin nasıl bir örneklem grubundan toplandığının belirlenmesi amacıyla öğrencilerin kişisel bilgilerine ulaşmak istenmiştir. İkinci bölüm ise farklı başlıklardan oluşacak biçimde düzenlenmiştir. İlk olarak, öğretmenlerinin sınıf ortamında değer öğretimine uygun bir ortam oluşturup oluşturmadıklarını belirlemek amacıyla 23 maddeye yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri ile ilgili yaptıkları çalışmalarını belirlemeye yönelik sorumluluk ile ilgili 9, estetik ile ilgili 9 ve

do al çevreye duyarlılık ile ilgili 10 madde olu turulmu tur. Sonraki ba lıkta ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanmaları açısından kendilerini nasıl gördüklerine yönelik 22 maddeye yer verilmi tir. Daha sonra, ö rencilerin de er kazanmalarında etkisi olan ö eleri derecelendirmelerine yönelik be madde sıralanmı ve bunları en etkili (1) olandan en az etkiliye (5) sıralamaları istenecek biçimde düzenlenmi tir. Sonra, ö retmenlerin de erler ile ilgili hangi ölçme de erlendirme yöntem ve teknikleri kullandı na yönelik 5 maddeye ve son olarak da ö rencilerin bu de erleri daha iyi kazanabilmeleri için önerilerinin neler oldu u ile ilgili bir soruya yer verilmi tir. Sonuç olarak, ö rencilere yönelik hazırlanan anket toplam 84 sorudan olu turulmu tur. Bu ba lıkların büyük ço unlu unda (bir, iki, üç, dört ve yedi) “evet- hayır” biçiminde derecelendirme yapılmı tir. Yalnızca ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanmaları açısından kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili olan kısımda “her zaman, ara sıra ve hiçbir zaman” biçiminde olan üçlü derecelendirme kullanılmı tir. Sonuç olarak taslak olarak hazırlanan anket uzman görü üne hazır duruma getirilmi tir.

Taslak olarak hazırlanan ö renci anketinin kapsam geçerli i sınaması yapılmı tir. Kapsam geçerli inin belirlenmesi amacıyla anket uzman görü üne sunulmu tur. Bu amaçla e itim programları ve ö retim alanında çalı maları bulunan Anadolu Üniversitesi’nde görevli 5 ö retim üyesi, özel okulda görevli 1 ölçme ve de erlendirme uzmanı ve ilkö retim okullarında görevli 2 ö retmen olmak üzere toplam 8 uzman taslak anketi incelemi ve de erlendirmi tir. Uzmanlardan alınan görü lere göre taslak ankette yer alan maddelerden kimilerinin anlatım biçimi yeniden düzenlenmi tir. Herhangi bir madde çıkartılmamı tir. Bu çalı ma ile ankete son biçimi verilmi tir.

Taslak anketin güvenilirli inin belirlenmesi amacıyla iç tutarlılık sınaması yapılmı tir. Bu amaçla Cronbach alpha katsayısı hesaplanmı tir. Bu amaçla anketin öndeneme uygulaması stanbul ili Ümraniye ilçesinde bulunan bir ilkö retim okulunda toplam 70 be inci sınıf ö rencisinin bulundu u iki sınıfta ara tırmacı tarafından 15.04.2010 tarihinde uygulanmı tir.

Ö renci anketinin uygulanması sonucunda 70 ö renciden elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak bilgisayara girilmiştir. Bu verilere dayalı olarak taslak anketin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, anketin oldukça güvenilir olduğu belirlenmiştir ve anket, asıl uygulama için hazır duruma gelmiştir (EK 2).

3.3.2. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına li kin Ö retmen Görü leri Anketi

Ara tırmada kullanılan ö retmen görü lerinin belirlenmesine yönelik anketin hazırlanması sürecinde de öncelikle alan yazın taraması yapılmıştır. Bu konuyla ilgili gerçekleştirilen çalı malarda da ara tırmacıların farklı araçlar kullandıkları ve genellikle veri toplama araçlarını kendilerinin hazırladıkları görülmüştür. Buna dayalı olarak ara tırmanın amacına uygun olarak ö retmen anketinin hazırlanması sürecine geçilmiştir.

Ara tırmanın amacına uygun olarak ö retmenlere yönelik anketin hazırlanması sürecinde öncelikle konuyla ilgili kaynaklar gözden geçirilmiştir ankette yer alabilecek bılıklara ve maddelere yönelik örnek ifadelere yer verilmiştir. Bu çalı manın arkasından anketlerde yer alabilecek örnek ifadeler teker teker incelenerek, bini ik olanlar taslak anketten çıkartılmıştır.

Bu ara tırmanın ö retmen anketi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ö retmenlere ait kişisel bilgilere ait cinsiyet, ya , meslekteki kıdem, mezun olunan okulun türü olmak üzere toplam dört soru yer almaktadır. Ara tırmanın verilerinin nasıl bir örneklem grubundan toplandığının belirlenmesi amacıyla ö retmenlerin kişisel bilgilerine ulaşmak istenmiştir. İkinci bölümde ise öncelikle, ö retmenlerin sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması sürecine ilişkin görüşlerini almayı amaçlayan her de ere ilişkin 9 madde olmak üzere toplam 27 maddeye yer verilmiştir. Bu sorular ilkö retim be inci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, çalı ma kitabı ve ö retmen kılavuz kitabında sorumluluk,

estetik ve do al çevreye duyarlılık de erleriyle ilgili açıklama ve yönlendirmelerin yeterlili i, etkinliklerin sayısı ve niteli i, metinlerin içeri i ve bu kitapların birbirini tamamlayıcı olma özelliklerini kapsamaktadır. Daha sonra, ö retmenlerin de er ö retimi sürecinde yeni yaklaşımları ne ölçüde kullandıkları ile ilgili toplam 5 maddeye yer verilmiştir. Bundan sonra, yine ö retmenlerin ö retim sürecinde hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları ile ilgili toplam 5 maddeye yer verilmiştir. Bu iki başlık altında yer alan sorular birden fazla i aretleyebilecek biçimde düzenlenmiştir. Daha sonra, ö retmenlerin de er ö retiminde öğrencilere rol-model olma konusunda kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili toplam 10 maddeye yer verilmiştir. Bundan sonra, sınıf ortamında de er ö retimine uygun bir ortam oluşturup oluşturmadıkları ile ilgili toplam 20 maddeye yer verilmiştir. Sonra, öğrencilerin temel de erleri ne ölçüde kazandıkları ile ilgili 3 maddeye, de er ö retimi sürecinde ölçme ve de erlendirme amaçlı kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin 6 maddeye yer verilmiştir. Son olarak, ö retmenlerin karılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini almak üzere bir açık uçlu soruya yer verilmiştir. Sonuç olarak, ö retmenlere yönelik düzenlenen ankette toplam 81 soruya yer verilmiştir. Bu bölümde yer alan başlıklardan bir, iki, üç ve altıncısına yönelik “Tamamen katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Hiç katılmıyorum” biçiminde likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Dört ve beşinci başlıklarda “sorumluluk, estetik, do al çevreye duyarlılık ve kullanmıyorum” biçiminde yanıt seçenekleri oluşturulmuştur. Yedinci ve dokuzuncu başlıklarda “evet-hayır” biçiminde düzenleme yapılmıştır. Sekizinci başlıkta ise “yanlarında bir büyük varken bu de ere uygun davranırlar, yanlarında bir büyük varken yokken de bu de ere uygun davranırlar, bu de ere uygun davranmazlar” biçiminde yanıt seçeneği oluşturulmuştur. Sonuç olarak taslak olarak hazırlanan anket uzman görüşüne hazır duruma getirilmiştir.

Taslak olarak hazırlanan ö retmen anketinin kapsam geçerliliğini sınaması yapılmıştır. Kapsam geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla anket uzman görüşüne sunulmuştur. Bu amaçla öğrenci anketinin kapsam geçerliliği için ulaşılan uzmanlardan ö retmen anketi için de görüş alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşlere göre taslak ankette yer alan maddelerden kimilerinde anlatım açısından düzenleme yapılmıştır. Bu çalışmayla ankete son biçimi verilmiştir.

Taslak anketin güvenilirli inin belirlenmesi amacıyla iç tutarlılık sınaması yapılmı tır. Bu amaçla Cronbach alpha katsayısı hesaplanmı tır. Ö retmen anketi, ö renci anketinin ön deneme uygulamasının yapıldı ı okulda 4 be inci sınıf ö retmenine ara tırmacı tarafından 15.04.2010 tarihinde uygulanmı tır.

Ö retmen anketinin uygulanması sonucunda 4 ö retmenden elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak bilgisayara girilmi tir. Bu verilere dayalı olarak taslak anketin Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı .88 olarak bulunmu tur. Sonuç olarak, anketin oldukça güvenilir oldu u belirlenmi ve uygulama için hazır duruma gelmi tir (EK 3).

Uygulamaya hazır duruma getirilen anketlerin, ara tırma örnekle mi içinde yer alan ilkö retim be inci sınıf ö rencilerine ve ö retmenlerine uygulanabilmesi için ilgili makamlardan izin alınmı tır (EK 4). Ara tırma anketleri 2009 -2010 ö retim yılı içerisinde 24 Mayıs - 04 Haziran tarihleri arasında ara tırmacı tarafından ilgili okullara gidilerek ö renci ve ö retmenlere uygulanmı tır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Anketler ile toplanan verilerin çözümlemesine geçilmeden önce, verilerin i lenmesi ile ilgili i lemler yapılmı tır. Bununla ilgili olarak, önce, ö rencilerin ve ö retmenlerin doldurdukları anketler teker teker incelenmi tir. Ö rencilerin eksik ya da yanlış doldurdu u dört anket de erlendirme dı ı bırakılmı tır. Böylece ö rencilere ili kin 199 anket de erlendirme sürecine alınmı tır. Ö retmenlerin doldurdu u anketlerin ise eksiksiz ya da tam oldu u belirlenmi ve toplam 61 anket de erlendirmeye alınmı tır. Böylelikle uygun olan anketlerden elde edilen bilgiler bilgisayarda i lenmeye hazır duruma gelmi tir. Ö renciler ve ö retmenlerin doldurdukları anketlere verdikleri yanıtlar bilgisayar ortamında ayrı veri dosyalarına aktarılmı tır.

Bilgisayara aktarılan veriler ara tırmanın amaçları do rultusunda çözümlem mi tir. Verilerin çözümlemesinde istatistiksel teknik olarak “sayı ve yüzde” lerden yararlanılmı tır. Ö rencilerin ve ö retmenlerin anketlerde herbir maddeye ili kin verdikleri yanıtlar tek tek sayı ve yüzde olarak ifade edilmi tir.

Ara tırma verilerinin istatistiksel çözümlenleri bilgisayarında SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak yapılmı tır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, ara tırma sorularının çözümü için toplanan verilerin çe itli istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlenmesi ile elde edilmi olan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmi tir.

4.1. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına İli Kin Ö renci Görü leri

Be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına İli Kin ö renci ve ö retmen görü lerinin belirlenmesinin amaçlandı ı bu çalı mada yanıt aranan soruların birincisi be inci sınıf ö rencilerinin sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına İli Kin görü lerinin neler oldu udur. Bunu belirlemek amacıyla sayı ve yüzdelerden yararlanılmı tır.

4.1.1. Ö rencilerin Sınıf Ö retmenlerinin Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erleri İle İlgili Sınıf İçi Davranı larına Yönelik Görü leri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması sürecinde ö rencilerin sınıf ö retmenlerine İli Kin görü leri Çizelge 8'de sunulmu tur.

Çizelge 8.

Ö retmenlerin Sınıf Ö retmenlerinin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Davranışlarıyla İlgili Sınıf İç Davranışlarına Yönelik Görüşleri

Ö retmenimiz,	Evet		Hayır		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde bizi ödüllendirir.	161	80.9	36	18.1	2	1.0	199	100
2. yaptığımız proje ve grup çalışmalarında sınıftaki herkesin görev almasını sağlar.	193	97	5	2.5	1	0.5	199	100
3. ödevlerimizi zamanında yapıp yapmadığımızı düzenli olarak kontrol eder.	169	84.9	29	14.6	1	0.5	199	100
4. ödevlerimizi tam yapıp yapmadığımızı önemser.	193	97	5	2.5	1	0.5	199	100
5. ders araç ve gereçlerimizi tam ve vaktinde getirip getirmediğimizi kontrol eder.	175	87.9	23	11.6	1	0.5	199	100
6. okula vaktinde gelmemiz için bizi tevik eder.	184	92.5	13	6.5	1	0.5	199	100
7. sınıf ve okul kurallarına uymamızı önemser.	197	99.0	1	0.5	1	0.5	199	100
8. sınıfımızdaki eşyaların düzenli görünmesini önemser.	194	97.5	4	2.0	1	0.5	199	100
9. sınıfımızdaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu şekilde hazırlanmasını ister.	192	96.5	6	3.0	1	0.5	199	100
10. temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelir.	194	97.5	4	2.0	1	0.5	199	100
11. bizim kıyafetlerimizin de temiz, ütülü ve uyumlu olmasını ister.	195	98.0	3	1.5	1	0.5	199	100
12. ailemizle birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmemiz için bizi tevik eder.	157	78.9	40	20.1	2	1.0	199	100
13. ailemizle birlikte tarihi mekânlara gitmemiz için bizi tevik eder.	168	84.4	30	15.1	1	0.5	199	100
14. bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelliğe (estetik) dikkatimizi çeker.	177	88.9	19	9.5	3	1.5	199	100
15. su, elektrik gibi kaynaklarımızı tasarruflu kullanmamızı ister.	193	97	4	2.0	2	1.0	199	100
16. kullandığımız kâğıtların arka yüzlerini de kullanmamız için bizi tevik eder.	165	82.9	30	15.1	4	2.0	199	100
17. kullandığımız ders araç gereçlerini, kırmadan, yıpratmadan kullanmamız için bizi tevik eder.	190	95.5	8	4.0	1	0.5	199	100
18. etrafımızdaki bitkilere, ağaçlara zarar vermemizi istemez.	189	95.0	9	4.5	1	0.5	199	100
19. hayvanları korumamızı ve onlara iyi davranmamızı ister.	190	95.5	8	4.0	1	0.5	199	100
20. yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmemizi ister.	198	99.5	0	0.0	1	0.5	199	100
21. ya da adımlarımız yerleri temiz tutmamızı ister.	195	98.0	2	1.0	2	1.0	199	100
22. okulda öğrendiğimiz temel davranışlardan (sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık) ailemizi de haberdar eder.	167	83.9	29	14.6	3	1.5	199	100
23. ailemizle iletişim kurarak günlük yaşamımızda sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık davranışlarına uygun davranıp davranmadığımızı kontrol eder.	177	88.9	20	10.1	2	1.0	199	100

Çizelge 8’de görüldü ü gibi, ö rencilerin büyük bir bölümü ö retmenlerinin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine yönelik uygun davranı larda bulundu unu dü ünmektedirler. Ö retmenlerinin sorumluluk de erine yönelik davranı ları ile ilgili ö rencilerin en çok (% 99) “sınıf ve okul kurallarına uymamızı önemser” maddesinde görü birli inde oldukları belirlenmi tir. Buna kar ılık, sorumluluk de eri ile ilgili ö rencilerin daha az görü birli inde oldukları madde ise % 80.9 ile “sorumluluklarımızı yerine getirdi imizde bizi ödüllendirir” maddesidir. Be inci sınıf ö rencilerinin, ö retmenlerinin estetik de erine yönelik davranı ları ile ilgili en çok görü birli inde oldukları madde % 89 ile “bizim kıyafetlerimizin de temiz, ütülü ve uyumlu olmasını ister” maddesi iken, daha az görü birli inde oldukları madde % 84 ile “ailemizle birlikte tarihi mekânlara gitmemiz için bizi te vik eder” maddesi olmu tur. Ö retmenlerinin do al çevreye duyarlılık de erine yönelik davranı ları ile ilgili maddelerden ö renciler en çok (% 99.5) “yardıma ihtiyacı olan ki ilere yardım etmemizi ister” maddesinde görü birli i içindedirler. Bununla birlikte, ö rencilerin daha az görü birli inde oldukları maddenin ise % 82.9 ile “kullandı mız kâ ıtların arka yüzlerini de kullanmamız için bizi te vik eder” maddesi oldu u belirlenmi tir.

Bu bulguların ı ı nda, be inci sınıf ö rencilerinin görü lerine göre ö retmenlerinin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine yönelik sınıf içinde uygun davranı lar gösterdiklerini dü ündükleri söylenebilir. Bu da ilkö retim basama nda ö retmenin rol modelini etkili biçimde gerçekle tirdi ine yönelik ö rencilerin baskın bir inanca sahip olduklarını göstermektedir.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk De erinin Kazandırılmasına İli Kin Ö renci Görü leri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk de erinin kazandırılmasına ili kin ö renci görü leri Çizelge 9’da sunulmu tur.

Çizelge 9.

Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk De erinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

	Evet		Hayır		Yanıtız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğretmenimiz kendimize, ailemize, okulumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımızın ne olduğunu anlattı.	194	97.5	3	1.5	2	1.0	199	100
2. Haklarımız ve sorumluluklarımız ile ilgili etkinlikler yaptık.	186	93.5	11	5.5	2	1.0	199	100
3. Öğretmenimiz bize sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerektiği ile ilgili ödümler verdi ve bizi teşvik etti (Evde i bölümü yaparak üzerinize dü en i lerini yerine getirin, odanızı toplu tutun, ödevlerinizi vaktinde yapın vb.).	190	95.5	7	3.5	2	1.0	199	100
4. Sorumluluk de eri ile ilgili bir proje hazırladık.	90	45.2	106	53.3	3	1.5	199	100
5. Sorumluluk de eri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.	108	54.3	87	43.7	4	2.0	199	100
6. Sınıfta gruplara ayrılarak sorumluluklarımızla ilgili konularda tartışmalar yaptık.	141	70.9	54	27.1	4	2.0	199	100
7. Öğretmenimiz bize, bu de erle ilgili gerçek ya amda karşılaabileceğimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak sorumluluk de erini kazandık.	128	64.3	69	34.7	2	1.0	199	100
8. Sorumluluk de erini anlatan bir drama çalışması yaptık.	93	46.7	104	52.3	2	1.0	199	100
9. Çocuk Esirgeme Kurumu, yaşlılar yurdu vb. yerleri ziyaret ettik/edeceğiz.	78	39.2	119	59.8	2	1.0	199	100

Çizelge 9 incelendi inde, öğrencilerin sorumluluk de erine yönelik kendilerine açıklamalar yapılması ile ilgili maddelere daha çok olumlu görüş belirtirken, uygulama sürecine yönelik maddelere ise daha az olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin, % 97.5’i “Öğretmenimiz kendimize, ailemize, okulumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımızın ne olduğunu anlattı”, % 95.5’ i “Öğretmenimiz bize sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerektiği ile ilgili ödümler verdi ve bizi teşvik etti (Evde i bölümü yaparak üzerinize dü en i lerini yerine getirin, odanızı toplu tutun, ödevlerinizi vaktinde yapın vb.)”, % 93.5’i de “Haklarımız ve sorumluluklarımız ile ilgili etkinlikler yaptık” maddelerine yönelik olumlu görüşlerini belirtmişlerdir. Buna karşılık, öğrencilerin % 59.8’i “Çocuk Esirgeme Kurumu, yaşlılar yurdu vb. yerleri ziyaret ettik/edeceğiz”, % 53.3’ü “Sorumluluk de eri ile ilgili bir proje

hazırladık”, % 52.3’ü “Sorumluluk de erini anlatan bir drama çalı ması yaptık”, % 43.7’si de “Sorumluluk de eri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık” maddelerine yönelik olumsuz görü belirtmi lerdir.

Sorumluluk de eri ile ilgili sınıfta yapılan di er çalı maların neler oldu una yönelik ö renci görü leri açık uçlu bir soruyla alınmı tır. Ö renci yanıtlarından elde edilen bulgulara göre, sorumluluk de eri ile ilgili pano hazırlamak, internetten ara tırma yapmak ve form hazırlamak sınıfta yapılan di er çalı malar olarak belirlenmi tir.

Sonuç olarak, ö rencilerin sorumluluk de erine yönelik kendilerine yeterli açıklamalar yapıldı mı ancak bu açıklamaların uygulamaya dönü türülmesinin yeterli olmadı mı dü ündükleri söylenebilir.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Programında Estetik De erinin Kazandırılmasına İlişkin Ö renci Görü leri

Sosyal bilgiler programında estetik de erin kazandırılmasına ilişkin ö renci görü leri Çizelge 10’da sunulmu tur.

Çizelge 10’da görüldü ü gibi ö rencilerin estetik de erine yönelik kendilerine açıklamalar yapılması ile ilgili maddelere daha çok olumlu görü belirtirken, uygulama sürecine yönelik maddelere ise daha az olumlu görü belirttikleri görülmektedir. Buna göre, ö rencilerin % 93.5’i “Ö retmenimiz bize estetik de ere sahip olmamız gerekti i ile ilgili ö ütler verdi ve bizi te vik etti (Örne in; ehirimizdeki ve ölkemizdeki do al ve be eri güzellikleri, kültürel mirasımızı sevelim, koruyalım, evimizi ve çevremizi güzelle tirelim vb.)”, % 93’ü “ ehirimizdeki ve ölkemizdeki do al varlıklar, tarihi mekânlar ve kültürel mirasımız ile ilgili etkinlikler yaptık”, % 88.9’u “Sınıfımızda ya da okulda resim, iir okuma gibi alanlarda yarışmalar düzenlenir” maddelerine yönelik olumlu görü lerini belirtmi lerdir. Buna karşılık, ö rencilerin % 62.8’i “Estetik de eri ile ilgili bir proje hazırladık”, % 60.8’i “Estetik de eri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık”, % 60.3’ü “Estetik de eri ile ilgili bir drama çalı ması yaptık” maddelerine yönelik olumsuz görü belirtmi lerdir.

Çizelge 10.

Sosyal Bilgiler Programında Estetik De erinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

		Evet		Hayır		Yanıtsız		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Ö retmenimiz estetik de erinin ne olduğunu anlattı.	138	69,3	58	29,1	3	1,5	199	100
2.	ehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal varlıklar, tarihi mekânlar ve kültürel mirasımız ile ilgili etkinlikler yaptık.	185	93	12	6	2	1	199	100
3.	Ö retmenimiz bize estetik de ere sahip olmamız gerektiği ile ilgili ö ütler verdi ve bizi teşvik etti (Örneğin; ehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal ve be eri güzellikleri, kültürel mirasımızı sevelim, koruyalım, evimizi ve çevremizi güzelleştirelim vb.).	186	93,5	11	5,5	2	1	199	100
4.	Estetik de eri ile ilgili bir proje hazırladık.	72	36,2	125	62,8	2	1	199	100
5.	Estetik de eri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.	75	37,7	121	60,8	3	1,5	199	100
6.	Ö retmenimiz bize, bu de erle ilgili gerçek yaşamda karılaşılabilecekimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak estetik de erini kazandık.	98	49,2	98	49,2	3	1,5	199	100
7.	Estetik de eri ile ilgili bir drama çalışması yaptık.	77	38,7	120	60,3	2	1	199	100
8.	Sınıfımızda ya da okulda resim, şiir okuma gibi alanlarda yarışmalar düzenlenir.	177	88,9	20	10,1	2	1	199	100
9.	Doğal veya be eri güzelliği olan bir yere geziye gittik.	150	75,4	47	23,6	2	1	199	100

Estetik de eri ile ilgili sınıfta yapılan diğer çalışmaların neler olduğuna yönelik öğrenci görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğrenci yanıtlarından elde edilen bulgulara göre, sınıfta yapılan diğer çalışmalar; doğal güzellikleri gösteren harita hazırlamak ve kimi yerlere gezi yapılması olmuştur.

Sonuç olarak, öğrencilerin estetik de erine yönelik yapılan açıklamaları yeterli buldukları, öğrencilerin yarısından fazlasının bu de ere yönelik uygulamaları çok yeterli bulmadıkları söylenebilir.

4.1.4. Sosyal Bilgiler Programında Do al Çevreye Duyarlılık De erinin Kazandırılmasına İlişkin Ö renci Görü leri

Sosyal bilgiler programında do al çevreye duyarlılık de erin kazandırılmasına ilişkin ö renci görü leri Çizelge 11’ de sunulmu tur.

Çizelge 11’e göre, ö rencilerin do al çevreye duyarlılık de erine yönelik kendilerine açıklamalar yapılması ile ilgili maddelere daha çok olumlu görü belirtirken, uygulama sürecine yönelik maddelere ise daha az olumlu görü belirttikleri görülmektedir. Buna göre, ö rencilerin % 97.5’i “Ö retmenimiz do al çevreye duyarlılık de erinin ne oldu unu anlattı”, % 96’sı “Ö retmenimiz bize do al çevreye duyarlı olmamız gerekti i ile ilgili ö ütler verdi ve bizi te vik etti (yerlere çöp atmayın, hayvanlara iyi davranın, çiçekleri kopartmayın, a açlara zarar vermeyin vb.)”, % 91’i “Su kirlili i, hava kirlili i, gürültü kirlili i ile ilgili etkinlikler yaptık” maddelerine yönelik olumlu görü lerini belirtmişlerdir. Buna karşılık, ö rencilerin % 66.8’i “Sınıfımıza çevre ile ilgili dergi alıyoruz”, % 55.8’i “Bu de eri kazanmamız için bir geziye gittik (A aç dikmeye, hayvan barına ını ziyarete vb.)”, % 49.7’si “Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili bir drama çalı ması yaptık” maddelerine yönelik olumsuz görü belirtmişlerdir.

Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili sınıfta yapılan di er çalı maların neler oldu una yönelik ö renci görü leri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Ö renci yanıtlarından elde edilen bulgulara göre sınıfta yapılan di er çalı malar; hayvanat bahçesine gitmek, a aç dikmek, çevre ile ilgili yayınları takip etmek, do al çevre ile ilgili resim, iir, kompozisyon yarışmalarının düzenlenmesi, hayvanları beslemek, çöp toplama kampanyaları düzenlemektir.

Bu bulgulara dayalı olarak, ö rencilerin kendilerine do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili yeterli açıklamaların yapılmasına karşılık bunları uygulamaya geçirme konusunda çok olumlu görü belirtmedikleri söylenebilir.

Çizelge 11.

*Sosyal Bilgiler Programında Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına
İlgili Örneklere Gözlemler*

		Evet		Hayır		Yanıtız		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Öğretmenimiz doğal çevreye duyarlılık değerlerinin ne olduğunu anlattı.	194	97.5	2	1	3	1.5	199	100
2.	Su kirliliği, hava kirliliği, gürültü kirliliği ile ilgili etkinlikler yaptık.	181	91	15	7.5	3	1.5	199	100
3.	Öğretmenimiz bize doğal çevreye duyarlı olmamız gerektiği ile ilgili örneklere verdi ve bizi teşvik etti (yerlere çöp atmamanı, hayvanlara iyi davranmanın, çiçekleri kopartmamanı, ağaçlara zarar vermeyin vb.).	191	96	4	2	4	2	199	100
4.	Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir proje hazırladık.	113	56.8	83	41.7	3	1.5	199	100
5.	Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.	118	59.3	78	39.2	3	1.5	199	100
6.	Öğretmenimiz bize, bu değerle ilgili gerçek yaşamda karşılaşılabilecek bir yükümlülük verdi. Bu yükümlülüğün yola çıkarak doğal çevreye duyarlılık değerini kazandık.	134	67.3	62	31.2	3	1.5	199	100
7.	Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir drama çalışması yaptık.	97	48.7	99	49.7	3	1.5	199	100
8.	Çevre kirliliği ile ilgili bir pano hazırladık.	116	58.3	80	40.2	3	1.5	199	100
9.	Sınıfımıza çevre ile ilgili dergi alıyoruz.	63	31.7	133	66.8	3	1.5	199	100
10.	Bu değeri kazanmamız için bir geziye gittik (Ağaç dikmeye, hayvan barınağını ziyaret etme vb.).	86	43.2	110	55.8	3	1.5	199	100

4.1.5. Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerine Sahip Olmaları Konusundaki Örneklere Gözlemler

Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine sahip olmaları konusundaki örneklere gözlemler Çizelge 12'de sunulmuştur.

Çizelge 12 incelendi inde, ö rencilerin büyük bir ço unlu u sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine sahip olduklarını ve buna uygun davranı lar sergilediklerini belirtmi lerdir. Buna göre, ö rencilerin sorumluluk de eri ile ilgili en çok “her zaman” ekinde görü bildirdikleri madde % 94 ile “Suyla i im bitti inde muslu u kapatırım”, en az “her zaman” ekinde görü bildirdikleri madde % 72.4 “Paramı tasarruflu kullanırım” olmu tur. Ö rencilerin do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili en çok “her zaman” ekinde görü bildirdikleri madde % 91.5 ile “Herkesin ortak kullandı ı e yaları özenle kullanırım”, en az “her zaman” ekinde görü bildirdikleri madde % 62.3 ile “Cam, plastik ve kâ ıt gibi atıkları geri dönü üm kutularına atarım” maddesi olmu tur. Estetik de eri ile ilgili en fazla “her zaman” ekinde görü bildirdikleri madde % 94.5 ile “Tarihi e yalara zarar vermem”, en az “her zaman” ekinde görü bildirdikleri madde %51.3 ile “Ailem ile birlikte resim, heykel vb. sergilere giderim/gitmek isterim” olmu tur.

Çizelge 12.

Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerine Sahip Olmaları Konusundaki Ö renci Görü leri

Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman	Yanıtsız	Toplam
Sayı Yüzde	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde

1.	Açık kalan ı ıkları söndürürüm.	169	84.9	26	13.1	1	0.5	3	1.5	199	100
2.	Suyla i im bitti inde muslu u kapatırım.	187	94	9	4.5	-	-	3	1.5	199	100
3.	Sa lı ıma dikkat ederim.	161	80.9	34	17.1	-	-	4	2	199	100
4.	Ödevlerimi zamanında yaparım.	156	78.4	40	20.1	-	-	3	1.5	199	100
5.	Aldı ım kararların sonuçları ile ilgili sorumluluk üstlenirim.	165	82.9	30	15.1	1	0.5	3	1.5	199	100
6.	Evde üzerime dü en görevleri yerine getiririm.	166	83.4	28	14.1	1	0.5	4	2	199	100
7.	Paramı tasarruflu kullanırım.	144	72.4	48	24.1	3	1.5	4	2	199	100
8.	Kurallara uyarım.	173	86.9	21	10.6	1	0.5	4	2	199	100
9.	Hayvanları korurum.	175	87.9	20	10.1	1	0.5	3	1.5	199	100
10.	A açlara, çiçeklere zarar vermem.	171	85.9	23	11.6	2	1	3	1.5	199	100
11.	Yere çöp atmam.	145	72.9	49	24.6	2	1	3	1.5	199	100
12.	Herkesin ortak kullandı ı e yaları özenle kullanırım.	182	91.5	9	4.5	3	1.5	5	2.5	199	100
13.	Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederim.	157	78.9	37	18.6	1	0.5	4	2	199	100
14.	Cam, plastik ve kâ ıt gibi atıkları geri dönü üm kutularına atarım.	124	62.3	62	31.2	9	4.5	4	2	199	100
15.	Evde sevdi im müzikleri dinlerim.	160	80.4	32	16.1	3	1.5	4	2	199	100
16.	Ailem ile birlikte konsere giderim/gitmek isterim.	107	53.8	51	25.6	38	19.1	3	1.5	199	100
17.	Ailem ile birlikte resim, heykel vb. sergilere giderim/gitmek isterim.	102	51.3	55	27.6	39	19.6	3	1.5	199	100
18.	Ailem ile birlikte müzelere giderim /gitmek isterim.	123	61.8	49	24.6	22	11.1	5	2.5	199	100
19.	Temiz ve uyumlu giyinirim.	183	92	12	6	-	-	4	2	199	100
20.	Do al güzelli i olan yerler ilgimi çeker.	176	88.4	19	9.5	-	-	4	2	199	100
21.	Tarihi e yalara zarar vermem.	188	94.5	5	2.5	3	1.5	3	1.5	199	100
22.	Ülkemdeki do al ve kültürel mirasımızın önemini bilirim.	179	89.9	17	8.5	-	-	3	1.5	199	100

Bu bulguların ı ında, ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine yönelik birçok davranı ı yerine getirdikleri, ancak kimi davranı ları daha az gerçekle tirdikleri söylenebilir.

4.1.6. Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Kazanmalarında Etkili Olan Ö elerin Önem Derecesine li kin Ö renci Görü leri

Ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanmalarında etkili olan ö elerin önem derecesine ili kin görü leri Çizelge 13'te sunulmu tur. Ö rencilerden verilen be ö eyi en önemliden az önemliye do ru sıralamaları ve numaralandırmaları istenmi tir.

Çizelge 13.

Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Kazanmalarında Etkili Olan Ö elerin Önem Derecesine li kin Ö renci Görü leri

	1.derecede önemli Sayı Yüzde		2.derecede önemli SayıYüzde		3.derecede önemli SayıYüzde		4.derecede önemli SayıYüzde		5.derecede önemli SayıYüzde		Yanıtsız Sayı Yüzde		Toplam Sayı Yüz.	
Ö retmenim	64	40	81	50.6	5	3.1	3	1.8	7	4.3	39	19.5	160	80
Sosyal bilgiler dersi	3	1.8	25	15.6	61	38.1	53	33.1	18	11.2	39	19.5	160	80
Ailem	88	55	35	21.8	24	15	9	5.6	4	2.5	39	19.5	160	80
Arkada larım	2	1.2	14	8.7	45	28.1	55	34.3	44	27.5	39	19.5	160	80
Çevre (Televizyon, bilgisayar vb.)	4	2.5	7	4.3	27	16.8	37	23.1	85	53.1	39	19.5	160	80

Çizelge 13'e göre ö renciler, sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanmalarında etkili gördükleri ö eleri sıralamı lardır. Buna göre, ö renciler birinci derecede ailesini (% 55) önemli görmektedirler. kinci derecede ö retmenlerini (% 50.6), üçüncü derecede sosyal bilgiler dersini (% 38.1), dördüncü derecede arkada larını (% 34.3) ve be inci derecede çevreyi (% 53.1) etkili görmektedirler. Bu soruda 39 ö renci (% 19.5) soruyu anlamamı ve yanlı ekilde kodlamı tir. Hatalı kodlayan ö rencilerin cevapları yanıtsız olarak de erlendirmeye alınmı tir.

Bu ara tırma bulgularını destekleyen kimi ara tırma bulguları bulunmaktadır. Ku (2009) ara tırmasında, de erleri kazandırmada ilkö retim programlarının ve örtük

programın etkilili ini 8. sınıf ö retmen ve ö rencilerinin görü lerine göre incelemi tir. Ara tırma sonuçlarına göre, aile de erlerin kazanılmasında en etkili etken olarak belirlenmi tir.

Ö rencilerin de erleri kazanmalarında en etkili etkenin aile oldu u gerek bu ara tırma bulguları gerekse farklı ara tırma bulguları ile ortaya konulmu tur. Bu sonuçlara göre, ö rencilerin de erleri edinmelerinde sırayla, ailenin, ö retmenin, sosyal bilgiler dersinin, arkada larının ve çevresinin etkisi oldu u söylenebilir.

4.1.7. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme De erlendirme Yöntem ve Tekniklerine li kin Ö renci Görü leri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması sürecinde kullanılan ölçme de erlendirme yöntem ve tekniklerine ili kin ö renci görü leri Çizelge 14'te sunulmu tur.

Çizelge 14.

Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme De erlendirme Yöntem ve Tekniklerine li kin Ö renci Görü leri

Ö retmenimiz sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanıp kazanmadı ımızı anlamak için	Evet		Hayır		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
davranı larımızı gözlemler.	196	98.5	1	0.5	2	1	199	100
bizim görü lerimizi sorar.	191	96	6	3	2	1	199	100
bize anket uygular.	150	75.4	47	23.6	2	1	199	100
rubric (dereceleme anahtarı) uygular.	128	64.3	68	34.2	3	1.5	199	100
portfolyo hazırlamamızı ister.	124	62.3	67	33.7	8	4	199	100

Çizelge 14'e göre, ö rencilerin büyük ço unlu u sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazanıp kazanmadıklarını anlamak için ö retmenlerinin gözlem yaptı mını belirtmi lerdir. De erlendirme yöntemi olarak gözlemden sonra sırasıyla ö rencilerin % 96'sı “bizim görü lerimizi sorar”, % 75.4'ü “bize anket uygular”, % 64.3'ü “rubric (dereceleme anahtarı) uygular”, % 62.3'ü “portfolyo hazırlamamızı ister” maddelerinde olumlu görü bildirmi tir.

Ö renciler ö retmenlerinin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık ile ilgili davranı larını yo un olarak gözlem ve görü me yakla ımlarını kullanarak de erlendirdiklerini belirtmi lerdir. Bu sonuçlara göre, ö retmenlerin de erleri kazanmalarına yönelik olarak rubric ve portfolyo gibi de erlendirme araçlarını daha az tercih ettikleri söylenebilir.

4.1.8. Ö rencilerin Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Daha İyİ Kazanabilmeleriyle İlgili Önerileri

Be inci sınıf ö rencilerine sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini daha iyi kazanabilmelerine yönelik önerilerinin olup olmadı ı da sorulmu tur. Ö rencilerin de erlerin kazandırılmasına yönelik önerileri, sosyal bilgiler dersi ile ilgili öneriler ve genel öneriler ekinde belirlenmi tir.

Örencilerin sosyal bilgiler dersinde de erlerin kazandırılmasına yönelik önerileri unlardır: Sosyal bilgiler ders saatinin arttırılması, ayrı bir sosyal bilgiler sınıfının olması, konuların hızlı biçimde de il daha yava i lenmesi, sosyal bilgiler dersinde drama çalı malarının yapılması, ders kitabının görsellerinin daha iyi olması, sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık konularını ö renirken sıkılmamak için oyun oynayarak ö renmek.

Örencilerin genel olarak belirttikleri öneriler ise u biçimdedir: Etraflarındaki insanların sorumluluk sahibi olması ve buna uygun davranmaları, a aç dikme çalı malarının daha çok olması, çevre temizli ine herkesin önem vermesi, do al güzelli i olan ve tarihi mekanlara daha çok gezi yapılması, çöp toplama kampanyalarının olması, hayvan barınaklarına ba ı yapılması, kendilerine daha fazla sorumluluk verilmesi, sinema izlemek ve iir yarı maları gibi etkinliklerin daha çok olması, herkesin temiz giyinmesi, her ailenin bir çöp kovasının olması, kurallara uymayanların cezalandırılması, sokakta do al çevreyle ilgili drama yapılması, do al ve tarihi güzelliklerin korunmasıyla ilgili etkinliklerin olması, do ru davrananların ödüllendirilmesi, estetikle ilgili daha çok bilgilenecek, afi hazırlamak, do al çevreyi anlatan müzeler olması, arki dinleyebilmek, televizyonda anlatımın daha iyi olması, slogan hazırlamak, kitap okumak, do al güzellikleri satıp para kazanan ki ilerinin engellenmesi.

Örencilerin çevrelerindeki yeti kinlerin kendilerine de erlerle ilgili iyi bir model olmalarını istemeleri dikkat çekici bir bulgudur. Bu konuda kimi ö rencilerin ifadeleri u biçimde olmu tur: “Çevremdeki ki ilerinin bana daha iyi örnek olmalarını, bunları bana daha iyi anlatmalarını ve duyarlı olmalarını isterim.”, “Bazı insanlar sorumluluk, estetik, do al çevreye uymuyorlar. Bu insanların bu davranı lara uymasını isterdim.”, “Çevremdeki insanların daha duyarlı, örnek ve iyi davranı lı olmasını isterdim.” Özellikle bir ö rencinin önerisi e itimin kültürü aktarma i levinden ve bu yolla de erlerin aktarımına güzel bir örnek olu turmaktadır: “Çocuklara sevgiyle a aç dikmeyi ö retip bu sevgiyi kazandırırsak onlar da çocuklarına aynı eyi yapar.”

Tüm bu bulgulara dayalı olarak, ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık ile ilgili de erlerin farkında oldukları ve bunlara yönelik günlük hayatta daha etkili uygulamalar gerçekle tirmek istedikleri söylenebilir.

4.2. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına İlişkin Ö retmen Görü leri

Be inci sınıf sosyal bilgiler programında, sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö renci ve ö retmen görü lerinin belirlenmesinin amaçlandı ı bu çalı mada yanıt aranan soruların ikincisi be inci sınıf ö retmenlerinin sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin görü lerinin neler oldu udur.

4.2.1. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı İle İlgili Ö retmen Görü leri

Ö retmenlerin be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk de erinin kazandırılması sürecinde ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalı ma kitabı ile ilgili görü leri Çizelge 15'te sunulmu tur.

Çizelge 15.

Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı İle İlgili Ö retmen Görü leri

	Tamamen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde	Sayı Yüzde
1. Ö rencilere kazandırılmak istenen sorumluluk de erinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur.	23 37.7	27 44.3	4 6.6	5 8.2	61 100	61 100

2.	Sorumluluk de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.	4	6.6	14	23	11	18	27	44.3	5	8.2	61	100
3.	“Haklarımı Ö reniyorum“ ünitesinde do rudan verilecek de er olarak sorumluluk de erinin belirlenmi olması uygundur.	8	13.1	40	65.6	5	8.2	7	11.5	1	1.6	61	100
4.	Ders kitabında sorumluluk de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.	5	8.2	11	18	15	24.6	24	39.3	6	9.8	61	100
5.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye sorumluluk de erini kazandırmada yeterlidir.	1	1.6	15	24.5	7	11.5	33	54.1	5	8.2	61	100
6.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye sorumluluk de erini kazandırmada yeterlidir.	-	-	13	21.3	11	18	31	50.8	6	9.8	61	100
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i sorumluluk de erini kazandırmak için uygundur.	-	-	20	32.8	11	18	20	32.8	10	16.4	61	100
8.	Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, sorumluluk de erinin kazanılıp kazanılmadı nı ölçecek niteliktedir.	1	1.6	18	29.5	13	21.3	23	37.7	6	9.8	61	100
9.	Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı sorumluluk de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.	2	3.3	25	41	7	11.5	20	32.8	7	11.5	61	100

Çizelge 15’te görüldü ü gibi, ö retmenlerin büyük bir ço unlu u sorumluluk de erinin kazandırılması sürecinde ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalı ma kitabını yetersiz bulmaktadırlar. Ö retmenlerin toplam % 52.5’i “Sorumluluk de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir”, % 49.1’i “Ders kitabında sorumluluk de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir”, % 62.3’ü “Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye sorumluluk de erini kazandırmada yeterlidir”, % 60.6’sı “Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye sorumluluk de erini kazandırmada yeterlidir”, % 49.2’si “Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i sorumluluk de erini kazandırmak için uygundur”,

% 47.5'i "Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, sorumluluk de erinin kazanılıp kazanılmadı nı ölçecek niteliktedir", maddelerine yönelik "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" ekinde görü bildirmi lerdir. Ö retmenlerin % 44.3'ü "Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı sorumluluk de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir" maddesine yönelik "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" ekinde, buna kar ılık % 44.3'ü "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" ekinde görü bildirmi lerdir. Ö retmenlerin % 82'si "Ö rencilere kazandırılmak istenen sorumluluk de erinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur" biçiminde, % 78.7'si de "Haklarımı Ö reniyorum ünitesinde do rudan verilecek de er olarak sorumluluk de erinin belirlenmi olması uygundur" maddelerine yönelik "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" biçiminde görü bildirmi lerdir.

Bu ara tırma ile benzerlik ta ıyan ara tırma bulguları bulunmaktadır. Sezer (2008) tarafından yapılan ara tırmada, ö retmenler ders kitabının sorumluluk de erinin ö retiminde yetersiz oldu unu, sorumluluk de erinin ö retimine ayrılan sayfa sayısının yetersiz oldu unu belirtmi lerdir. Yine, ders kitabı, ö renci çalı ma kitabı ve ö retmen kılavuz kitabının sorumluluk de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı nitelikte olmadı ı yönünde görü bildirmi lerdir.

Ö retmenlerin çok büyük bir bölümü sorumluluk de erinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesinin do ru oldu unu ve ünite ile do rudan verilecek de er olarak seçilen de erin uyumlu oldu unu dü ünmektedirler. Bununla birlikte, ö retmenlerin yakla ık yarısının ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeleri, açıklamaları, sorumluluk de eri için ayrılan sayfa sayısını, çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısını ve niteli ini, metinlerin içeri ini, de erlendirme bölümünde yer alan soruların niteli ini, kitapların birbirlerini tamamlama özelliklerini sorumluluk de erinin kazandırılması açısından yetersiz buldukları söylenebilir.

4.2.2. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Estetik De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı ile İlgili Ö retmen Görü leri

Ö retmenlerin be inci sınıf sosyal bilgiler programında estetik de erinin kazandırılması sürecinde ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalı ma kitabı ile ilgili görü leri Çizelge 16’da sunulmu tur.

Çizelge 16 incelendi inde, ö retmenlerin büyük bir ço unlu unun estetik de erinin kazandırılması sürecinde ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalı ma kitabını yetersiz buldukları görülmektedir. Buna göre, ö retmenlerin toplam % 50.8’i “Estetik de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir”, toplam % 45.9’u “Ders kitabında estetik de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir”, toplam % 52.5’i “Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye estetik de erini kazandırmada yeterlidir”, toplam % 54.1’i “Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye estetik de erini kazandırmada yeterlidir”, toplam % 52.5’i “Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i estetik de erini kazandırmak için uygundur”, toplam % 49.2’si “Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, estetik de erinin kazanılıp kazanılmadı nı ölçecek niteliktedir”, toplam % 45.9’u “Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı estetik de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir” maddelerine yönelik “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” biçiminde görü bildirmi lerdir. Buna kar ılıklı, ö retmenlerin toplam % 75.4’ü “Ö rencilere kazandırılmak istenen estetik de erinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur”, biçiminde toplam % 63.9’u da “Adım Adım Türkiye ünitesinde do rudan verilecek de er olarak estetik

Çizelge 16.

Sosyal Bilgiler Programında Estetik De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı le ilgili Ö retmen Görü leri

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Ö rencilere kazandırılmak istenen estetik de erinin sosyal bilgiler dersi içerisinde	10	16.4	36	59	6	9.8	8	13.1	1	1.6	61	100

	verilmesi uygundur.												
2.	Estetik de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.	3	4.9	17	27.9	10	16.4	28	45.9	3	4.9	61	100
3.	“Adım Adım Türkiye” ünitesinde do rudan verilecek de er olarak estetik de erinin belirlenmi olmasi uygundur.	3	4.9	36	59	7	11.5	13	21.3	2	3.3	61	100
4.	Ders kitabında estetik de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.	4	6.6	17	27.9	12	19.7	23	37.7	5	8.2	61	100
5.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye estetik de erini kazandırmada yeterlidir.	4	6.6	13	21.3	12	19.7	28	45.9	4	6.6	61	100
6.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye estetik de erini kazandırmada yeterlidir.	4	6.6	12	19.7	12	19.7	27	44.3	6	9.8	61	100
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i estetik de erini kazandırmak için uygundur.	3	4.9	18	29.5	8	13.1	28	45.9	4	6.6	61	100
8.	Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, estetik de erinin kazanılıp kazanılmadı mı ölçecek niteliktedir.	2	3.3	17	27.9	12	19.7	27	44.3	3	4.9	61	100
9.	Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı estetik de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.	3	4.9	20	32.8	10	16.4	21	34.4	7	11.5	61	100

de erinin belirlenmi olmasi uygundur” maddelerine yönelik “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” biçiminde görü bildirmi lerdir.

Tüm bu bulgulara dayalı olarak, ö retmenlerin çok büyük bir bölümünün estetik de erinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesinin do ru oldu unu ve ünite ile do rudan verilecek de er olarak seçilen de erin uyumlu oldu unu dü ünmekte oldu u söylenebilir. Bununla birlikte, ö retmenlerin yakla ık yarısından fazlası ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeleri, açıklamaları, estetik de eri için ayrılan sayfa sayısını, çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısını ve niteli ini, metinlerin içeri ini, de erlendirme bölümünde yer alan soruların niteli ini, kitapların birbirlerini

tamamlama özelliklerini estetik de erinin kazandırılması açısından yetersiz buldukları anlaşılmaktadır.

4.2.3. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Do al Çevreye Duyarlılık De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı ile İlgili Ö retmen Görü leri

Ö retmenlerin be inci sınıf sosyal bilgiler programında do al çevreye duyarlılık de erinin kazandırılması sürecinde ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalı ma kitabı ile ilgili görüşleri Çizelge 17’de sunulmuştur.

Çizelge 17’de görüldüğü gibi, ö retmenlerin büyük bir çoğunluğu do al çevreye duyarlılık de erinin kazandırılması sürecinde ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalı ma kitabını yetersiz bulmaktadırlar. Ö retmenlerin % 41’i “Ders kitabında do al çevreye duyarlılık de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir”, % 52.4’ü “Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmada yeterlidir”, % 52.5’i “Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği ö renciye do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmada yeterlidir”, % 41’i “Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, do al çevreye duyarlılık de erinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir”, % 41’i “Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı do al çevreye duyarlılık de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir” maddelerine yönelik “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre ö retmenlerin % 42.6’sı “Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmak için uygundur” maddesine yönelik “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” biçiminde görüş bildirirken, buna karşılık, % 41’i de “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Yine, ö retmenlerin % 42.78’si “Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir” maddesine yönelik “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” biçiminde görüş bildirirken, % 39.3’ü de “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Ö retmenlerin % 90.2’si “Ö rencilere kazandırılmak istenen do al çevreye duyarlılık de erinin sosyal bilgiler

dersi içerisinde verilmesi uygundur”, % 68.9’u da “Bölgemizi Tanıyalım ünitesinde do rudan verilecek de er olarak do al çevreye duyarlılık de erinin belirlenmi olması uygundur” maddelerinde tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” ekinde görü bildirmi lerdir.

Ö retmenlerin çok büyük bir bölümü do al çevreye duyarlılık de erinin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde verilmesinin do ru oldu unu ve ünite ile do rudan verilecek de er olarak seçilen de erin uyumlu oldu unu dü ünmektedirler. Buna kar ılıklı, ö retmenlerin yakla ık yarısı ya da yarıdan fazlası do al çevreye duyarlılık de eri için ayrılan sayfa sayısını, çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısını ve niteli ini, de erlendirme bölümünde yer alan soruların niteli ini, kitapların birbirlerini tamamlama özelliklerini sorumluluk de erinin kazandırılması açısından yetersiz buldukları söylenebilir. Yine, ö retmenlerin yakla ık yarısı ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeleri, açıklamaları ve metinlerin içeri ini olumlu bulurlarken, yakla ık yarısı da bunlar hakkında olumsuz görü e sahip oldukları söylenebilir.

Çizelge 17.

Sosyal Bilgiler Programında Do al Çevreye Duyarlılık De erinin Kazandırılması Sürecinde Ö retmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Ö renci Çalı ma Kitabı ile lgili Ö retmen Görü leri

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Ö rencilere kazandırılmak istenen do al çevreye duyarlılık de erinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi	20	32.8	35	57.4	3	4.9	1	1.6	2	3.3	61	100

	uygundur.												
2.	Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.	4	6.6	22	36.1	11	18	21	34.4	3	4.9	61	100
3.	“Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde do rudan verilecek de er olarak do al çevreye duyarlılık de erinin belirlenmi olmasi uygundur.	5	8.2	37	60.7	5	8.2	12	19.7	2	3.3	61	100
4.	Ders kitabında do al çevreye duyarlılık de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.	2	3.3	18	29.5	16	26.2	21	34.4	4	6.6	61	100
5.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmada yeterlidir.	1	1.6	18	29.5	10	16.4	26	42.6	6	9.8	61	100
6.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmada yeterlidir.	1	1.6	18	29.5	10	16.4	27	44.3	5	8.2	61	100
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmak için uygundur.	2	3.3	24	39.3	10	16.4	21	34.4	4	6.6	61	100
8.	Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, do al çevreye duyarlılık de erinin kazanılıp kazanılmadı mını ölçecek niteliktedir.	1	1.6	22	36.1	12	19.7	23	37.7	2	3.3	61	100
9.	Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı do al çevreye duyarlılık de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.	2	3.3	20	32.8	14	23	21	34.4	4	6.6	61	100

4.2.4. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan De er Ö retimi Yakla ımları ile ilgili Ö retmen Görü leri

Ö retmenlerin be inci sınıf sosyal bilgiler programında kullanılan de er ö retimi yakla ımları ile ilgili görü leri Çizelge 18’de sunulmu tur. De er ö retimi yakla ımları isim olarak verilmemi , yakla ımın kısa açıklaması biçiminde maddele tirilmi tir. De er ö retimi yakla ımlarından 1. madde ile de eri açıklamak (de eri belirginle tirmek), 2. madde ile de er analizi, 3. madde ile de erlerin do rudan ö retimi, 4. madde ile ikileme tartı ması (ahlaki muhakeme) açıklanmı tır. Ö retmenler aynı anda birden fazla de eri i aretlemlerdir.

Çizelge 18.

*Sosyal Bilgiler Programında Kullanılan Değer Öretimi Yaklaşımları ile İlgili
Öretmen Görüşleri*

	Sorumluluk		Estetik		Doğal Çevreye Duyarlılık		Kullanmıyorum	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğrencilerimin bu değerle ilgili kendi düşünce ve davranışını fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve bağlamasına yardım ederim.	57	93.4	19	31.1	44	72.1	1	1.6
2. Öğrencilerime bu değerle ilgili karışıklıkları bir sorun hakkında karar verebilmeleri ve bilimsel araştırma ile mantıksal düşünme sürecini kullanabilmeleri için yardımcı olurum.	47	77	24	39.3	38	62.3	2	3.3
3. Ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanarak neyin iyi neyin kötü olduğunu vurgularım. Telkinde bulunarak ve özet vererek bu değerlerin gelişmesini sağlarım.	47	77	26	42.6	32	52.5	5	8.2
4. Ahlaki ikilemler içeren hikâyeler anlatırım ve öğrencimin bu ikilemi nasıl çözeceğine dair sorular sorarım. Öğrencimin seçim yapıp kendince en doğru kararı vererek kendi değerini belirlemesi için yardımcı olurum.	47	77	26	42	29	47.5	4	6.6

Çizelge 18'e göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu da değer öğretimi sürecinde değer açıklama yaklaşımını kullanmaktadırlar. Buna göre "Öğrencilerimin bu değerle ilgili kendi düşünce ve davranışını fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve bağlamasına yardım ederim" maddesine yönelik öğretmenler en çok sorumluluk (% 93.4) ve doğal çevreye duyarlılık (% 72.1) değerleri için olumlu görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık, değer açıklama yaklaşımı ile ilgili öğretmenlerin daha az olumlu görüş bildirdiği değer, % 31.1 ile estetik değerdir. Öğretmenler "Öğrencilerime bu değerle ilgili karışıklıkları bir sorun hakkında karar verebilmeleri ve bilimsel araştırma ile mantıksal düşünme sürecini kullanabilmeleri için yardımcı olurum" maddesine yönelik, öğretmenler en çok sorumluluk (% 77) ve doğal çevreye duyarlılık (% 62.3) değerleri

için olumlu görüş bildirmişlerdir. Yine, de er analizi yaklaşımı ile ilgili öğretmenlerin daha az olumlu görüş bildirdiği de er % 39.3 ile estetik de eridir. Öğretmenler “Ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanarak neyin iyi neyin kötü olduğunu vurgularım” maddesine yönelik sorumluluk (% 77), estetik (% 42.6) ve doğal çevreye duyarlılık (% 52.5) de erleri için olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler “Ahlaki ikilemler içeren hikayeler anlatırım ve öğrencimin bu ikilemi nasıl çözeceğine dair sorular sorarım. Öğrencimin seçim yapıp kendince en doğru kararı vererek kendisi de erini belirlemesi için yardımcı olurum” maddesine yönelik en çok sorumluluk (% 77) de eri için olumlu görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık, ahlaki muhakeme yaklaşımı ile ilgili öğretmenler estetik de er (% 42) ve doğal çevreye duyarlılık de erleri (% 47.5) hakkında daha az olumlu görüş bildirmişlerdir.

De er öğretimi yaklaşımları ile ilgili olarak sınıfta kullanılan de er çalı malarının neler olduğunu yönelik öğretmen görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğretmen yanıtlarından elde edilen bulgulara göre, sınıfta öğrencilerin her konu üzerinde özgür düşünebilir ve görüşlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlamak, tartışmalarını sağlamada rehberlik yapmak ve sınıfta yapılan de er çalı maları olarak belirlenmiştir.

Bu ara tırma bulgularını destekleyen farklı ara tırma bulguları bulunmaktadır. Sezer (2008)'in ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk de erinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerini aldığı ara tırmasında benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Bu ara tırmada öğretmenlerin yarısından fazlası sorumluluk de erinin öğretiminde ahlaki muhakeme, de er analizi ve de eri açıklama yaklaşımlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Yine, Baydar (2009) tarafından yapılan çalı mada de erlerin doğrudan öğretimi ve ahlaki muhakeme yaklaşımının de er öğretiminde öğretmenler tarafından sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çengelci (2010)'nin ilköğretim beşinci sınıf öğrencisi olan 22 öğrenci ve onların sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirdiği ara tırmasında, ara tırmanın bulgularıyla benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu ara tırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler dersinde de erler eğitiminde öğretmenler en çok de eri açıklamak ve de erlerin doğrudan öğretimi yaklaşımlarını kullanmaktadırlar. Bununla birlikte, Can (2008)'in sosyal bilgiler dersinde de erler eğitimini uygulamalarında öğretmenlerin en çok sorumluluk de erine yönelik etkinlikler

düzenledi i bulgusu, bu ara tırmanın bulgularıyla tutarlılık gösterirken, de er analizi ve ahlaki muhakeme yakla ımları ile ilgili daha farklı bulgular elde edilmi tir. Bu ara tırma bulgularına göre ö retmenlerin, de er analizi ve ahlaki muhakeme yakla ımlarını içeren etkinliklere yeterince yer vermedikleri söylenebilir.

Ö retmenlerin büyük bir bölümünün de er ö retimi sürecinde de eri açıklama yakla ımını kullandıkları gerek bu ara tırmanın bulguları, gerekse benzer ara tırma sonuçları ile ortaya konulmu tur. Bu sonuçlara göre, de er ö retimi yakla ımlarının ö retmenlerin büyük bir bölümü tarafından en çok sorumluluk de erinin ö retiminde kullanıldı ı söylenebilir. Ö retmenlerin de er ö retimi yakla ımlarını en az estetik de erinin ö retimi sürecinde kullandıkları görülmektedir.

4.2.5. Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında De er Ö retiminde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili Ö retmen Görü leri

Ö retmenlerin be inci sınıf sosyal bilgiler programında de er ö retiminde kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili görü leri Çizelge 19'da sunulmu tur. Ö retmenler aynı anda birden fazla de eri i aretleme lerdir.

Çizelge 19.

Sosyal Bilgiler Programında De er Ö retiminde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili Ö retmen Görü leri

		Sorumluluk		Estetik		Do al Çevreye Duyarlılık		Kullanmıyorum	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Sınıfta gruplar olu turarak bu de eri tartı malarımı sa larım.	48	78.7	17	27.9	37	60.7	5	8.2
2.	birlikli ö renme yöntemini kullanırım.	47	77	20	32.8	34	55.7	3	4.9
3.	Problem çözme yöntemini kullanırım	46	75.4	18	29.5	35	57.4	1	1.6

4.	Soru-cevap yöntemini kullanırım.	47	77	32	52.5	39	63.9	1	1.6
5.	Drama çalışması yaptırırım.	37	60.7	26	42.6	31	50.8	5	8.2
6.	Performans ödevleri veririm.	49	80.3	40	65.6	35	57.4	1	1.6
7.	Proje çalışması yaptırırım.	47	77	40	65.6	38	62.3	1	1.6
8.	Geziye götürürüm.	26	42.6	28	45.9	42	68.9	10	16.4
9.	Çeşitli materyaller (internette sanal müze gezisi, dergi, gazete, foto raf, oyuncak vb.) kullanırım.	42	68.9	45	73.8	48	78.7	2	3.3

Çizelge 19 incelendi inde, öğretmenlerin büyük çoğunluğunda ders öretiminde çeşitli materyaller, performans ödevleri, proje çalışması ve soru-cevap yöntemini kullandıkları belirlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin sorumluluk dersinin öğretimi için en çok (% 80.3) “Performans ödevleri veririm”, estetik dersinde (% 73.8) ve doğal çevreye duyarlılık dersinin öğretimi için en çok (% 78.7) “çeşitli materyalleri (internette sanal müze gezisi, dergi, gazete, foto raf, oyuncak vb.) kullanırım”, maddelerinde görüş birliği içinde olmuştur. Öğretmenlerin % 42.6’sı sorumluluk dersinin öğretimi için “Geziye götürürüm”, % 27.9’u estetik dersinin öğretimi için “Sınıfta gruplar oluşturularak bu ders tartışmalarını sağlarım”, % 50.8’i doğal çevreye duyarlılık dersinin öğretimi için “Drama çalışması yaptırırım” maddelerinde daha az görüş birliği içinde olmuştur. Bununla birlikte, öğretmenlerin sorumluluk ve doğal çevreye duyarlılık dersinin öğretiminde çeşitli öğretim yöntemleri ve tekniklerini daha çok kullanırken bu yöntem ve teknikleri estetik dersinin öğretimi için daha az kullandıkları belirlenmiştir.

Bu araştırma bulgularıyla farklılık ya da benzerlik gösteren çeşitli araştırma bulguları bulunmaktadır. Can (2008) dördüncü ve beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde dersleri öğretimi ile ilgili yaptığı araştırmada öğretmenlerin dersleri öğretiminde en çok görüş birliğine dayalı öğrenme tekniği ve yaratıcı drama yöntemlerini kullandıkları bulgusunu elde etmiştir. Baydar (2009)’ın beşinci sınıf öğrencileri ve öğretmenleriyle gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, soru-cevap yöntemini ders öğretimi sürecinde çok sık kullanmaktadırlar. Ders öğretimi yaklaşımlarında yer alan, drama ve estetik oyunların diğer yöntem ve tekniklere göre kullanımının daha az olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular araştırma bulgularıyla büyük ölçüde benzerlik göstermektedirler.

Farklı eğitim basamaklarında çalışan öğretmenler ile yapılan çalışmalarda da benzer ve farklı bulgular elde edilmiştir. Ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin dersler ve dersler eğitimi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırmaya yapan Tokdemir (2007) tarih dersinde ders öğretimi sürecinde öğretmenlerin soru-cevap, gezi-gözlem, drama ve proje yöntemlerini daha az kullandıklarını belirtmiştir.

Akba (2004) 8. sınıf öğrencilerinin ilköğretim okullarının genel amaçlarında belirtilen derslere ulaşma düzeylerini öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda derlendirdiği çalışmada, öğretmenlerin ders öğretiminde çoğunlukla öğretmenin merkezde olduğu ve sözel iletişime dayalı etkinlikler kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguların da araştırmaya bulguları ile benzer ya da ayrılan yönlerinin olduğu görülmektedir. Nitekim, bu araştırmada sözel iletişime dayalı yaklaşımlar kullanılmakla birlikte, öğretmenlerden daha çok öğrencilerin merkezde olduğu yaklaşımların kullanıldığı bulgusuna ulaşmıştır.

Bu bulgulara dayalı olarak, sosyal bilgiler dersinde derslerin öğretiminde daha çok öğrenciyi merkeze alan ve öğrencinin etkin olduğu yaklaşımların tercih edildiği söylenebilir.

Bununla birlikte, Sosyal bilgiler dersinde ders eğitimi için kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili öğretmenlerden elde edilen veriler öğrencilerin bu konudaki görüşleri ile karşılaştırıldığında birbirinden ayrılan ve benzer yönlerin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, sorumluluk ve estetik derslerine yönelik olarak proje, performans ödevi ve drama çalışması kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci bulguları karşılaştırıldığında öğrencilere ait olumlu görüş yüzdelerinin öğretmenlere ait olumlu görüş yüzdelerinden düşük olduğu görülmüştür. Bir başka deyişle, öğrenciler öğretmenlere göre bu yöntem ve tekniklerin daha az kullanıldığını belirtmişlerdir. Ancak, doğal çevreye duyarlılık dersinin kazandırılmasında ise, proje, performans ödevi ve drama çalışması kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin benzer olduğu belirlenmiştir.

4.2.6. Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Ö retmenin Kendisi ve Veliler ile İlgili Görü leri

Ö retmenlerin de er ö retimi sürecinde ö rencilere rol-model olma, aile ile de erlerin ö retimi konusundaki ileti im, aile özellikleri ve çocukların de er kazanımı ili kisi ile ilgili görü leri Çizelge 20’de sunulmu tur.

Çizelge 20 incelendi inde, ö retmenlerin büyük bir ço unlu unun sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine sahip olma, ö rencilere iyi bir rol-model olma ve bu de erleri kazandırma konusunda kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili yanıtlarının olumlu oldu u görülmektedir. Ö retmenlerin % 77.1’i “Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini ö rencilerime kazandırmada kendimi yeterli buluyorum” maddesi için “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum ekinde görü bildirirken, % 19.7 si “kararsızım” ekinde görü bildirmi tir. Bu ara tırma bulguları ile benzerlik gösteren ara tırma bulguları bulunmaktadır. Sezer (2008)’in ilkö retim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk de erinin ö retimine ili kin ö retmenlerle yaptı ı çalı ma da ö retmenlerin büyük ço unlu unun sorumluluk de erini ö retebilme konusunda kendilerini yeterli buldukları sonucuna ula ılmı tır.

Çizelge 20.

Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Ö retmenin Kendisi ve Veliler ile İlgili Görü leri

		Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine sahip oldu uma inanıyorum.	37	60.7	22	36.1	1	1.6	1	1.6	-	-	61	100
2.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine uygun	29	47.5	31	50.8	1	1.6	-	-	-	-	61	100

	davranı lar sergiliyorum.													
3.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini ö rencilerime kazandırmada kendimi yeterli buluyorum.	20	32.8	27	44.3	12	19.7	1	1.6	1	1.6	61	100	
4.	Ö rencilerime söylediklerimle davranı larım arasında tutarlılık vardır.	34	55.7	24	39.3	1	1.6	1	1.6	1	1.6	61	100	
5.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini sadece ilgili ünitede de il uygun olan her durumda peki tiririm.	34	55.7	23	37.7	2	3.3	1	1.6	1	1.6	61	100	
6.	Aileleri çocuklarının sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini okulda kazanıp kazanmaması ile ilgilenirler.	12	19.7	18	29.5	13	21.3	12	19.7	6	9.8	61	100	
7.	Okulda ö retilen sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinden aileleri de haberdar ederim.	17	27.9	30	49.2	7	11.5	6	9.8	1	1.6	61	100	
8.	Ö rencilerimin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini günlük ya amlarında kullanmaları için ailelerin deste ini isterim.	26	42.6	30	49.2	3	4.9	1	1.6	1	1.6	61	100	
9.	Ailelerin e itim düzeyleri ile ö rencilerin temel de erlere sahip olması arasında pozitif bir ili ki vardır.	32	52.5	18	29.5	3	4.9	6	9.8	2	3.3	61	100	
10.	Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile ö rencilerin temel de erlere sahip olması arasında pozitif bir ili ki vardır.	23	37.7	23	37.7	7	11.5	6	9.8	2	3.3	61	100	

Bununla birlikte, ö retmenlerin % 77.1'i "Okulda ö retilen sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinden aileleri de haberdar ederim", % 91.8' i de "Ö rencilerimin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini günlük ya amlarında kullanmaları için ailelerin deste ini isterim" maddelerine yönelik "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" biçiminde görü bildirmi lerdir. Buna kar ılık, ö retmenlerin daha az katıldı ı madde % 49.2 ile "Aileleri çocuklarının sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini okulda kazanıp kazanmaması ile ilgilenirler" maddesi olmu tur. Ara tırma bulgularıyla benzerlik ve farklılık gösteren ara tırma bulguları bulunmaktadır. Akba (2004) 8. sınıf ö rencilerinin ilkö retim

okullarının genel amaçlarında belirtilen de erlere ula ma düzeylerini ö renci ve ö retmen görü leri do rultusunda de erlendirmi tir. Ö retmenler, okulda verilen de erlerin aile ve çevrede yeterince peki tirilmedi ini, okul ve aile arasında i birli i olmadı mı ve okul ile ailede verilen de erlerin çatı abildi ini belirtmi lerdir. Arslan (2007)'ın ara tırma sonuçları da benzer biçimde okulda verilen de erlerin aile ve çevrede yeterince peki tirilmedi i yönünde olmu tur.

Yine, ö retmenlerin büyük ço unlu u ailelerin e itim düzeyi ve sosyo-ekonomik durumları ile çocuklarının temel de erlere sahip olmaları arasında pozitif bir ili ki oldu unu dü ünmektedirler. Ö retmenlerin % 82'si "Ailelerin e itim düzeyleri ile ö rencilerin temel de erlere sahip olması arasında pozitif bir ili ki vardır", % 75.4'ü "Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile ö rencilerin temel de erlere sahip olması arasında pozitif bir ili ki vardır" maddelerine yönelik "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" ekinde görü bildirmi lerdir. Bu ara tırma bulguları ile benzerlik gösteren kimi ara tırma bulguları bulunmaktadır. Keskin (2008)'in Türkiye'de Sosyal Bilgiler ö retim programlarında de erler e itimi: tarihsel geli im, 1998 ve 2004 programlarının etkilili inin ara tırılması ba lıklı çalı masında ilkö retim be inci sınıf ö rencilerine yönelik olarak geli tirilen de erler e itimi ölçe i kullanımı ve ara tırmadan elde edilen sonuçlara göre, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe ö rencilerin de erlere yönelik puanları arttı ı belirlenmi tir. Bununla birlikte, Baydar (2009)'ın ara tırma bulgularının kimileri bu ara tırma bulgularıyla benzerken kimileri farklıdır. Be inci sınıf ö renci ve ö retmenleriyle çalı ılan ara tırmada, ailelerin ö renim düzeyi yükseldikçe ö rencilerin de er kazanımının olumlu yönde etkilendi i bulunmu tur. Bu ara tırmayı destekleyen bir bulgudur. Ara tırmada, alt sosyo-ekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olma, ö rencilerin de er kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu ise ara tırma bulgularından farklıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde de er kazanımı sürecinde ö retmenlerin ö renci aileleri ile ileti imlerine yönelik veriler, ö retmen (Çizelge 20/madde 7-8) ve ö renci (Çizelge 8/madde 22-23) görü lerine dayanılarak kar ıla tırılmı tır. Buna göre, ö retmen ve ö rencilerin büyük ço unlu unun, ö retmenlerin ö renci velilerini "okulda ö retilen

sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinden aileleri de haberdar etme” ve “ö rencilerin bu de erleri günlük ya amlarında kullanmaları için ailelerin deste ini isteme” maddelerine yönelik olumlu görü bildirdi i belirlenmi tir. Sonuçta, hem ö retmenlerin, hem de ö rencilerin de er kazanımı sürecinde ö retmenlerin ö renci aileleri ile ileti imlerine yönelik benzer görü ler ta ıdıkları söylenebilir.

Sonuç olarak, ö retmenlerin ö rencilere sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması ile ilgili olarak kendilerine yönelik olumlu dü üncelere sahipken, ailelerin bu konudaki ilgisini yetersiz buldukları söylenebilir.

4.2.7. Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Kendi Sınıf ç i Davranı larına Yönelik Ö retmen Görü leri

Ö retmenlerin sosyal bilgiler programında de er kazanımı sürecinde kendi sınıf iç i davranı ları ile ilgili görü leri Çizelge 21’de sunulmu tur.

Çizelge 21’e göre ö retmenlerin büyük ço unlu u sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazandırmaya yardımcı olacak sınıf ortamı ve buna uygun ö retmen davranı ları sergilediklerini belirtmi lerdir. Ö retmenlerin en az olumlu görü bildirdi i madde % 85.2 ile “aileleri ile birlikte do al güzelli i olan yerlere gitmeleri için te vik ederim” maddesi olmu tur. Bununla birlikte, do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili maddelerin büyük ço unlu unda ö retmenlerin hepsinin olumlu görü bildirdi i belirlenmi tir.

Çizelge 21.

Sosyal Bilgiler Programında De er Kazanımı Sürecinde Kendi Sınıf ç i Davranı larına Yönelik Ö retmen Görü leri

		Evet		Hayır		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Sorumluluklarını yerine getirdiklerinde ö rencilerimi ödüllendiririm.	59	96.7	2	3.3	61	100
2.	Çe itli proje ve grup çalı malarında sınıftaki herkesin görev almasını sa larım.	58	95.1	3	4.9	61	100
3.	Ödevlerini zamanında yapıp yapmadıklarını kontrol ederim.	60	98.4	1	1.6	61	100

4.	Ödevlerini tam yapıp yapmadıklarını önemserim.	56	91.8	5	8.2	61	100
5.	Ders araç ve gereçlerini tam ve vaktinde getirip getirmediğini kontrol ederim.	60	98.4	1	1.6	61	100
6.	Okula vaktinde gelmeleri için te vik ederim.	60	98.4	1	1.6	61	100
7.	Sınıf ve okul kurallarına uymalarını önemserim.	60	98.4	1	1.6	61	100
8.	Sınıftaki e yaların düzenli görünmesini önemserim.	59	96.7	2	3.3	61	100
9.	Sınıftaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu ekilde hazırlanmasını isterim.	61	100	-	-	61	100
10.	Temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelmelerini isterim.	57	93.4	4	6.6	61	100
11.	Aileleri ile birlikte do al güzelli i olan yerlere gitmeleri için te vik ederim.	52	85.2	9	14.8	61	100
12.	Aileleri ile birlikte tarihi mekânlara gitmeleri için te vik ederim.	55	90.2	6	9.8	61	100
13.	Bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelli e(esteti e) dikkatlerini çekerim.	58	95.1	3	4.9	61	100
14.	Su, elektrik gibi kaynakları tasarruflu kullanmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100
15.	Kâ ıtların arka yüzlerini de kullanmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100
16.	Ders araç gereçlerini kırmadan, yıpratmadan kullanmalarını söylerim.	60	98.4	1	1.6	61	100
17.	A açlara, çiçeklere zarar vermemeleri gerekti ini söylerim.	61	100	-	-	61	100
18.	Hayvanları korumalarını ve onlara iyi davranmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100
19.	Yardıma ihtiyacı olan ki ilere yardım etmeleri için te vik ederim.	61	100	-	-	61	100
20.	Çevrelerini temiz tutmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100

Sonuç olarak, ö retmenlerin görü lerine göre ö rencilere sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık davranı larını kazandırmaya yönelik gerekli olan sınıf içi ortamları olu turdukları söylenebilir.

Ö retmenlerin sınıf içi davranı larıyla ilgili veriler, ö retmen (Çizelge 21) ve ö renci (Çizelge 8) görü lerine dayanılarak kar ıla tırıldı ında benzer bulgular elde edildi i görülmektedir. Nitekim gerek ö retmenlerin gerekse ö rencilerin büyük ço unlu unun ö retmenlerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazandırmaya yardımcı olacak sınıf ortamı ve buna uygun ö retmen davranı ları sergiledikleri

konusunda hemfikir oldukları görülmü tür. Bununla birlikte, ö retmenlerin daha az olumlu görüş bildirdi i madde olan “aileleri ile birlikte do al güzelli i olan yerlere gitmeleri için te vik ederim” maddesine yönelik ö rencilerin de benzer biçimde görüş bildirmesi dikkat çekici bir bulgu olarak belirlenmi tir.

4.2.8. Sosyal Bilgiler Programında Ö rencilerin Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Kazanma Düzeyleri le ilgili Ö retmen Görü leri

Ö retmenlerin sosyal bilgiler programında ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanma düzeyleri ile ilgili görüş leri Çizelge 22’de sunulmu tur.

Çizelge 22.

Sosyal Bilgiler Programında Ö rencilerin Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerini Kazanma Düzeyleri le ilgili Ö retmen Görü leri

	Yanlarında biri varken de yokken de bu de ere uygun davranırlar.		Yanlarında bir büyük varken bu de ere uygun davranırlar.		Bu de ere uygun davranmazlar.		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sorumluluk	17	27.9	27	44.3	1	1.6	16	26.2	61	100
Estetik	14	23	27	44.3	4	6.6	16	26.2	61	100
Do al çevreye kar ı duyarlılık	21	34.4	24	39.3	2	3.3	14	23	61	100

Çizelge 22’ye göre, ö retmenlerin yarısı ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini yeterince kazanamadıklarını belirtmi lerdir. Ö retmenlerin % 27.9’ u sorumluluk de eri ile ilgili, % 23’ü estetik de eri ile ilgili ve % 34.4’ ü do al çevreye duyarlılık de eri ile “yanlarında biri varken de yokken de bu de ere uygun davranırlar” maddesine yönelik olumlu görüş bildirmi lerdir. Buna kar ılıklı, ö retmenlerin % 44.3’ü sorumluluk de eri ile ilgili, % 44.3’ü estetik de eri ile ilgili ve % 39.3’ü do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili “Yanlarında bir büyük varken bu de ere uygun davranırlar” maddesine yönelik olumlu görüş bildirilmi lerdir.

Ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanma düzeyleri ile ilgili ö retmen (Çizelge 22) ve ö renci (Çizelge 12) bulguları karşılaştırıldı. İki ölçümde birbirinden farklı sonuçlar elde edildi i görülmü tür. Buna göre, ö rencilerin büyük bir ço unlu u bu de erlere uygun davranı lar sergilediklerine inanırken, ö retmenlerin yarısı ö rencilerin bu de erlere uygun davranı lar göstermediklerini dü ünmektedirler. Bu ara tırma bulguları ile benzerlik gösteren bulgular Akba (2004) tarafından ö rencilerin de erleri kazanma düzeylerine ili kin ö retmen görü lerinin alındı ı bir ara tırma ile elde edilmi tir. 8. sınıf ö renci ve ö retmenleriyle gerçekte tirilen ara tırmada, ö retmenlerin ö renci de erlerine ili kin puanlarının, ö rencilerin de er ölçeklerinden aldıkları puanlara göre daha dü ük oldukları sonucuna ula ılmı tir. Bu konuda yapılan ara tırma bulgularının benzer olması ö rencilerin kendi davranı larını de erlendirme konusunda yeterli olmadıkları, onları de erlendiren konumunda olan ö retmenlerin daha objektif bir de erlendirme yaptı ı söylenebilir. Bu ara tırmadan farklı olarak Aslan (2007) ise, ilkö retim birinci basamaktaki ö rencilerin temel bilgi, beceri ve de erleri kazanma düzeylerini belirlemeyi amaçladı ı çalı masında ö retmen görü lerine göre, ilkö retim birinci basamaktaki ö rencilerin temel bilgi, beceri ve de erleri yeterli düzeyde kazandıkları sonucuna ula mı tir.

Sonuç olarak, ö retmenlerinin ö rencilerin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine yönelik uygun davranı ları ço unlukla yanlarında bir büyük oldu unda yerine getirirken, yalnız iken bu davranı ları yeterince yerine getirmediklerini dü ündükleri söylenebilir.

4.2.9. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme De erlendirme Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Ö retmen Görü leri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması sürecinde kullanılan ölçme de erlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili ö retmen görü leri Çizelge 23'te sunulmu tur.

Çizelge 23.

*Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık
Değerlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntem ve
Teknikleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri*

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Görüşme	56	91.8	5	8.2	61	100
Gözlem	59	96.7	2	3.3	61	100
Anket	21	34.4	31	50.8	61	100
Anekdöt	23	37.7	27	44.3	61	100
Portfolyo	32	52.5	20	32.8	61	100

Çizelge 23'e göre, sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu gözlem ve görüşme yöntemini kullandıkları yönünde olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin daha az tercih ettikleri yöntemler ise % 34.4 ile anket ve % 37.7 ile anekdot olmuştur.

Değer öğretimi sürecinde kullanılan ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinden sınıfta kullanılan diğer çalımların neler olduğuna yönelik öğretmen görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğretmen yanıtlarından elde edilen bulgulara göre kimi öğretmenler çalımları kullandıklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırmaya benzerlik gösteren kimi araştırmaya bulguları bulunmaktadır. Can (2008) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinde değer öğretimi uygulamalarında gözlem, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemi yardımıyla öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını anladıklarına ve ayrıca, öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek anladıklarına yönelik bulgular elde edilmiştir.

Çengelci (2010) yaptığı araştırmada ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin eğitimini gerçekleştirmeye yönelik etkinliklerde kullanılan değerlendirme tekniklerinin belirlenmesine ilişkin benzer sonuçlar elde etmiştir. Öğrencilerin eğitimini gerçekleştirmeye yönelik etkinliklerde kullanılan değerlendirme tekniklerinin bağlamda gözlemin geldiği belirlenmiştir. Ancak öğretmen sistemli bir gözlem yapmamaktadır. Bunun dışında öğretmenin ödev kontrolü ve öz değerlendirme formlarını kullanarak değerlendirme yaptığı bulguları da elde edilmiştir.

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık öğrencilerinin kazandırılması sürecinde kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili veriler, öğretmen (Çizelge 23) ve öğrenci (Çizelge 14) görüşlerine dayanılarak karşılaştırıldı. İnanılmaz elde edilen bulguların benzer olduğu görülmüştür. Nitekim hem öğretmenlerin hem öğrencilerin büyük çoğunluğu öğrencilerin kazandırılması sürecinde gözlem ve görüşme yönteminin kullanıldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin eğitim sürecinde değerlendirme aracı olarak portfolyo kullanımı ile ilgili olarak öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında tutarlılık varken, anket kullanımı ile ilgili öğrenciler öğretmenlerden daha olumlu görüş yüzdesine sahiptirler.

Sonuç olarak, sosyal bilgiler programında öğrencilere sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık öğrencilerinin kazandırılması sürecine yönelik olarak öğretmenlerin, yorum biçiminde gözlem ve görüşme tekniklerini kullanma eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.2.10. Öğretmenlerin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Öğrencilerinin Kazandırılmasına İlişkin Karşılaştıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri

Öğretmenlere sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık öğrencilerinin kazandırılması sürecinde karşılaştıkları güçlükler ve çözüm önerilerine yönelik açık uçlu bir soru sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlara yönelik elde edilen bulgular “Öğretmenlerin Ders Kitabı, Çerçevesi, Etkinlikler ve Ortam ile ilgili

Görüşleri”, “Öğretmenlerin Ailelerle İlgili Görüşleri”, “Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programı ile İlgili Görüşleri” ve “Öğretmenlerin Kendileri ile İlgili Görüşleri” olmak üzere dört başlıkta verilmiştir.

4.2.10.1. Öğretmenlerin Ders Kitabı, Çerçevesi, Etkinlikler ve Ortam ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerden kimileri kitapların ilgi çekici resimlerle tasarlanmadığını, çalışma kitabındaki etkinliklerin nitelikli olmadığını, çalışma kitabının de erlerin kazandırılmasında etkili bir rolü olmadığını, metinlerle konuyu ba da tırmakta öğrencilerin zorlandığını, öğrencilerin metinlerden ve etkinliklerden sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, bir öğretmen sosyal bilgiler dersindeki de erlerin ünitelere dağıtılmasında sıkıntı olduğunu, bir de erin sadece bir ünite de il di er ünitelerde peki tirecek biçimde verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bir di er öğretmen çalışma kitabındaki etkinlikler ile ders kitabının uyumlu olmadığını belirtmiştir. Yine, iki öğretmen de kitapların eskisi gibi daha çok bilgi verici olmasını istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden kimileri de dersliklerde harita, küre, tarihi ve do al mirasla ilgili resim, öykü vb. yeterli sayıda olmadığını, okulların e itim materyali kalitesinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

4.2.10.2. Öğretmenlerin Ailelerle İlgili Görüşleri

Öğretmenler, öğrencinin zamanının büyük ço unlu unu ailesi ile geçirdiğini ve aile bireylerinin bu de erlerin çocu ğa kazandırılmasında örnek te kil ettiğini belirtmişlerdir. Okul ile aile ve yakın çevresindeki uygulamaların tamamen zıt olduğunu ve bunun kazanımların gerçekleştirilmesinde güçlük yarattığını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre, ailelerin belirlenen de erler de örnek davranı lar göstermemesi, öğrenme sürecini yavaşlatmaktadır. De erlerin kazandırılmasında yapılan çalışmalar sadece çocuklara yönelik de il ailelere de yönelik olmalıdır. Bunun için ailelere yönelik e itim programları vb. etkinlikler düzenlenmelidir. Kanun, basın-yayın, sivil toplum kuruluşları vb. yollar kullanılarak toplumsal bilinç olu turulması yerinde olacaktır.

4.2.10.3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programı ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerden bazıları, sosyal bilgiler dersi ile Türkiye'nin ve Türk bilim adamlarının daha iyi tanıtılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinin

haftada üç saat olmasının da dersin içeriğinin verilmesinde yetersiz olduğunu, Sosyal Bilgiler dersinin haftada dört saat olması gerektiğini belirtmişlerdir.

4.2.10.4. Öğretmenlerin Kendileri ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerden kimileri öncelikle öğretmenlerin de ders öğretimi konusunda hizmetçi eğitim alması gerektiğini ve öğretmen kalitesinin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin sosyal bilgiler programına, ailelere ve kendilerine yönelik karıştırmaları güçlüklerinin olduğu ve aynı zamanda bunlara yönelik önerilerinin olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinin iyileştirilmesi, etkinliklerin niteliğinin artırılması, eğitim materyallerinin her okulda hazır durumda olması, sosyal bilgiler ders saatlerinin artırılması, ailelerin de derslerle ilgili eğitim alması ve öğretmenlere de ders öğretimiyle ilgili hizmetçi eğitim verilmesi önerilerinde bulunmuşlardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sorunu, yöntemi ve bulguları özetlenmiş ve bulgulara dayalı olarak sorunun çözümüne ve ileriki araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu ara tırma ile be inci sınıf sosyal bilgiler programında, sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık de erlerinin ö rencilere kazandırılması sürecinin ö renci ve ö retmen görü lerine göre incelenmesi amaçlanmı tır.

Ara tırmada tarama modelinden yararlanılmı tır. Ara tırmanın çalı ma evreni 2009-2010 ö retim yılında stanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilkö retim okulunda ö renim gören toplam 2942 be inci sınıf ö rencisi ile bu okullarda görev yapan toplam 79 ö retmeni kapsamaktadır. Ara tırmanın örneklemi ise stanbul li Çekmeköy ilçesinde 28 ilkö retim okulunda ö renim gören 199 be inci sınıf ö rencisi ile görev yapan 61 sınıf ö retmeninden olu mu tur.

Ara tırmanın verileri ö rencilere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına li kin Ö renci Görü leri Anketi” ve ö retmenlere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Do al Çevreye Duyarlılık De erlerinin Kazandırılmasına li kin Ö retmen Görü leri Anketi” ile toplanmı tır. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknik olarak “sayı ve yüzde”lerden yararlanılmı tır.

Be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö retmen ve ö renci görü lerini belirlemek amacıyla yapılan ara tırmada a a ıdaki sonuçlar elde edilmi tır.

5.1.1. Ö renci Görü leriyle İgili Elde Edilen Sonuçlar

Be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö renci görü lerine göre elde edilen sonuçlar unlardır:

- Ö rencilerin büyük bir ço unlu u ö retmenlerinin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine yönelik uygun davranı larda bulundu unu dü ünmektedirler.

- Ö renciler kendilerine sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erleri ile ilgili yeterli açıklamaların yapılmasına kar ılık bunları uygulamaya geçirecek etkinliklerin yeterince yapılmadı ı görü ündedirler.
- Ö rencilerin büyük bir ço unlu u sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine sahip olduklarını ve buna uygun davranı lar sergilediklerini belirtmi lerdir.
- Ö renciler de erleri kazanmalarında en önemli etkenin aileleri oldu unu bunu sırasıyla, ö retmenlerinin, sosyal bilgiler dersinin, arkada larının ve çevrelerinin izledi ini açıklamı lardır.
- Ö renciler ö retmenlerinin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık ile ilgili davranı larını yo un olarak gözlem ve görü me yakla ımlarını kullanarak de erlendirdiklerini belirtmi lerdir. Ö retmenlerin de erleri kazanmalarına yönelik olarak rubric ve portfolyo gibi de erlendirme araçlarını daha az tercih ettiklerini belirtmi lerdir.

5.1.2. Ö retmen Görü leriyle İlgili Elde Edilen Sonuçlar

Be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö retmen görü lerine göre elde edilen sonuçlar unlardır:

- Ö retmenlerin büyük bir ço unlu u sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin ilkö retim be inci sınıf sosyal bilgiler programı

içerisinde yer almasını uygun bulmaktadır. Seçilen ünitelerin o ünite de “do rudan verilecek de er” ile uyumlu oldu unu dü ünmektedirler.

- Ö retmenler, ilkö retim be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erinin kazandırılması sürecinde ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve ö renci çalı ma kitabını yetersiz bulmaktadır. Ö retmenler bu kitaplardaki yönlendirme ve açıklamaların yeterlili ini, konuya ayrılan sayfa sayısını, etkinlik sayısının yeterlili ini, etkinliklerin niteli ini, metinlerin içeri ini, de erlendirme bölümünde yer alan soruların niteli ini ve bu kitapların birbirini tamamlayıcı olma özelliklerini yetersiz bulmaktadırlar.
- Ö retmenler do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili ders kitabında yer alan metinlerin içeri ini sorumluluk ve estetik de erlerine göre daha uygun bulmaktadırlar. Yine, do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmelerin ve açıklamaların, sorumluluk ve estetik de erlerine yönelik yönlendirme ve açıklamalardan daha yeterli oldu u görü ündedirler.
- Ö retmenlerin büyük bir ço unlu u de er ö retimi sürecinde de eri açıklama yakla ımını kullanmaktadırlar.
- De er ö retimi yakla ımlarının ö retmenlerin büyük bir bölümü tarafından en çok sorumluluk de erinin ö retiminde kullanıldı ı söylenebilir. Ö retmenlerin de er ö retimi yakla ımlarını en az estetik de erinin ö retimi sürecinde kullandıkları görülmektedir.
- Ö retmenlerin büyük ço unlu u de er ö retiminde çe itli materyaller, performans ödevleri, proje çalı ması ve soru-cevap yöntemini kullandıklarını belirtmi lerdir. Bununla birlikte, sorumluluk ve do al çevreye duyarlılık de erinin ö retiminde çe itli ö retim yöntemleri ve tekniklerini daha çok kullanırken bu yöntem ve teknikleri estetik de erinin ö retimi için daha az kullandıkları belirlenmi tir.

- Ö rencilere sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması ile ilgili olarak ö retmenler kendilerine yönelik olumlu dü ünelere sahiptirler. Buna kar ılıklı, ö retmenler, ailelerin çocuklarının okulda temel de erleri kazanıp kazanmamalarına yönelik ilgilerini yetersiz bulmaktadır.
- Ö retmenlerin büyük ço unlu u sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazandırmaya yardımcı olacak sınıf ortamı ve buna uygun ö retmen davranı ları sergilediklerini belirtmi lerdir.
- Ö retmenler ö rencilerinin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine yönelik uygun davranı ları ço unlukla yanlarında bir büyük oldu unda yerine getirirken, yalnız iken bu davranı ları yeterince yerine getirmediklerini dü ünmektedirler.
- Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması sürecinde ö retmenlerin büyük ço unlu unun ölçme de erlendirme yöntemi olarak gözlem ve görü me yöntemini kullanma e iliminde oldukları söylenebilir.

Sonuç olarak be inci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması sürecine ili kin ö renci ve ö retmen görü leri arasında büyük ölçüde tutarlılık oldu u belirlenmi tir. Be inci sınıf ö rencileri ve ö retmenleri genel olarak sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılması sürecine ili kin olumlu görü lere sahiptirler. Bununla birlikte, ö renciler bu de erlere sahip olma konusunda kendilerini yeterli bulurlarken, ö retmenler ise bu konuda ö rencileri tam anlamıyla yeterli bulmamaktadırlar.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, ara tırmada elde edilen bulgulara dayanılarak, uygulamaya ve ara tırmacılara yönelik öneriler geli tirilmi tir.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Ö retmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan yönlendirme ve açıklamalar, konuya ayrılan sayfa sayısı, etkinlik sayısı, etkinliklerin niteliği, metinlerin içeriği, değerlendirme bölümünde yer alan soruların niteliği ve bu kitapların birbirini tamamlayıcı olma özellikleri değerlendirilimi gözönünde bulundurularak geliştirilebilir.
- Öğretmenlere değerlendirilimi yaklaşımları ile ilgili hizmetiçi eğitimler verilebilir. Bununla birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversitelerin işbirliği içerisinde olmaları, üniversitelerde bu konularda çalışan öğretim elemanları tarafından öğretmenlere değerlendirilime yönelik yeni yaklaşımları anlatan bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi de önerilebilir.
- Değerlendirilimi sürecinde okul- aile iletişiminin kurulabilmesi, ailelerin değerlendirilimi konusunda bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılabilir. Bu amaçla, gerek basılı gerekse görsel basın-yayın organları ile ailelere çocuklarına kazandıracakları değerlere yönelik daha bilinçli olmalarını sağlayabilecek yayınlar gerçekleştirilebilir.

5.2.2. Ara tırmaçılara Yönelik Öneriler

- Bu ara tırma, ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında yer alan sekiz adet değerden sadece üç tanesi ile gerçekleştirilmistir. İlköğretim beşinci sınıfta yer alan tüm değerleri içeren baka ara tırmalar gerçekleştirilebilir.

- Bu ara tırma, ilkö retim be inci sınıf ö renci ve ö retmenlerinin görü leri ile sınırlandırılmı tır. İkö retim birinci veya ikinci kademenin tümünü kapsayacak biçimde bilimsel ara tırmalar yapılabilir.
- Bu ara tırma, stanbul ili Çekmeköy ilçesinde yapılmı tır. Ara tırmanın evreni geni letilerek çok sayıda ara tırmacı tarafından ülke çapında yeni bir ara tırma yapılabilir.
- İkö retim be inci sınıf ö renci ve ö retmenlerinin de erler e itimi ile görü leri nitel ara tırma yakla ımları kullanılarak alındı ı ara tırmalar yapılabilir.

EK 1.

**STANBUL İL ÇEKMEKÖY İLÇESİ İLKÖ RETİM OKULLARI
OKUL/BÖLGE İLİSTESİ**

SIRA NO	OKULUN ADI	BÖLGESİ
1	ALEMDA İLKÖ RETİM OKULU	ALEMDA

2	ALEMDA ÇATALÇE ME LKÖ RET M OKULU	ALEMDA
3	ALEMDA MEHMET AK F ERSOY LKÖ RET M OKULU	ALEMDA
4	N ANTEPE LKÖ RET M OKULU	ALEMDA
5	ÇEKMEKÖY ÇAMLIK LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
6	ÇEKMEKÖY LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
7	H.MEHMET EK O LU LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
8	SM HAN SMET SÜZER LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
9	S.HAMD TÜRKAY LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
10	EH T Ö RETMEN ZZET YÜKSEL LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
11	NÜKTE SÖZEN LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
12	ÇEKMEKÖY KORU LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
13	ÖZEL SEZ N LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
14	ÖZEL ÜTOPYA LKÖ RET M OKULU	ÇEKMEKÖY
15	HÜSEY NL KÖYÜ LKÖ RET M OKULU	KÖY
16	RE AD YE ALTAN YAZICI LKÖ RET M OKULU	KÖY
17	SAADET YILMAZ LKÖ RET M OKULU	KÖY
18	UÇAL KA IT LKÖ RET M OKULU	KÖY
19	ERDAL YILMAZ LKÖ RET M OKULU	ÖMERL
20	ÖZEL ALEV LKÖ RET M OKULU	ÖMERL
21	AL KU ÇU LKÖ RET M OKULU	TA DELEN
22	H.AVN S PAH LKÖ RET M OKULU	TA DELEN
23	Ö RETMEN MELAHAT HÜDAY LKÖ RET M OKULU	TA DELEN
24	RAHM -M HR BAN BEDESTENC LKÖ RET M OKULU	TA DELEN
25	SULTANÇ FTL LKÖ RET M OKULU	TA DELEN
26	TA DELEN 125. YIL LKÖ RET M OKULU	TA DELEN
27	VATAN LKÖ RET M OKULU	TA DELEN
28	ÖZEL TA DELEN LKÖ RET M OKULU	TA DELEN

EK-2

5. SINIF SOSYAL B LG LER PROGRAMINDA SORUMLULUK, ESTET K VE
DO AL ÇEVREYE DUYARLILIK DE ERLER N N KAZANDIRILMASINA
L K N Ö RENC GÖRÜ LER ANKET

Sevgili Ö renciler,

Bu anket, “5.sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinin kazandırılmasına ili kin ö renci görü leri” nin alınması amacıyla hazırlanmış tır. Sosyal bilgiler dersindeki ilk üniteniz olan “Haklarımı Ö reniyorum” ünitesi ile **sorumluluk de erini**, ikinci üniteniz “Adım Adım Türkiye” ünitesi ile **estetik (güzellik) de erini**, üçüncü üniteniz “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi ile de **do al çevreye duyarlılık de erini** kazandınız.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgilerinizle ilgili sorulara, ikinci bölümde ara tırma konusu ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Bu ankete vereceğiniz samimi ve dikkatli yanıtlar ara tırmamızın verilerini oluşturacaktır. Bu için çok önemlidir. Okuduğunuz ifadelerde size uygun olanları (X) işareti ile işaretleyerek belirtiniz ve **hiçbir maddeyi yanıtlamadan geçmeyiniz**. Anket sorularına verdiğiniz yanıtlar yalnızca bu ara tırmanın verileri olarak kullanılacaktır, başka bir amaçla kesinlikle kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, okul hayatınızda başarılar dilerim.

Fatma Çelik
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Programları ve Öğretim A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi
fatmacelik08@yahoo.com

BÖLÜM 1

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz:

Kız Erkek

2. Annenizin eğitim düzeyi:

İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu
 Yüksek lisans mezunu veya üstü

3. Babanızın eğitim düzeyi:

İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu
 Yüksek lisans mezunu veya üstü

BÖLÜM 2

1. Aşağıdaki maddelere ilgili görüşlerinizi sınıf öğretmeninizi düşünerek size uygun gelen seçeneğin altına (X) işareti koyarak belirtiniz.

		Evet	Hayır
	Ö retmenimiz,		
1.	sorumluluklarımızı yerine getirdi imizde bizi ödüllendirir.		
2.	yaptı ımız proje ve grup çalı malarında sınıftaki herkesin görev almasını sa lar.		
3.	ödevlerimizi zamanında yapıp yapmadı ımızı düzenli olarak kontrol eder.		
4.	ödevlerimizi tam yapıp yapmadı ımızı önemser.		
5.	ders araç ve gereçlerimizi tam ve vaktinde getirip getirmedi imizi kontrol eder.		
6.	okula vaktinde gelmemiz için bizi te vik eder.		
7.	sınıf ve okul kurallarına uymamızı önemser.		
8.	sınıfımızdaki e yaların düzenli görünmesini önemser.		
9.	sınıfımızdaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu ekilde hazırlanmasını ister.		
10.	temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelir.		
11.	bizim kıyafetlerimizin de temiz, ütülü ve uyumlu olmasını ister.		
12.	ailemizle birlikte do al güzelli i olan yerlere gitmemiz için bizi te vik eder.		
13.	ailemizle birlikte tarihi mekânlara gitmemiz için bizi te vik eder.		
14.	bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelli e(esteti e) dikkatimizi çeker.		
15.	su, elektrik gibi kaynaklarımızı tasarruflu kullanmamızı ister.		
16.	kullandı ımız kâ ıtların arka yüzlerini de kullanmamız için bizi te vik eder.		
17.	kullandı ımız ders araç gereçlerini, kırmadan, yıpratmadan kullanmamız için bizi te vik eder.		
18.	etrafımızdaki bitkilere, a açlara zarar vermemizi istemez.		
19.	hayvanları korumamızı ve onlara iyi davranmamızı ister.		
20.	yardıma ihtiyacı olan ki ilere yardım etmemizi ister.		
21.	ya adı ımız yerleri temiz tutmamızı ister.		
22.	okulda ö rendi imiz temel de erlerden (sorumluluk, estetik, do al çevreye duyarlılık) ailemizi de haberdar eder.		
23.	ailemizle ileti im kurarak günlük ya antımızda sorumluluk, estetik, do al çevreye duyarlılık de erlerine uygun davranıp davranmadı ımızı kontrol eder.		

2. Sınıfımızda sorumluluk de eri ile ilgili a a ıdakilere benzer bir çalı ma yapıp yapmadı ınızı, ilgili kutucu un altına (X) i areti koyarak belirtiniz.

		Evet	Hayır

1.	Ö retmenimiz kendimize, ailemize, okulumuza ve çevremize kar ı olan sorumluluklarımızın ne oldu unu anlattı.		
2.	Haklarımız ve sorumluluklarımız ile ilgili etkinlikler yaptık.		
3.	Ö retmenimiz bize sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerekti i ile ilgili ö ütler verdi ve bizi te vik etti (Evde i bölümü yaparak üzerinize dü en i leri yerine getirin, odanızı toplu tutun, ödevlerinizi vaktinde yapın vb.).		
4.	Sorumluluk de eri ile ilgili bir proje hazırladık.		
5.	Sorumluluk de eri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.		
6.	Sınıfta gruplara ayrılarak sorumluluklarımızla ilgili konularda tartı malar yaptık.		
7.	Ö retmenimiz bize, bu de erle ilgili gerçek ya amda kar ıla abilece imiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak sorumluluk de erini kazandık.		
8.	Sorumluluk de erini anlatan bir drama çalı ması yaptık.		
9.	Çocuk Esirgeme Kurumu, ya lılar yurdu vb. yerleri ziyaret ettik/edece iz.		

Sorumluluk de erini kazanmanızda etkisi olan ba ka bir çalı ma yaptıysanız yazınız.

.....

3. Sınıfınızda estetik de eri ile ilgili a a idakilere benzer bir çalı ma yapıp yapmadı nızı, ilgili kutucu un altına (X) i areti koyarak belirtiniz.

		Evet	Hayır
1.	Ö retmenimiz estetik de erinin ne oldu unu anlattı.		
2.	ehrimizdeki ve ülkemizdeki do al varlıklar, tarihi mekânlar ve kültürel mirasımız ile ilgili etkinlikler yaptık.		
3.	Ö retmenimiz bize estetik de ere sahip olmamız gerekti i ile ilgili ö ütler verdi ve bizi te vik etti (Örne in; ehrimizdeki ve ülkemizdeki do al ve be eri güzellikleri, kültürel mirasımızı sevelim, koruyalım, evimizi ve çevremizi güzelle tirelim vb.).		
4.	Estetik de eri ile ilgili bir proje hazırladık.		
5.	Estetik de eri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.		
6.	Ö retmenimiz bize, bu de erle ilgili gerçek ya amda kar ıla abilece imiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak estetik de erini kazandık.		
7.	Estetik de eri ile ilgili bir drama çalı ması yaptık.		
8.	Sınıfımızda ya da okulda resim, iir okuma gibi alanlarda yar ı malar düzenlenir.		
9.	Do al veya be eri güzelli i olan bir yere geziye gittik.		

Estetik de erini kazanmanızda etkisi olan ba ka bir çalı ma yaptıysanız yazınız.

.....

4. Sınıfınızda do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili a a idakilere benzer bir çalı ma yapıp yapmadı nızı, ilgili kutucu un altına (X) i areti koyarak belirtiniz.

		Evet	Hayır
1.	Ö retmenimiz do al çevreye duyarlılık de erinin ne oldu unu anlattı.		

2.	Su kirlili i, hava kirlili i, gürültü kirlili i ile ilgili etkinlikler yaptık.		
3.	Ö retmenimiz bize do al çevreye duyarlı olmamız gerekti i ile ilgili ö ütler verdi ve bizi te vik etti (yerlere çöp atmayın, hayvanlara iyi davranın, çiçekleri kopartmayın, a açlara zarar vermeyin vb.).		
4.	Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili bir proje hazırladık.		
5.	Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.		
6.	Ö retmenimiz bize, bu de erle ilgili gerçek ya amda kar ıla abilece imiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak do al çevreye duyarlılık de erini kazandık.		
7.	Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili bir drama çalı ması yaptık.		
8.	Çevre kirlili i ile ilgili bir pano hazırladık.		
9.	Sınıfımıza çevre ile ilgili dergi alıyoruz.		
10.	Bu de eri kazanmamız için bir geziye gittik (A aç dikmeye, hayvan barına ını ziyarete vb.).		

Do al çevreye duyarlılık de erini kazanmanızda etkisi olan ba ka bir çalı ma yaptıysanız yazınız.

.....

5. A a ıda verilen cümlelerle ilgili fikrinizi size uygun gelen seçene in altına (X) i areti koyarak belirtiniz.

		Her zaman	Ara Sıra	Hiçbir zaman
1.	Açık kalan ı ıkları söndürürüm.			
2.	Suyla i im bitti inde muslu u kapatırım.			
3.	Sa lı ma dikkat ederim.			
4.	Ödevlerimi zamanında yaparım.			
5.	Aldı m kararların sonuçları ile ilgili sorumluluk üstlenirim.			
6.	Evde üzerime dü en görevleri yerine getiririm.			
7.	Paramı tasarruflu kullanırım.			
8.	Kurallara uyarım.			
9.	Hayvanları korurum.			
10.	A açlara, çiçeklere zarar vermem.			
11.	Yere çöp atmam.			
12.	Herkesin ortak kullandı ı e yaları özenle kullanırım.			
13.	Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederim.			
14.	Cam, plastik ve kâ t gibi atıkları geri dönü üm kutularına atarım.			
15.	Evde sevdi im müzikleri dinlerim.			
16.	Ailem ile birlikte konsere giderim/gitmek isterim.			
17.	Ailem ile birlikte resim, heykel vb. sergilere giderim/gitmek isterim.			
18.	Ailem ile birlikte müzelere giderim /gitmek isterim.			
19.	Temiz ve uyumlu giyinirim.			
20.	Do al güzelli i olan yerler ilgimi çeker.			
21.	Tarihi e yalara zarar vermem.			
22.	Ülkemdeki do al ve kültürel mirasımızın önemini bilirim.			

6. De erleri kazanmanızda etkisi olan ö eleri, size göre en çok etkisi olandan en az etkisi olana do ru sıraya koyunuz. En etkili olanı (1) den ba lamak üzere, en az etkili olanı (5) ekinde numaralandırınız.

() Ö retmenim

- () Sosyal bilgiler dersi
() Ailem
() Arkada larım
() Çevre (Televizyon, bilgisayar vb.)

7. A a ıda verilen cümlelerle ilgili fikrinizi size uygun gelen seçene in altına (X) i areti koyarak belirtiniz.

Ö retmenimiz sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini kazanıp kazanmadı ımızı anlamak için	Evet	Hayır
davranı larımızı gözlemler.		
bizim görü lerimizi sorar.		
bize anket uygular.		
rubric (dereceleme anahtarı) uygular.		
portfolyo hazırlamamızı ister.		

Ba ka.....

8. Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini daha iyi kazanabilmeniz için nelerin daha farklı olmasını isterdiniz? Lütfen görü lerinizi yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

Te ekkür ederim.

EK-3

5. SINIF SOSYAL B LG LER PROGRAMINDA SORUMLULUK, ESTETİK VE
DOĞAL ÇEVREYE DUYARLILIK DEĞERLERİNİN KAZANDIRILMASINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ ANKETİ

Değerli Öğretmenim,

Bu anket formu “5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri”nin alınması amacıyla hazırlanmıştır. Yeni ilköğretim programı 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin ilk üç ünitesinde yer alan temel değerler olan sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin öğrencilere kazandırılması süreciyle ilgili görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Anket cevapları sadece bu tez çalışması ile ilgili kullanılacak olup, gizli tutulacaktır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerinizle ilgili soruları içermektedir. İkinci bölüm ise problem konusuna uygun sorulardan oluşmaktadır. Anket her birinin altında birkaç madde olmakla birlikte toplam 9 sorudan oluşmaktadır. Cevaplarınızı içten ve samimi olarak vermenizi temenni eder, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Fatma ÇELİK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Programları ve Öğretim A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi
fatmacelik08@yahoo.com

BÖLÜM 1

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

2. Yaşınız:

22-30 31-40 41-50 50 ve üzeri

3. Meslekteki yılınız:

0-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16-20 yıl 21 yıl ve üzeri

4. Mezun olduğunuz okul türü:

Açık Öğretim Ön Lisans Eğitim Enstitüsü Eğitim Fakültesi
 Eğitim Yüksekokulu

Diğer (Lütfen belirtiniz.).....

BÖLÜM 2

1. Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk de erinin kazanımıyla ilgili a a ıdaki ifadelerden size uygun olanı i aretleyiniz.

		Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Ö rencilere kazandırılmak istenen sorumluluk de erinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi uygundur.					
2.	Sorumluluk de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.					
3.	“Haklarımı Ö reniyorum“ ünitesinde do rudan verilecek de er olarak sorumluluk de erinin belirlenmi olması uygundur.					
4.	Ders kitabında sorumluluk de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.					
5.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye sorumluluk de erini kazandırmada yeterlidir.					
6.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye sorumluluk de erini kazandırmada yeterlidir.					
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i sorumluluk de erini kazandırmak için uygundur.					
8.	Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, sorumluluk de erinin kazanılıp kazanılmadı ını ölçecek niteliktedir.					
9.	Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı sorumluluk de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.					

2. Sosyal bilgiler dersinde estetik de erinin kazanımıyla ilgili a a ıdaki ifadelerden size uygun olanı i aretleyiniz.

		Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Ö rencilere kazandırılmak istenen estetik de erinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi uygundur.					
2.	Estetik de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.					
3.	“Adım Adım Türkiye” ünitesinde do rudan verilecek de er olarak estetik de erinin belirlenmi olması uygundur.					
4.	Ders kitabında estetik de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.					
5.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye estetik de erini kazandırmada yeterlidir.					
6.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye estetik de erini kazandırmada yeterlidir.					
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i estetik de erini kazandırmak için uygundur.					
8.	Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, estetik de erinin kazanılıp kazanılmadı ını ölçecek niteliktedir.					
9.	Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı estetik de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.					

3. Sosyal bilgiler dersinde do al çevreye duyarlılık de erinin kazanımıyla ilgili a a ıdaki ifadelerden size uygun olanı i aretleyiniz.

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Ö rencilere kazandırılmak istenen do al çevreye duyarlılık de erinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi uygundur.					
2.	Do al çevreye duyarlılık de eri ile ilgili ö retmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.					
3.	“Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde do rudan verilecek de er olarak do al çevreye duyarlılık de erinin belirlenmi olması uygundur.					
4.	Ders kitabında do al çevreye duyarlılık de eri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.					
5.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ö renciye do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmada yeterlidir.					
6.	Ö renci çalı ma kitabında yer alan etkinliklerin niteli i ö renciye do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmada yeterlidir.					
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeri i do al çevreye duyarlılık de erini kazandırmak için uygundur.					
8.	Ders kitabının de erlendirme bölümünde yer alan sorular, do al çevreye duyarlılık de erinin kazanılıp kazanılmadı nı ölçecek niteliktedir.					
9.	Ö retmen kılavuz kitabı, ö renci ders kitabı ve çalı ma kitabı do al çevreye duyarlılık de erinin ö retiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.					

4. Sosyal bilgiler dersinde a a ıdaki de er ö retimi yakla ımlarını hangi de erin ö retiminde kullanıyorsunuz? Bir maddeyi birden fazla de er için i aretleyebilirsiniz.

		Sorumluluk	Estetik	Do al Çevreye Duyarlılık	Kullanmıyorum
1.	Ö rencilerimin bu de erle ilgili kendi dü ünce ve davranı nı fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve ba armasına yardım ederim.				
2.	Ö rencilerime bu de erle ilgili kar ıla tıkları bir sorun hakkında karar verebilmeleri ve bilimsel ara tırma ile mantıksal dü ünme sürecini kullanabilmeleri için yardımcı olurum.				
3.	Ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanarak neyin iyi neyin kötü oldu unu vurgularım. Telkinde bulunarak ve ö üt vererek bu de erin geli mesini sa larım.				
4.	Ahlaki ikilemler içeren hikayeler anlatırım ve ö rencimin bu ikilemi nasıl çözece ine dair sorular sorarım. Ö rencimin seçim yapıp kendince en do ru kararı vererek kendi de erini belirlemesi için yardımcı olurum.				

Di er.....
.....

5. Sosyal bilgiler dersinde a a ıdaki yöntem veya tekni i hangi de erin ö retiminde kullanıyorsunuz? Bir maddeyi birden fazla de er için i aretleyebilirsiniz.

		Sorumluluk	Estetik	Do al Çevreye Duyarlılık	Kullanmıyorum
1.	Sınıfta gruplar olu turarak bu de eri tartı malarını sa larım.				
2.	birlikli ö renme yöntemini kullanırım.				
3.	Problem çözme yöntemini kullanırım				
4.	Soru-cevap yöntemini kullanırım.				
5.	Drama çalı ması yaptırırım.				
6.	Performans ödevleri veririm.				
7.	Proje çalı ması yaptırırım.				
8.	Geziye götürürüm.				
9.	Çe itli materyaller (internette sanal müze gezisi, dergi, gazete, foto raf, oyuncak vb.) kullanırım.				

Di er.....
.....

6. A a ıda de erlerle ilgili ifadelerden size uygun olanı i aretleyiniz.

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine sahip oldu uma inanıyorum.					
2.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerine uygun davranı lar sergiliyorum.					
3.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini ö rencilerime kazandırmada kendimi yeterli buluyorum.					
4.	Ö rencilerime söylediklerimle davranı larım arasında tutarlılık vardır.					
5.	Sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini sadece ilgili üitede de il uygun olan her durumda peki tiririm.					
6.	Aileleri çocuklarının sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini okulda kazanıp kazanmaması ile ilgilenirler.					
7.	Okulda ö retilen sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerinden aileleri de haberdar ederim.					
8.	Ö rencilerimin sorumluluk, estetik ve do al çevreye duyarlılık de erlerini günlük ya amlarında kullanmaları için ailelerin deste ini isterim.					
9.	Ailelerin e itim düzeyleri ile ö rencilerin temel de erlere sahip olması arasında pozitif bir ili ki vardır.					
10.	Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile ö rencilerin temel de erlere sahip olması arasında pozitif bir ili ki vardır.					

7. Aşağıda öğrencilerinizle ve sınıflınızla ilgili verilen ifadelerden size uygun olanları işaretleyiniz.

		Evet	Hayır
1.	Sorumluluklarını yerine getirdiklerinde öğrencilerimi ödüllendiririm.		
2.	Çeşitli proje ve grup çalışmalarında sınıftaki herkesin görev almasını sağlarım.		
3.	Ödevlerini zamanında yapıp yapmadıklarını kontrol ederim.		
4.	Ödevlerini tam yapıp yapmadıklarını önemserim.		
5.	Ders araç ve gereçlerini tam ve vaktinde getirip getirmediğini kontrol ederim.		
6.	Okula vaktinde gelmeleri için teşvik ederim.		
7.	Sınıf ve okul kurallarına uymalarını önemserim.		
8.	Sınıftaki eşyaların düzenli görünmesini önemserim.		
9.	Sınıftaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu şekilde hazırlanmasını isterim.		
10.	Temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelmelerini isterim.		
11.	Aileleri ile birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmeleri için teşvik ederim.		
12.	Aileleri ile birlikte tarihi mekânlara gitmeleri için teşvik ederim.		
13.	Bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelliğe (estetik) dikkatlerini çekerim.		
14.	Su, elektrik gibi kaynakları tasarruflu kullanmalarını isterim.		
15.	Kâğıtların arka yüzlerini de kullanmalarını isterim.		
16.	Ders araç gereçlerini kırmadan, yıpratmadan kullanmalarını söylerim.		
17.	Ağaçlara, çiçeklere zarar vermemeleri gerektiğini söylerim.		
18.	Hayvanları korumaları ve onlara iyi davranmalarını isterim.		
19.	Yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmeleri için teşvik ederim.		
20.	Çevrelerini temiz tutmalarını isterim.		

8. Öğrencilerinizin aşağıdaki değerleri ne ölçüde kazandıklarını düşünüyorsunuz?

	Yanlarında bir büyük varken bu değer uygun davranırlar.	Yanlarında biri varken de yokken de bu değer uygun davranırlar.	Bu değerlere uygun davranmazlar.
Sorumluluk			
Estetik			
Doğal çevreye karşı duyarlılık			

9. Sosyal bilgiler dersinde temel değerlerin öğrencilerinizde gelişip gelişmediğini ölçmek için aşağıdaki yöntem veya teknikleri kullanıyor musunuz?

	Evet	Hayır
Görüşme		
Gözlem		
Anket		
Anekdöt		
Portfolyo		

Başka.....

10. Sosyal bilgiler dersinde belirlenen değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde karşılaştığımız güçlükleri ve varsa çözüm önerilerinizi lütfen kısaca yazınız.

Teşekkür ederim.

EK 4. Z N BELGES

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 59499
Konu: **Anket.**
(Fatma ÇELİK)

01.. Haziran 2010

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a-)Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü'nün 18/05/2010 tarih ve 470/5918 sayılı yazısı.
b-)Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c-)Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d-)Millî Eğitim Müdürlüğü Anket Komisyonu'nun 27/05/2010 tarihli tutanağı.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Programı Yüksek Lisans öğrencisi **Fatma ÇELİK'in**, ilimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "**İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Temel Değerlerin Kazandırılması Sürecinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**" konulu anket çalışmalarını yapma istekleri hakkındaki İlgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Programı Yüksek Lisans öğrencisi **Fatma ÇELİK'in**, ilimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "**İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Temel Değerlerin Kazandırılması Sürecinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**" konulu anket çalışmalarını yapması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, İlgi (c) Bakanlık Emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında)bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIRIZ
Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
Ek-1. İLĞİ (a)yazı ve ekleri

OLUR
01.06.2010
Harun KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT :Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.
Adres :İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu 526 13 82

KAYNAKÇA

- Acat, B. ve Ekinci A. (2007). *Sosyal bilgiler dersi ö retim programının yapılandırma-
yaklaşım bağlamında değerlendirilmesi* XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi
Sunulan Bildiri, Tokat.
- Akba , O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyu sal amaçlarının ilkö retim II.
kademede gerçekleştirilmesi derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamı yüksek
lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akba , O. (2009). *İlkö retim okullarında görevli bran öğretmenlerinin de er ö retimi
yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma*.
Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(2), 403-414.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında
yer alan de erler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi,
Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Arı, R., Üre, Ö., Yılmaz, H. (1998). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Konya: Mikro
Yayımları.
- Arthur, J. ve Revell. *Character formation in schools and the education of teachers*.
Canterbury Christ Church University College.
http://www.citized.info/pdf/other/Character_Formation_Report.pdf adresinden
01 Kasım 2010 tarihinde edinilmiştir).
- Aslan, R. (2007). *Ö retmen görüşlerine göre ilkö retim birinci basamaktaki
ö rencilerin temel bilgi, beceri ve de erleri kazanma düzeyleri*. Yayınlanmamı
yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal de erler ve gençlik: bir de erler sosyolojisi denemesi*.
Ankara: Siyasal Kitabevi.

Av ar, T. (2008). *Estetik*. (8. bs.). stanbul: Bulut Yayıncılık.

Bacanlı, H. (2006). *Duyu sal davranı e itimi*. (3. bs.). Ankara: Nobel Yayın Da ıtım.

Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde ara tırma*. (7.bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Balcı, N. (2008). *lköretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde de erler e itiminin etkilili i*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, stanbul.

Balat, G. ve Do al, A. (2006). *Okul öncesi dönemde de erler e itimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Baydar, P. (2009). *lköretim 5. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen de erlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte ya anılan sorunların de erlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve be inci sınıf ö retmenlerinin sosyal bilgiler dersinde de erler e itimi uygulamalarına ili kin görü leri*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Cücelo lu, D. (2002). *Ke kesiz bir ya am için ileti im donanımları*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Çengelci T. (2010). *lköretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde de erler e itiminin gerçekte tirilmesine ili kin bir durum çalı ması*. Yayınlanmamı doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eski ehir.

Demir, A. ve Gökay, M. (2010). Farklı e itim seviyelerinde estetik be eni. Selçuk Üniversitesi www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/ adresinden 01 Ekim 2010 tarihinde edinilmi tir.

- Deveci, H. (2008). Sosyal bilgilerde bilgi, beceri ve de erlerin kazandırılması. Ya ar . (Ed.). *Sosyal bilgiler ö retimi içinde* (s. 200-201). Eski ehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Deveci, H. ve Dal, S. (2008). Primary school teachers' opinions on the efficacy of social studies program in value gain. *Humanity & Social Sciences Journal*, 3 (1): 01-11
- Dilmaç, B. (1999). *lkö retim ö rencilerine insani de erler e itimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçe i ile e itimin sınanması*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, stanbul.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi ö rencisine verilen insani de erler e itiminin insani de erler ölçe i ile sınanması*. Yayınlanmamı doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Do anay, A. (2008). Ça da sosyal bilgiler anlayı ı ı ı nda yeni sosyal bilgiler programının de erlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Do anay, A. (2009). De erler e itimi. Öztürk C. (Ed.). *Sosyal Bilgiler ö retimi içinde* Ankara: PegemYayıncılık.
- Dönmez, C. (2006). De erler e itiminde kahramanların kullanımına bir örnek: Mustafa Kemal Atatürk. *Gazi E itim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 113-133.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2001). *Geli im ve ö renme*. Ankara: Arkada Yayınevi.
- Ek i H. (2003). Temel insani de erlerin kazandırılmasında bir yakla ım: Karakter e itimi programları. *De erler E itimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ek i H. (2004). Karakter e itimi nedir? ve niçin karakter e itimi. I lak H. ve Durmu A. (Ed.). *Kara tahtayı a mak içinde* stanbul: Kaknüs Yayınları.

- Ek i, H. Ve Milson, A.J. (2003). Duygu konusunda bir ölçme aracına do ru: Karakter E itimi Yetkinlik nancı Skalası (KEY S) ve Türkçeye uyarlanma çalı ması. *De erler E itimi Dergisi*, 1 (4), 99-130.
- Ergün, M. (2010). Estetik (Sanat Felsefesi). Afyon Kocatepe Üniversitesi: www.egitim.aku.edu.tr/sanatfelsefesi.pdf adresinden 01 Ekim 2010 tarihinde edinilmi tir.
- Gültekin, F. (2007). *Tarih I dersinde i e ko ulabilecek de er ö retiminin yeni yakla mlarının ö rencilerin “ho görü” de eri anlayı larının geli imine etkisi*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Güngör, E. (2000). *De erler psikolojisi üzerine ara tırmalar*. stanbul: Ötüken Ne riyat.
- Güven, M. (2004). *Ö renme stilleri ile ö renme stratejileri arasındaki ili ki*. Yayınlanmamı doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eski ehir.
- Gökdere, M. ve Çepni S. (2003). Üstün yetenekli çocuklara verilen de erler e itiminde ö retmenin rolü. *De erler E itimi Dergisi*, 1(2), 93-107.
- Headen, O. M. (2006). A Description and critical examination of the character education program offerings within an urban elementary school. PhD Thesis.Loyala University.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilimler e itim programlarında de erler e itimi: Tarihsel geli im, 1998 ve 2004 programlarının etkili inin ara tırılması*. Yayınlanmamı doktora tezi, Marmara Üniversitesi, stanbul.
- Köseo lu, F. ve Kavak, N. (2001). Fen ö retiminde yapılandırıcı yakla m. *Gazi Üniversitesi Gazi E itim Fakültesi Dergisi*. 21(1), 139-148.

Ku , D. (2009). *İlkö retim programlarının, örtük programın ve okul dış ı etmenlerin de erleri kazandırma etkilili inin 8. sınıf ilkö retim ö rencilerinin ve ö retmenlerinin görü lerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, stanbul.

MEB (2010). www.meb.gov.tr. adresinden 01 Ekim 2010 tarihinde edinilmi tir.

Özguven, . (1998). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.

Öztürk, C.(2009). De erler e itimi. Öztürk C. (Ed.). *Sosyal bilgiler ö retimi içinde* Ankara: PegemYayıncılık.

Pamuk, A. (2007). *Karakter E itimi ve Sosyal Bilgiler*. I. Ulusal İlkö retim Kongresi Sunulan Bildiri, Ankara.

Revell, L.(2002). Children 's responses to character education. *Educational Studies*. 28(4), 421-431

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.

Sarı, M. (2007). *Demokratik de erlerin kazanımı sürecinde örtük program: dü ük ve yüksek okul ya am kalitesine sahip iki ilkö retim okulunda nitel bir çalı ma*. Yayınlanmamı doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Sezer, T. (2008). *İlkö retim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk de erinin ö retimine ili kin ö retmen görü leri*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Sönmez, V. (1994). *Sosyal Bilgiler ö retimi*. Ankara: PEGEM Yayınları.

- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler kapsamında Sosyal Bilgilerin yeri ve önemi. G.Can (Ed.). *Sosyal Bilgiler ö retimi* içinde. Eski ehir: Anadolu Üniversitesi Açıkö retim Yayınları.
- Sözer, E. H. Deveci ve E. Kaya (2004). E itim fakültelerinin sınıf ö retmenli i programında ö renim gören ö retmen adaylarının ilkö retimdeki sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Anadolu Üniversitesi E itim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 87- 95.
- Tay, B. Ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan de erlere ili kin veli görü leri. *Kuram ve Uygulamada E itim Bilimleri Dergisi*, 9(3),1499-1542.
- Tepecik, B. (2008) *Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk de erinin kazandırılmasına ili kin ö retmen görü leri*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eski ehir.
- Tokdemir, M. (2007). *Tarih ö retmenlerinin de erler ve de erler e itimi hakkındaki görü leri*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tunalı, . (2009). *Felsefeye giri* . stanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (2010). www.tdk.gov.tr adresinden 05 A ustos 2010 tarihinde edinilmi tir.
- Ulu , M. (2009). Temel de erler ve de erlerin çocuklara aktarımı. *Ya adıkça E itim*. (102), 18-22.
- Varı , F. (1998). *E itimde Program Geli tirme "Teori ve Teknikler"*. stanbul: Alkım Yayınevi.

- Vural, B. (2005). *Ö rencinin ba arısı için aile-okul birlikteli i*. (3.bs.). stanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yazıcı, H. ve Koca, M. (2008). Sosyal bilgiler ö retim programı. B. Tay ve A. Öcal. (Ed.). *Sosyal bilgiler ö retimi içinde* (s.22-35). Ankara: Pegem Akademi.
- Yel, S. ve Alada , S. (2009). Sosyal bilgilerde de erlerin ö retimi. M. Safran (Ed.). *Sosyal bilgiler ö retimi içinde* (s.118-148). Ankara: Pegem Akademi.
- Yetkin, D. ve Da can, Ö. (2006). *Son De i ikliklerle lkö retim Programı 1-5 Sınıflar*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Yetkin, D. ve Da can, Ö. (2008). *Son De i ikliklerle lkö retim Programı 1-5 Sınıflar*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Zeylan, U. (2007). *E itimin de eri ve gençlik: e itimli stanbul gençli inin de erler dünyası*. (derleyen: Zeylan, U.). stanbul: stanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.